

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
BOSANSKO-PODRINSKI KANTON GORAŽDE
MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU,
KULTURU I SPORT

BOSNIA AND HERZEGOVINA
FEDERATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
BOSNIAN-PODRINJE CANTON GORAZDE
MINISTRY OF EDUCATION, SCIENCE,
CULTURE AND SPORT

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
БОСАНСКО-ПОДРИЊСКИ КАНТОН ГОРАЖДЕ
МИНИСТАРСТВО ЗА ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКУ,
КУЛТУРУ И СПОРТ

NASTAVNI PLAN PROGRAM za peti razred devetogodišnje osnovne škole

SADRŽAJ

Nastavni plana za 5. razred devetogodišnje osnovne škole 1

1. Programi obaveznih nastavnih predmeta

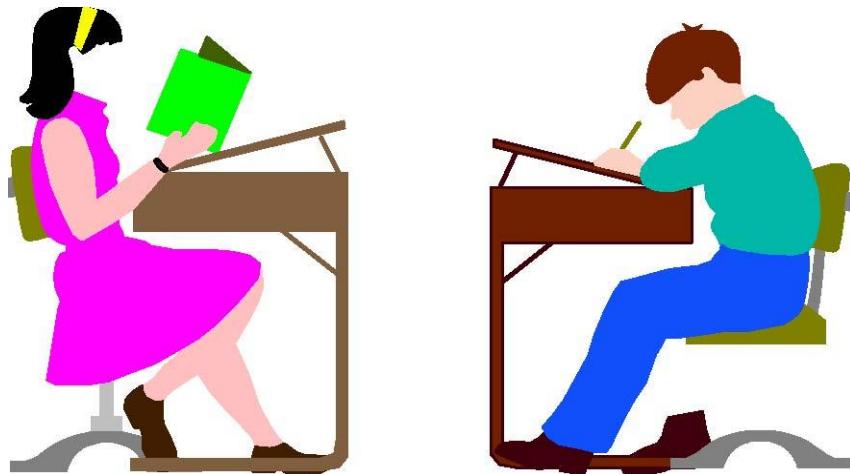
1.1. Bosanski / Hrvatski / Srpski jezik i književnost	4
1.2. Strani jezik	12
1.2.1. Engleski	13
1.2.2. Francuski	21
1.2.3. Njemački	26
1.2.4. Arapski	32
1.3. Matematika	35
1.4. Priroda	45
1.5. Društvo	52
1.6. Osnove tehnike	57
1.7. Kultura življenja	65
1.8. Likovna kultura	73
1.9. Muzička / Glazbena kultura	84
1.10. Tjelesni i zdravstveni odgoj	93

**NASTAVNI PLAN ZA PETI RAZRED DEVETOGODIŠNJE
OSNOVNE ŠKOLE**

REDNI BROJ	OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	SEDMIČNI BROJ NASTAVNIH SATI	GODIŠNJI BROJ NASTAVNIH SATI
1.	Bosanski/hrvatski,srpski jezik i književnost	4	140
2.	Prvi strani jezik	3	105
3.	Matematika	4	140
4.	Priroda	2	70
5.	Društvo	1	35
6.	Osnove tehnike	1	35
7.	Kultura življenja	1	35
8.	Likovna kultura	1	35
9.	Muzička kultura	1	35
10.	Tjelesni i zdravstveni odgoj	2	70
UKUPNO REDOVNE NASTAVE		20	740
11.	Izborno-obavezujući predmeti: - Vjeronomjenske vjerojauke - Drugi predmet	2	70
12.	Odjeljenska zajednica	1	35
	UKUPNO OPTEREĆENJE UČENIKA	23	805

1. PROGRAMI NASTAVNIH PREDMETA ZASTUPLJENIH U PETOM RAZREDU DEVETOGODIŠNJE OSNOVNE ŠKOLE

1.1. BOSANSKI / HRVATSKI / SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

BOSANSKI/HRVATSKI/ SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST		
V RAZRED	4 sata sedmično	140 sati godišnje
Područja i globalne naznake elemenata plana i ukupnih programskih zahtjeva		
ČITANJE 9 nastavnih sati	<p>Čitanje u funkciji razumijevanja sadržaja, doživljaja estetskih i etičkih vrednota teksta (tekstovi štampani latinicom i čirilicom)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usavršavanje svih aspekata čitanja (pravilnost, brzina, izražajnost) • Samostalno čitanje nepoznatih tekstova, brzo pronaalaženje važnih informacija 	
PISANJE 6 nastavnih sati	<p>Razvijanje sposobnosti izražavanja misli, osjećanja, stavova logički strukturiranim i gramatički tačnim rečenicama uz uvažavanje kompozicijskih cjelina u pisanom radu</p> <p>Dalji rad na usavršavanju tehnike pisanja i estetske strane rukopisa</p>	
INTERPRETACIJA KNJIŽEVNOG TEKSTA 36 (čitanačka štiva) 16 (lektira)	<p>Razvijanje recepcijskih sposobnosti, osjetljivosti za umjetničko kazivanje, obogaćivanje emotivnog svijeta, smisla i sposobnosti za prepoznavanje i izražavanje ljepote riječima</p> <p>Razvijanje jezičkih sposobnosti , kreativnog i kritičkog mišljenja, ličnih i društvenih vrlina i vrijednosti</p>	<p><i>Lektirom</i> razvijati sposobnost samostalnog čitanja i izražavanja doživljaja književnih djela, kao i sposobnost procjene djela i poruke ,zauzimanje stava i</p> <p>Sposobnost uživanja u čitanju</p>
GRAMATIKA PRAVOGOVOR I PRAVOPIS 45 nastavnih sati	<p>Usvajanje znanja o jeziku, zakonitosti, pravila i normi b/h/s jezika</p> <p>Razumijevanje značenja rečenica u tekstu i teksta, mogućnost prepoznavanja potrebnih primjera i njihovo razlikovanje od (ne)primjera</p> <p>Izražavanje značenja rečenicama koje su organizirane u skladu sa zakonitostima, pravilima i normama gramatike, ortoepije i ortografije</p>	
KULTURA IZRAŽAVANJA 24 nastavna sata	<p>Razvijanje jezičko-komunikacijskih sposobnosti, osvjećivanje važnosti korektnog i lijepog govora u usmenoj i pisanoj formi</p> <p>Ovladavanje jezičkim sredstvima potrebnim za uspješno izražavanje u pojedinim oblicima usmenog i pismenog izražavanja</p> <p>Pojačavanje mogućnosti razumijevanja značenja i izražavanja smislenim rečenicama</p>	
MEDIJSKA KULTURA 8 nastavnih sati	<p>Recepcija sadržaja filma, pozorišne/kazališne predstave, radio-emisije, sadržaja štampe</p> <p>Razvijanje sposobnosti upotrebe i selekcije sadržaja medija s obzirom na vrijednost (poučno, manje poučno, djela umjetničkih kvaliteta i filmski i televizijski kič)</p> <p>Ovladavanje terminologijom važnom za snalaženje u svijetu filma, radija, televizije, štampe</p>	

PROGRAMSKI SADRŽAJI ,ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I OČEKIVANA POSTIGNUĆA

ČITANJE I PISANJE

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
Čitanje tekstova štampanih latiničnim i ciriličnim pismom	Osamostaljivanje učenika u komunikaciji s tekstrom Uvježbavanje samostalnog čitanja pomoću uputstava tipa: (prethodno pročitati tekst, potcrtaći manje poznate i riječi koje su teške za izgovor, uvježbati izgovor tih riječi, zamisliti da ima mnogo slušalaca, povremeno pogledati u njihovom pravcu, razmisliti kada je umjesna upotreba primjerenih pokreta, glas prilagoditi karakteru teksta)	Pravilno čitanje i razumijevanje pročitanog Mogućnost reprodukcije (samostalno ili na osnovu pitanja) Mogućnost prepoznavanja važnih pojedinosti u tekstu Mogućnost samostalnog služenja tekstom radi usvajanja novih znanja - usavršavanje čitanja u sebi radi bržeg razumijevanja	Razvijena tehnika čitanja -pravilnost brzina i izražajnost Razumijevanje pročitanog, mogućnost samostalne reprodukcije (odgovorima na postavljena pitanja, prepričavanjem bez plana rješavanjem zadataka koji podrazumijevaju ličnu procjenu) Snalaženje u tekstovima koji se razlikuju po obimu i složenosti radi usvajanja novih znanja	Izražajno čitanje, prenošenje tona i raspoloženja na slušaoce Usklađenost intonacije, jačine i boje glasa sa sadržajem Čitanje manje poznatog i nepoznatog teksta, razumijevanje pročitanog i reprodukcija važnih pojedinosti Sposobnost kritičkog i stvaralačkog čitanja
Razvijanje tehnike čitanja, razumijevanje i reprodukcija pročitanog sa, ili bez elemenata stvaralaštva				Jasno izgrađen stav o sadržaju, Mogućnost diferencijacije sadržaja s obzirom na važnost u pamćenju i reprodukciji
Čitanjem do novih informacija i novih znanja				
Čitanje kao činilac razvoja dječjeg govornog izraza				
Čitanje u funkciji estetskog i etičkog odgoja	Razvijanje sposobnosti samostalne interpretacije pročitanog i sposobnosti izdvajanja bitnih elemenata	Mogućnost identifikacije riječi, rečenica, dijelova teksta koji predstavljaju prepreku u uspješnom druženju s tekstom	Razvijena samostalnost u pisanju po diktatu, prepisivanju i pisanju slobodnih sastava i u oblicima izražavanja koji su programska obaveza	Mogućnost snalaženja u svim oblicima izražavanja, poznavanje pravila pisanja i gramatike u obimu koji je utvrđen programom
Pisanje				
Prepisivanje	Razvijanje sposobnosti oblikovanja smislenog sadržaja Prepoznavanje kompozicionih cjelina	Mogućnost tačnog prepisivanja teksta		
Pisanje po diktatu	Pisanje uz uvažavanje zakonitosti, pravila i normi gramatike, ortopije i ortografije Izražavanje ličnih osjećanja, stavova i mišljenja	Pisanje po diktatu kratkih rečenica		
Kreativno pisanje		Tačno odgovaranje na postavljena pitanja		

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
Književni tekstovi: Ivo Andrić: <i>Aska i vuk</i>	Doživljaj književnog djela u cjelini i sposobnost izražavanja dojma	Samostalno čitanje, razumijevanje pročitanog i mogućnost reprodukcije	Potpuna samostalnost u čitanju, razumijevanju i reprodukciji sadržaja	Potpuna samostalnost u služenju tekstrom kao izvorom informacija, doživljaja i vrijednosti
Skender Kulenović: <i>Cesta</i>	Formiranje i usvajanje temeljnih pojmoveva iz teorije književnosti	Uočavanje likova u književnom tekstu i mogućnost uočavanja njihovih glavnih osobina	Poznavanje i razlikovanje pojmoveva: tema književnog djela, fabula i kompozicija	Mogućnost kritičkog promišljanja o knjizi, likovima i njihovim postupcima,
Alija Dubočanin: <i>Šarko</i>	Zapažanje i formulacija teme književnog djela (o čemu tekst govori)	Mogućnost zaključivanja (o porukama zaključuje uz nastavnikovu pomoć i posredovanje)	Uočavanje logičkih cijelina u tekstu i formulisanje podnaslova	Razumijevanje pojmoveva iz teorije književnosti koji su programska obaveza
Branko Ćopić: <i>Izokrenuta priča</i>	Razumijevanje riječi/pojmoveva: f a b u l a k o m p o z i j a Uočavanje i karakterizacija likova u djelu: zaključivanje o osjećanjima likova na osnovu dijaloga i njihovih postupaka	Uočavanje logičkih cijelina u književnom djelu	Uočavanje likova u književnom djelu, karakterizacija, formulisanje poruke	Stvaralačka upotreba sadržaja pročitanih književnih tekstova u vlastitim pismenim radovima
Ela Peroci: <i>Majčin dar</i>				Bogat rječnik koji je u funkciji komunikacije i kvaliteta usmenih i pismenih vježbi
Narodna priča: <i>Ko je na svijetu najjači</i>	Uočavanje karakterističnih dijelova teksta, rečenica, riječi kojima su direktno izraženi osnovna misao, pišećev stav stavovi lica	Mogućnost prepoznavanja karakterističnih mesta u tekstu	Mogućnost uočavanja opisa,dijaloga, mjesta i vremena radnje, dijelova teksta koji predstavljaju posebnu dinamičnost u razvoju događaja	Mogućnost uporedbe književnih tekstova s obzirom na tematiku, ljepotu kazivanja,jezičke aspekte
A.S.Puškin: <i>Bajka o ribaru i ribici</i>	Izbor karakterističnih mesta u tekstu: opis lika, pejzaža, dijalog, mjesto i vrijeme radnje, pojačavanje dinamičnosti, humor	Mogućnost uočavanja Uzroka i posljedica u ponašanju likova u književnom djelu	Potpuna samostalnost u analizi književnog teksta,mogućnost reprodukcije svih važnih elemenata	Upoređivanje vrijednosti ,poruka pojedinih književnih djela
Stevan Bulajić: <i>Sarka</i>	Razlikovanje govora pisca i govora lica			
Ešref Berbić: <i>Kako je otislo ljeto</i> Poslovice (izbor)	Zapažanje logičkih cijelina u kompoziciji teksta			Razvijen senzibilitet za doživljaj i izražavanje doživljaja na način koji ima elemente originalnosti
Aleksa Mikić: <i>Lipov cvat</i>				
Vesna Krmpotić: <i>Koliko je teška pahuljica</i>				

Nasiha Kapidžić-Hadžić: <i>Vezeni most</i> Enes Kišević: <i>Kiša</i> Grigor Vitez: <i>Ševina jutarnja pjesma</i> Musa Ćazim Ćatić: <i>Bosna žubori</i> Dobriša Cesarić: <i>Jesen</i> Gustav Krklec: <i>Bijeli grad</i> Dragan Kulidžan: <i>Potočić</i> Šukrija Pandžo <i>Posljednje laste Lektira:</i> Ahmet Hromadžić: <i>Patuljak vam priča</i> Alija Dubočanin: <i>Tiha rijeka djetinjstva</i> Ivana Brlić – Mažuranić: <i>Priče iz davnine</i> Đani Rodari: <i>Putovanje Plave Strjеле</i> Mato Lovrak: <i>Vlak u snijegu</i> Ismet Bekrić: <i>Jesen u gradu (izabrane pjesme)</i>	Lirska pjesma Osnovna osjećanja u pjesmi Stilska sredstva: poređenje, epitet Pjesnička slika vizuelni i akustički (slušni) elementi u pjesničkoj slici Pjesnička slika izražena bojom i zvukom Zapažanje ritma i rime, izražavanje dojma Izgrađivanje književno-estetskog senzibiliteta Razvijanje sposobnosti učenja napamet i mogućnosti izražajnog recitovanja Samostalnost u čitanju, razumijevanju Razvijanje crta kreativnosti posredstvom aktivnosti koje podrazumijeva domaća lektira	Mogućnost adekvatnog odgovora na doživljaj pjesme riječima, likovnim izrazom Prepoznavanje pjesničkih slika Mogućnost memorisanja i recitovanja Mogućnost samostalnog čitanja i razumijevanja toka događaja, uočavanje likova, mogućnost reprodukcije Sposobnost samostalnog čitanja, izražavanja doživljaja u usmenoj i pisanoj formi Mogućnost prepričavanja teksta i prilagodavanja posebnim zahtjevima (očekivanim slijedom, uz sažimanje)	Prepoznavanje osnovnog osjećanja u pjesmi Mogućnost uočavanja stilskih sredstava Uočavanje ritma i rime Razlikovanje pojmove iz teorije književnosti koji su programska obaveza Sposobnost samostalnog čitanja, izražavanja doživljaja u usmenoj i pisanoj formi Mogućnost prepričavanja teksta i prilagodavanja posebnim zahtjevima (očekivanim slijedom, uz sažimanje)	(izbor riječi, dojmovi) Razvijen senzibilitet za poetsku riječ Doživljavanje snage poetske riječi Vještina u izboru i upotrebi riječi u govoru i pisanju Pokušaji pisanja poezije Mogućnog živog izražajnog govorenja stihova Potpuna samostalnost u čitanju Bogatstvo rječnika i Izgrađen kriterij za izbor knjige Mogućnost osobenog govora opročitanom djelu, Prepoznavanje dijelova katrakterističnih po naraciji, opisu

**RJEĆNIK, GRAMATIKA,
PRAVOGOVOR I PRAVOPIS**

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
Zavičajni govor i književni jezik Riječi iz mog zavičaja Azbuka Vrste riječi: Imenice: zajedničke, vlastite, zbirne, gradivne, stvarne i nestvarne Zamjenice: lične, prisvojne, pokazne Pridjevi (opisni, prisvojni, gradivni), pisanje prisvojnih pridjeva na –ski, -čki, -čki, -ov, -ev. Rečenica: Atribut i objekat u rečenicu Pravogovor i pravopis: Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim imenima gradova, naselja, zemalja Pisanje brojeva slovima (glavni i redni) Upravni i neupravni govor Upotreba interpunkcijskih znakova u rečenici: zareza, crte, tačke, dvotačke, upitnika, uskličnika, navodnika	Doživljaj ljepote vlastitog, organski utemeljenog govora ali i razumijevanje značaja upotrebe normativno i stilski uredenog jezika Usvajanje znanja o pravilima, jedinicama jezičkog sistema principima i zakonitostima njihovog ustrojstva Razvijanje logičkog mišljenja i zaključivanja (sposobnosti analize, sinteze, upoređivanja, apstrakcije i generalizacije)	Poznavanje abecede Razlikovanje promjenljivih vrsta riječi i mogućnost prepoznavanja potrebnih primjera u tekstu Mogućnost služenja smislenim rečenicama Prepoznavanje proste neproširene i proširene rečenice Mogućnost uočavanja subjekta i predikata u rečenicama, atributa, apozicije i objekta Pravilna upotreba interpunkcijskih znakova	Mogućnost tačne gramatičke analize teksta na razini usvojenih znanja od I-V razreda Mogućnost navođenja novih primjera Korektno služenje pravilima o upotrebi interpunkcijskih znakova Vješta upotreba znanja o rečenici u samostalnim pismenim radovima Primjena naučenih pravila na razini automatizacije	Dobro poznavanje sadržaja gramatike i pravopisa koji su programska obaveza od I-V razreda Mogućnost samostalne analize rečenice i teksta u skladu s postavljenim zahtjevima Vješta upotreba znanja o rečenici u samostalnim pismenim radovima Primjena naučenih pravila na razini automatizacije

KULTURA IZRAŽAVANJA MEDIJSKA KULTURA

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
Naracija	Osposobljavanje za reprodukciju teksta bez formulisana naslova cjelinama sadržaja poštujući hronologiju u izražavanju i normu standardnoga jezika	Mogućnost prepričavanja koje će obezbijediti razumijevanje svih važnih elemenata u sadržaju	Snalaženje u svim oblicima izražavanja Prepričavanje sadržaja bez sastavljanja plana	Sposobnost služenja svim oblicima izražavanja i mogućnost unošenja elemenata originalnosti
Prepričavanje bez obaveznog sastavljanja plana	Razvijanje sposobnosti uočavanja uporišnih mesta, ,sažimanje sadržaja i izražavanje punim rečenicama	Sposobnost sastavljanja priče na osnovu poticajnih riječi : uz svaku tematsku riječ da kaže smislenu rečenicu, a da rečenice čine cjelovitu priču	Sastavljanje priče po datim riječima, a da priča ima sve važne elemente	Mogućnost proširivanja i sažimanja teksta unošenjem novih ideja
Pričanje s usmjerenjem na sažimanje teksta				
Pričanje na osnovu datih tematskih riječi				
Pričanje događaja i doživljaja	Pojačavanje mogućnosti samostalnog izražavanja rečenicama koje su jasne i gramatički pravilno strukturirane	Mogućnost pričanja događaja i ličnog doživljaja sa bitnim elementima sadržaja I naglašenom emotivnom notom	Rečenice su jasne i tematski se oslanjaju na sadržaj, odnosno date riječi kao uporišne, poticajne tačke	Osoben izbor jezičkih i stilskih sredstava Ispoljavanje smisla za upotrebu epiteta, uvođenje dijaloga, unošenje elemenata humora
Deskripcija				
Opis pojave, zbivanja u prirodi	Osposobljavanje za živo, jasno, ubjedljivo govorenje i pisanje	Izražavanje viđenog riječima koje su primjerene tematici, situaciji	Mogućnost govorenja o događajima i doživljajima	Postojanje kriterija za procjenu kvaliteta usmenog i pismenog izražavanja (ovo je dobro uradeno,a ovo mogu uraditi bolje)
Opis pejzaža	Razvijanje sposobnosti organizacije usmenog i pisanih izražavanja i procjene efekata, rezultata vlastitog rada		Mogućnost prepričavanja teksta potpunim jasnim i gramatički pravilno oblikovanim rečenicama	

PROGRAMSKI ZAHTJEVI	ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI	OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
		MINIMALNA	DOVOLJNA	VISOKA
Izražajna sredstva djela ekrana (kadar montaža muzika) dijalog u filmu i pozorišnoj/kazališnoj predstavi Film-književno djelo- pozorište (poređenje izražajnih mogućnosti)	Razumijevanje djela ekrana /filma televizije/ Povezivanje kadrova po sjećanju(sposobnost identifikacije mjesta i vremena,likova,objekata, radnji,povezanost radnji,odnosa i sukoba među likovima) Razumijevanje redosljeda kauzaliteta događaja,odnosa među akterima radnje Razumijevanje poruka Razvijanje sposobnosti prepoznavanja vlastitih potreba i stavova posredstvom identifikacije s ličnostima na ekranu Odgoj za gledanje djela ekrana s ciljem uočavanja važnih pojedinosti, mogućnosti izbora,osmišljavanje i mogućnost klasifikacije sadržaja Razumijevanje složenosti filmskog djela i izražajnih mogućnosti filma Gledanje djela ekrana kao vježba u umijeću posmatranja i obogaćivanja vizuelnog pamćenja,maštete, mišljenja,bogaćenja asocijacija Razvijanje senzibiliteta za prepozvanje i doživljavanje snage riječi i slike, govora, zvuka i tištine	Razlikovanje sredstava izražavanja Mogućnost koncentracije pažnje na sadržaj u kontinuitetu Mogućnost memorisanja i reprodukcije viđenog po sjećanju Sposobnost razlikovanja prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja likova u djelima ekrana sa atanovišta vrijednosnih principa Prepoznavanje izražajnih sredstava filma,televizije, pozorišta/kazališta	Razlikovanje sredstava izražavanja filma,radija, televizije,pozorišta/ kazališta književnosti Sposobnost percepције i recepcije djela filmske umjetnosti pozorišta /kazališta Mogućnost samostalne reprodukcije po sjećanjui ocjene sa stanovišta vrijednosnog sistema Prepoznavanje izražajnih sredstava filma,televizije, pozorišta/kazališta	Razvijena sposobnost analize umjetničkih djela filma,književnosti, pozorišne umjetnosti u obimu koji je predviđen programom Razvijen senzibilitet za poređenje djela ekrana i mogućnost kritičkog pristupa analizi Posjedovanje bogatstva ideja o mogućem sadržaju novih filmova Naglašen interes prema umjetnosti

1.2. STRANI JEZIK

ENGLESKI

FRANCUSKI

NJEMAČKI

ARAPSKI

1.2.1. ENGLESKI JEZIK

V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE - TREĆA GODINA UČENJA

(3 ČASA SEDMIČNO - 105 ČASOVA GODIŠNJE)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO - OBRAZOVNOG RADA	
Ciljevi nastave engleskog jezika	Očekivani rezultati / ishodi učenja
<p>Nastaviti na naglašavanju ciljeva promoviranih u prvoj i drugoj godini učenja:</p> <ul style="list-style-type: none">• učenje jezika, a ne o jeziku• dalje njegovati razvijanje, pozitivnog, razigranog stava prema učenju jezika• podsticati motiviranje odgovornog i aktivnog stava• podsticanje radoznalosti i kreativnosti;• dalje njegovanje razumijevanja i logičkog pamćenja• podsticanje temeljitosti, predanosti i preciznosti u učenju jezika• njegovanje samostalnosti u govoru i vlastitoj produkciji naučenog, primjereno uzrastu• kroz igru, pjesmu i ples učiniti da učenje engleskog jezika bude zabava i zadovoljstvo• postupni i odmjereni prelaz ka čitanju ipisanju jednostavnih riječi i rečenica.	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none">• razviti želju i ljubavi prema učenju engleskog jezika• razumjeti primjerene sadržaje na engleskom jeziku• prihvati logički pristup upotrebi naučenog• izražavati slobodu i samostalnosti u govoru i direktnom reagiranju• znati čitati riječi pojedinačno povezano sa konkretnim pojmovima• znati čitati jednostavne rečenice• znati prepisivati, davati kratke pismene odgovore, popunjavati slova i riječi• razviti samopouzdanje u izražavanju primjereno uzrastu• prepoznati zadovoljstvo i korist pri proširivanju znanja stranog jezika

• Nastavni plan i program za peti razred, treća godina učenja engleskog jezika

Nivo	Teme	Funkcije i vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
5. razred Prvi stepen elementarnog znanja	Porodica Škola Moje okruženje Svakodnevni život Slobodno vrijeme	<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> • upućivati odgovarajuće pozdrave i odgovarati na njih • vršiti upoznavanje • obraćati se ljudima • identificirati ljudе i predmete • locirati ljudе i predmete 	<p>RECEPCIJA:</p> <p>a) SLUŠANJE I REAGOVANJE:</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati:</p> <p>1) neverbalno, npr.: pokazivanjem/doticanjem predmeta ili dijela tijela koji se spominje, izvršavanjem uputa i naređenja, zaokruživanjem tačnog odgovora/opcije, ispunjavanjem tabele označavajući na odgovarajući način potvrđne ili tačne odgovore, odnosno negativne ili netačne odgovore, povezivanjem određenih ilustracija sa odgovarajućim tekstom, označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji itd.</p> <p>2) verbalno, npr.: ponavljanjem riječi, izraza ili čitavih rečenica koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa kasetofona, davanjem kratkih odgovora na pitanja koja je postavio nastavnik ili koja su čuli sa kasetofona, popunjavanjem tabele, bilješki ili rečenica itd.</p>	<p>Učenici će ponavljati ili učiti:</p> <p>Imenice: brojive, nebrojive pravilnu/nepravilnu množinu</p> <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lične, subjektski i objektski padež • Pokazne this, that, these, those • Upitne, who, which, what, whose • Prisvojne • Neodređene, somebody, anybody, nobody <p>Pridjevi:</p> <p>Determinatori,</p> <p>Članovi, a/an, the, multi Prisvojni pridjevi, Pokazni pridjevi, this (girl), that (boy), these (girls), those (boys) Pridjevi za neodređenu</p>	<p>Učenici će ponavljati i učiti samo osnovni vokabular koji se odnosi na date teme, kao npr.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Članovi uže i neki članovi šire porodice, npr. mother, grandfather, uncle, aunt, grandson • Škola, npr. school premises, school subjects, furniture, pupils' things, extra-curriculum activities, some musical instruments, itd. • Okruženje, seasons of the year, weather (npr. rainy, sunny) in the garden, (npr. vegetable/flower garden), some gardening tools

	Životinje Zemlje, narodi	<ul style="list-style-type: none"> • opisivati: <ul style="list-style-type: none"> -ljudi i predmete -neka raspoloženja i stanja -trenutnu aktivnost • postavljati poznata pitanja i odgovarati na njih • tražiti i nuditi pomoć (Can you help me? Can I help you?) • tražiti i davati informacije 	<p>b) ČITANJE I REAGOVANJE:</p> <p>Učenici će čitati kratke tekstove, usebi ili naglas, i reagovati</p> <p>1) neverbalno, npr.: traženjem određenih informacija, izvršavanjem uputa i naredjenja, povezivanjem određenih ilustracija sa odgovarajućim tekstom, povezivanjem nabrojanih riječi sa odgovarajućim brojevima ili simbolima, označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji itd.</p> <p>2) verbalno, npr.: postavljanjem pitanja i davanjem odgovora, biranjem tačnog odgovora, ispunjavanjem tabela i križaljki, dovršavanjem rečenica, popunjavanjem praznina zadatim riječima, povezivanjem riječi u stupcima A i B, sklapanjem ispreturnog teksta u smisaonu cjelinu itd.</p>	<p>količinu i broj, e.g. some, any, much, many, all Upitni pridjevi, what, which, whose</p> <p>• Opisni pridjevi, najčešći, u okviru datih tema</p> <p>Brojevi: 1-100</p> <p>Glagoli:</p> <p>Present Simple (potvrDNA, negativna, upitna forma)</p> <p>Present Continuous (potvrDNA, negativna, upitna forma)</p> <p>Glagoli be, have/have got (potvrDNA, negativna, upitna forma)</p> <p>Modalni glagoli can, may (potvrDNA, negativna, upitna forma)</p> <p>Imperativ, sva lica jednine i množine</p>	<p>(npr. spade, rake, watering can), in the country (npr. camping, tent, lunch box, fire)</p> <p>• Svakodnevni život, rutinske aktivnosti, shopping , npr. at the supermarket, buying some vegetables and fruits, going out (npr. library, swimming pool), my clothes, visiting relatives, friends, itd.</p> <p>• Slobodno vrijeme, at the park (npr. slide, jungle gym, swing, jump rope), snow, snowball, snowman, outings</p> <p>• Životinje, domestic, wild animals, pets (osnovni vokabular)</p> <p>• Zemlje i oblasti, peoples, their culture (osnovni vokabular)</p>
--	---	--	---	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> • slušati očekujući da čuju određenu informaciju • izraziti na vrlo jednostavan način: <ul style="list-style-type: none"> - slaganje i neslaganje - znanje i neznanje - sposobnost i dopuštanje (can, may) - ponudu (pismenu ili usmenu) koristeći najosnovniji vokabular - sljedeće emocije: slaganje, neslaganje, dopadanje, nedopadanje, zadovoljstvo, zanimanje i oduševljenje za nešto, iznenadenje, razočarenje, zahvalnost - ideju posjedovanja (have, have got, John's book, his house etc.) • izviniti se i prihvatići izvinjenje 	<p>PRODUKCIJA:</p> <p>a) GOVOR:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • učestvovati u razgovoru sa drugim učenikom/učenicima ili nastavnikom • davati upute i naređenja • igrati uloge • recitovati, pjevati i igrati jezične igre itd. <p>b) PISANJE:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prepisivati kratke tekstove • pisati po diktatu • ispunjavati tabele/križaljke • ubacivati/podvlačiti/redati riječi u smisalne rečenice • pisati rečenice koristeći tačnu formu glagola u zagradi • dovršavati rečenice • pisati kratke sastave na poznate teme itd. 	<p>Prilozi (najčešći):</p> <ul style="list-style-type: none"> -Mjesto -Smjer, npr. left, right, east, west -Vrijeme, -Način, npr. slowly, Quickly <p>Prijedlozi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mjesto, npr. in, on, under, behind, in front of • Vrijeme, npr. in, on, at <p>Rečenica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osnovni red riječi u potvrđnoj, negativnoj, upitnoj i zapovjednoj rečenici • There is a/There are some...Is there a...? Are there any...? 	<p>Osim što će stalno proširivati vokabular, učenici će ponavljati ili učiti da koriste:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skraćenice, najčešće, npr. a.m., p.m., UK, USA, skraćenice za dane u sedmici i mjesecu • Afikse, u vezi sa datim temama i gramatikom, npr. s, -ing • Antonime, u vezi sa datim temama, npr. fast – slow, up – down, hot – cold • Složenice, u vezi sa datim temama, npr. football, basketball, swimming-pool, pen-friend • Kolokacije, u vezi sa datim temama, npr. outdoor sports, to do homework, make a phone call
--	--	--	---	--	---

		<ul style="list-style-type: none">• suggerisati neku akciju (Let's ...) • prihvati i odbiti ponudu ili molbu • govoriti na jednostavan način o svakodnevnim aktivnostima i radnjama		
--	--	--	--	--

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ:

Učenici će također učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta, npr.:

- kroz crtanje, slikanje, ples, oblikovanje itd (Likovna kultura, ples)
- kroz sportove i igre (Tjelesna i zdravstvena kultura)
- slušanjem i pjevanjem omiljene vrste muzike (Muzička kultura)

INTERKULTURALNE VJEŠTINE:

Učenici će se:

- upoznavati sa kulturom svoje zemlje i učiti da je bolje poštuju i cijene
- upoznavati sa nekim osnovnim razlikama između njihove kulture i kulture naroda sa engleskog govornog područja (npr. razlike u upotrebi nekih pozdrava u engleskom i u maternjem jeziku učenika, npr.: Dobar dan i Good morning/afternoon, ili Dobar dan i Good day)
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirođan za kulturu zemlje čiji jezik uče. Ovo može podrazumijevati:
- govor tijelom, koji se razlikuje od kulture do kulture, kao što je počinjanje od malog prsta prilikom nabranja, pokret glavom kad se želi reći da/ne itd.
- uzvike (npr. Oops! kada neko padne, ispusti nešto ili pogriješi, ili Ouch! kojim se izražava iznenadna bol), itd.

UČENJE KAKO TREBA UČITI:

Učenici će učiti da:

- razvijaju pozitivan stav prema učenju jezika
- budu odgovorni i aktivni u situacijama kada se uči jezik
- koriste ključne metode iz prakse pri radu u parovima ili malim grupama ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti svojih

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Teme (tematska područja vezana za svakodnevni život, aktivnosti i interesovanja djeteta ovog uzrasta);
- Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija primjerena datom nivou učenja);
- Aktivnosti (kojima se realiziraju vještine);
- Gramatika (gramatička područja za dati nivo);

- Vokabular (koji odgovara datim temama, predviđenim funkcijama i vještinama).

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja usmjeriti pažnju na razumijevanje, ponavljanje i na usmeno komunikaciju sa zabavnim aktivnostima, koje imaju za cilj da pobude, razviju i podržavaju zainteresiranost za učenje jezika.

Nastavnik treba da:

- pažljivo planira svaki čas, cilj i način rada; da priprema materijal i opremu, zadatke za učenike pojedinačno, za grupe i cijeli razred; piše pismene pripreme za svaki čas;
- stvara pozitivnu i zabavnu atmosferu za učenje;
- razvija od početka radne navike;
- razvija komunikacijske sposobnosti;
- razvije vlastiti sistem praćenja i provjeravanja napredovanja svakog učenika;
- osposobi učenike da samostalno rade tokom časa i kod kuće;
- njeguje poštivanje drugoga u toku zajedničkog rada i natjecanja;
- slobodno oblikuje svoje časove, proširuje materijal prema datoј situaciji, sarađuje sa kolegama i stručnim savjetnikom;
- da se drži principa jednostavnosti, primjerenosti i postupnosti, idući od jednostavnih ka složenijim jezičkim ciljevima.
- da procjeni kojim fondom riječi učenici treba da ovladaju u datoј grupi i datim uvjetima;
- da primjenjuje direktni, frontalni, grupni i individualni pristup;
- da praktikuje prvo usvajanje pravilnog izgovora auditivnim putem, a potom usmeno upotrebu bilo izolovano ili u govornoj interakciji;
- da ne prihvata kruto uputstva data u programu, udžbenicima i priručnicima, nego da kreativno i fleksibilno kreira svoj rad u okvirima zacrtanog, ali primjerenog uslovima u kojima radi.

- **Praćenje i vrednovanje** treba da je konstantno i provedeno veoma pažljivo i nenametljivo. Ono treba da je u funkciji motivacije učenika na daljnji rad i razvijanje naklonosti i ambicije za učenje jezika. Nastavnik istovremeno procjenjuje realizaciju zadanih ciljeva i vlastiti učinak.
- **Interdisciplinarni sadržaj**

Učenje stranog jezika je izuzetno povezano sa područjima drugih školskih predmeta. Korelacija je naročito izražena sa predmetima likovne i muzičke kulture, tjelesne i zdravstvene kulture, matematike (brojevi, sabiranje), prirode (naše tijelo i zdravlje, život i rad u školi, kućni ljubimci), vjeronauka (praznici), bosanski jezik (opisivanje), kultura življenja (higijenske navike).

- **Interkulturalne vještine**

Upoznavanje kulture engleskog govornog područja, poređenje sa vlastitom kulturom i tradicijom, razvijanje pozitivnog, tolerantnog stava prema različitostima.

- **Preporuke**

Za organizaciju i realizaciju nastave engleskog jezika u trećoj godini učenja i dalje je naglašena potreba za fleksibilnošću, kako u nastavnim aktivnostima tako u rasporedu i trajanju časova. I dalje je moguće i poželjno paralelno izvođenje nastave engleskog jezika sa nastavom drugih predmeta. Trajanje časa ne postavljati kruto, prilagoditi ga raspoloženju i trenutnim potrebama učenika. Koristiti igru i pjesmu kao osvježenje i učenje jezika provoditi u razigranom, vedrom i privlačnom okruženju. Koristiti mogućnosti izlaska iz učionice radi neposrednosti i očiglednosti u nastavi.

- **Nastavne metode i oblici rada**

Koristiti što raznovrsnije nastavne metode i oblike rada. Primjenjivati frontalni i individualni pristup, kao i rad u manjim i većim grupama, i rad u parovima. *Role playing, drama-playing*, igranje po ulogama, pjevanje horsko i pojedinačno, pantomima, pogadanje, maskiranje, *pretending*, igre riječima, rješavanje jezičke zagonetke i križaljke, igre pogadanja su neki oblici koji su se pokazali učinkoviti i koje treba primjenjivati.

Napomena nastavnicima:

Uvijek imati dovoljno tolerancije i fleksibilnosti prema učenicima u samostalnom sastavljanju i izgovoru rečenica jer treba imati na umu da seradio učenicima koji su u hronološkom smislu učenici 4. razreda nekadašnjeg osmogodišnjeg obrazovanja.

1.2.2. FRANCUSKI JEZIK

V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE -TREĆA GODINA UČENJA (3 sata sedmično / tjedno – 105 sati godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

U nastavi francuskog jezika u V razredu osnovne škole učenici treba da prošire programske sadržaje iz IV razreda i teže dostizanju nivoa **A1.2** Evropskog okvira za strane jezike

Jezičke vještine	Očekivani rezultati / ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- učenik prepozna glasove, naglasak, ritam i intonaciju u jeziku koji uči- razumije jednostavna uputstva, pitanja, izjave, upozorenja, kratka objašnjenja nastavnika i pravilno reagira na iste- razumije kratke dijaloge na poznatu temu
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">- prepozna slova, napisane riječi i kratke rečenice- čita naglas poznate riječi i rečenice- čita i razumije kratki tekst u kojem su mu poznate sve riječi
Govor	<ul style="list-style-type: none">- pravilno artikulira glasove, naglašava riječi, poštuje ritam i intonaciju rečenice- postavlja i odgovara na jednostavna pitanja- aktivno učestvuje u razgovoru po modelu- može dati jednostavne informacije o sebi, svojoj porodici i prijateljima, školi itd.- opisuje u nekoliko rečenica poznatu situaciju
Pisanje	<ul style="list-style-type: none">- prepisuje, dopunjava i samostalno piše riječi i kraće rečenice- zapisuje poznate riječi ili kraće rečenice po modelu- piše kratke rečenice ili sastave o sebi i svom okruženju
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none">- Na ovom nivou učenja učenik još uvijek ne stječe znanje o jeziku, nego prepozna i pravilno upotrebljava osnovne jezičke elemente

Nivo	Teme	Funkcije i sposobnosti	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
5. razred Osnovna škola 3. godina učenja francuskog jezika Razvijanje početnog znanja	-Svakodnevni život (Porodica i život u porodici) -Škola i učionica -Dani u sedmici -Godišnja doba i mjeseci -Atmosfersko vrijeme Jelo i piće -Slobodno vrijeme Proslave (rođendana, Nove godine, blagdana) Domaće životinje Dijelovi tijela	Učenici će znati: pozdravljati i odgovarati na pozdrave obraćati se ljudima upoznavati se identificirati i locirati ljude i predmete opisivati ljude i predmete, neka raspoloženja i stanja i aktivnosti postavljati poznata pitanja i odgovarati na njih tražiti i nuditi pomoć - tražiti i davati informacije -na jednostavan način izraziti slaganje i neslaganje, dopuštanje, dopadanje, nedopadanje, zadovoljstvo,	RECEPCIJA a) SLUŠANJE I REAGOVANJE Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagovati: 1) neverbalno , npr. pokazivanjem / doticanjem predmeta ili dijela tijela koji se spominje, izvršavanjem uputa i naredjenja, zaokruživanjem tačnog odgovora, odnosno tačnih i netačnih tvrdnji (V i F), povezivanjem određenih ilustracija sa odgovarajućim tekstom, itd. 2) verbalno , npr. Ponavljanjem riječi, izraza ili čitavih rečenica koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa audio ili video zapisa, davanjem kraćih odgovora na pitanja koja je postavio nastavnik ili koja su čuli sa audio ili video zapisa, popunjavanjem i čitanjem tabela, bilješki ili rečenica, itd.	Učenici će koristiti (ali neće učiti o tome): <u>Imenice</u> sa članom u jednini i množini (le livre, la classe, l'école, les livres...) <u>Zamjenice</u> : Lične, subjekatski i objekatski padež <u>Pridjevi</u> : Prisvojni (mon ami, ma mère, mes parents) Pokazni (ce garçon, cette femme, ces livres) Upitni (Quelle heure est-il?) <u>Opisni pridjevi</u> (u okviru datih tema) <u>Brojevi</u> : 1 – 100 (desetice) <u>Glagoli</u> : prezent (le présent), imperativ (l'imperatif) Pomoći glagoli avoir i être (potvrDNA, upitna i negativna forma) <u>Prilozi</u> : ze mjesto, vrijeme, količinu (ici, aujourd'hui, beaucoup) <u>Prijedlozi</u> : à, dans, de ... (à l'école, dans la classe, le livre de mon ami) <u>Rečenica</u> : Osnovni red riječi u potvrDnoj, negativnoj, upitnoj rečenici	- <u>Svakodnevni život</u> : (faire des courses, aller au marché, aller au supermarché et acheter du pain, des fruits, du lait..., aller à la bibliothèque, au match de foot, visiter des amis) - <u>Članovi uže i neki članovi šire porodice</u> (maman, soeur, grandpère, oncle, petit-fils) - <u>Škola</u> : la classe, l'élève, l'instituteur, les matières, l'emploi du temps, la fourniture scolaire) - <u>Godišnja doba</u> (le printemps, l'été, l'automne, l'hiver) - <u>Dani u sedmici</u> (lundi, mardi...) - <u>Mjeseci u godini</u> (janvier, février...) - <u>Atmosfersko vrijeme</u> (Il fait beau, Il fait gris, Il pleut) - Poziv na proslavu rođendana - Pisanje kratke čestitke (Joyeux anniversaire à..., Joyeux Noël, Bonne Année) - <u>Jelo i piće</u> (le petit déjeuner, le déjeuner, le dîner, la soupe, l'omelette, la salade, le jus de fruits, le pain...) - <u>Domaće životinje</u> (le chat, le chien, le cheval, la vache) - <u>Dijelovi tijela</u> (la tête, le bras, le pied, la main ...)

		<p>zanimanje za nešto, iznenađenje, zahvalnost i ideju posjedovanja - izviniti se i prihvati izvinjenje - prihvati i odbiti ponudu ili molbu -govoriti na jednostavan način o svakodnevним aktivnostima - čestitati nekome rođendan, Novu godinu, blagdan -reći šta vole / žele jesti, piti - pozvati nekoga na rođendansku proslavu -reći gdje stanuju -reći kakvo je vrijeme -nabrojati dane u sedmici, mjesecu i godišnja doba - brojati do 100</p>	<p>b) ČITANJE I REAGOVANJE</p> <p>Učenici će čitati kratke tekstove u sebi ili naglas, i reagovati:</p> <p>1) neverbalno izvršavanjem uputa i naređenja, povezivanjem određenih ilustracija sa odgovarajućim tekstom, povezivanjem nabrojanih riječi sa odgovarajućim brojevima ili simbolima, označavanjem tačnih / netačnih tvrdnji (V i F), itd.</p> <p>2) verbalno, npr. Postavljanjem pitanja i davanjem odgovora, biranjem tačnog odgovora, ispunjavanjem i čitanjem tabela ili križaljki, dovršavanjem rečenica, popunjavanjem praznina zadatim riječima, dovršavanjem riječi, povezivanjem riječi u stupcima A i B, sklapanjem rečenice koja je ispreturana u smisalu cjelinu, itd.</p>	
--	--	--	--	--

			<p>PRODUKCIJA:</p> <p>a) GOVOR:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktivno učestvovati u razgovoru sa drugim učenikom ili nastavnikom - давати упуте и наредења - recитовати, певати и играти језичне игре - igrati uloge <p>b) PISANJE:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - преписивати кратке текстове - писати краће диктате - испунjavати табеле - убацивати / подвлачити / објединавати речи у смисалне реченице - писати реченице уписујући у празнине тачну формулу глагола у загради - доvrшавати реченице - писати кратке саставе на поznate теме и са поznатим вокабуларом 	
--	--	--	---	--

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Zadaci nastave francuskog jezika u petom razredu su prije svega usmjereni na podsticanje interesa za učenje stranih jezika, na usvajanje elementarnih jezičkih sredstava i usvajanje strategija učenja stranog jezika. Učenici se ospozobljavaju za usmeno komunikaciju u jednostavnim svakodnevnim situacijama, usvajaju ograničen fond riječi i izraza, pri čemu je prvenstveno nastavnik onaj kojeg imitiraju i za kojim ponavljaju. U ovom uzrastu učenici rado i lako uče prikazujući scenski ono što su usvojili, tako da će u razvoju vještine govora dramatizacija kratkih dijaloga često biti zastavljen oblik nastavne aktivnosti.

Nakon usmenog usvajanja postepeno se prelazi na čitanje (prepoznavanje već naučenih riječi) horsko i pojedinačno, te pisanje (prvo preslikavanje, a potom prepisivanje riječi i kratkih rečenica do usvajanja pravilnog pisanja). Teme koje se obraduju u prve tri godine učenja stranog jezika vezane su za svakodnevni život i interes učenika ovog uzrasta, kao i njihovih vršnjaka u zemljama frankofonskog govornog područja. Budući da se određene teme iz razreda u razred ponavljaju, omogućeno je kontinuirano ponavljanje, uvježbavanje i proširivanje leksičkog fonda. Učenici u nastavi francuskog jezika imaju priliku upoznati kulturu zemlje čiji jezik uče, način života njenih stanovnika kao i da prepoznaju sličnosti i razlike. Na taj način kod učenika se razvija duh tolerancije. Učenicima se također pruža mogućnost susreta sa govornicima francuskog jezičkog područja i uspostavljanje prvih kontakata razmjenom kratkih pisama ili elektronske pošte. Učenici usvajaju i nove tehnike učenja stranog jezika kao što su prepoznavanje značenja jezičkih izraza, korištenja rječnika i leksikona prilagođenih njihovom uzrastu i praćenja vlastitog napretka u učenju stranog jezika uz primjenu jezičkog portfolija.

Praćenje i vrednovanje

U petom razredu osnovne škole iskazuju se brojčane ocjene za postignute rezultate u nastavi. Ocjena iz stranog jezika treba da bude odraz cjelokupnog učenikovog odnosa prema školskim obavezama, njegovog aktivnog učešća u nastavnom procesu i pokazanih rezultata koje nastavnik kontinuirano prati i ocjenjuje.

INTERDISCIPLINARNI SADRŽAJ	INTERKULTURALNE VJEŠTINE	UČENJE KAKO TREBA UČITI
<p>Učenici će učiti francuski jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta npr.</p> <ul style="list-style-type: none">- maternji jezik (svijet bajki i imaginacije, elementi dramatizacije – neverbalno u funkciji teatarskog izražavanja)- likovna kultura (crtanje, slikanje, oblikovanje)- tjelesna i zdravstvena kultura (ples, sportske aktivnosti, igre)- muzička kultura (слушањe i pjevanje omiljene vrste muzike, upoznavanje sa najpoznatijim francuskim izvođačima, muzički instrumenti)- priroda (dijelovi ljudskog tijela, značaj ishrane za zdravlje, namirnice...)- matematika (brojevi)- kultura življenja	<p>Učenici će se:</p> <ul style="list-style-type: none">- upoznati sa kulturom svoje zemlje i učiti da je bolje poštju i cijene- upoznavati sa kulturom naroda francuskog govornog područja i sa nekim osnovnim razlikama između njihove i francuske kulture- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je prirođan za kulturu zemlje čiji jezik uče (et bien, tiens, oh là là itd)	<p>Učenici će učiti da:</p> <ul style="list-style-type: none">- razvijaju pozitivan stav prema učenju jezika- budu odgovorni i aktivni u situacijama kada se uči jezik- koriste ključne metode iz prakse pri radu u parovima ili malim grupama- ocjenjuju svoje aktivnosti i aktivnosti drugova iz razreda

1.2.3. NJ EMAČKI JEZIK

**V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE -TREĆA GODINA UČENJA,
(3 sata sedmično/tjedno – 105 sati godišnje)**

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

U nastavi njemačkog jezika u petom razredu osnovne škole treba težiti dostizanju nivoa A1.2 Evropskog okvira za strane jezike.	
Jezičke vještine	Očekivani rezultati/ ishodi učenja
Slušanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">• učenik može razumjeti ograničen broj riječi, običnih fraza i rečenica, pitanja i uputstva lične prirode ili vezana za neposrednu situaciju i na njih jezički ili nejezički reagirati potrebna mu je znatna pomoć da bi razumio: usporavanje brzine govora, ponavljanje, pokazivanje ili prijevod
Čitanje i razumijevanje	<ul style="list-style-type: none">• čita naglas poznate riječi i rečenice• zna pronaći određenu informaciju u jednostavnom tekstu ako je dozvoljeno ponovljeno čitanje
Govor	<ul style="list-style-type: none">• pravilno artikulira glasove, naglašava riječi, poštuje ritam i intonaciju rečenice• reproducira napamet naučene stihove i pjesmice• zna postavljati pitanja i davati odgovore u toku dijaloga o osnovnim temama• učestvuje u razgovoru po modelu• daje jednostavne informacije o sebi, porodici i prijateljima• opisuje u nekoliko rečenica poznatu situaciju• pravi pauze, okljeva, pravi greške i kod najjednostavnije usmene produkcije
Pisanje	<ul style="list-style-type: none">• prepisuje, dopunjava i samostalno piše riječi i kraće rečenice• zapisuje pojedine (poznate) riječi ili kraće rečenice po modelu• zna napisati nekoliko rečenica o sebi i o veoma poznatim temama (odgovori na direktno postavljena pitanja, pisanje kratkog pisma, kratkog opisa neke osobe)
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none">• Na ovom nivou učenja jezik učenik ne stječe znanje o jeziku nego prepozaje i pravilno upotrebljava osnovne jezičke elemente.

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Tematske cjeline:

Uz ponavljanje i proširivanje tematskih cjelina obrađenih u trećem i četvrtom razredu, u petom razredu će se ponuditi i nove cjeline:

1. upoznavanje
2. moja soba
3. dijelovi tijela
4. boje
5. voće i povrće, zdrava ishrana
6. kupovina
7. dnevne aktivnosti
8. na igralištu
9. životinje (zološki vrt)
10. karneval

Vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - imenovati predmete u svojoj sobi - reći koje je nešto boje - opisati sebe i druge - imenovati voće i povrće - reći šta vole jesti a što ne - nabrojati aktivnosti kojima se bave u toku dana - reći šta znaju uraditi - reći u koliko sati i u koji dan se nečim bave - nabrojati aktivnosti u slobodno vrijeme - imenovati životinje u zološkom vrtu - pitati za cijenu - reći koliko nešto košta - napisati kratko pismo i predstaviti u njemu sebe i svoju porodicu 	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE:</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati</p> <p>1) neverbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - crtanjem, - razvrstavanjem slika, - povezivanjem slike i slušanog teksta, - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji <p>2) verbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa kasetofona i sl. <p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE :</p> <p>Učenici će</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati rečenice i kraće tekstove, - tražiti osnovne informacije u tekstu i reagirati: <p>1) neverbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - crtanjem., razvrstavanjem slika, pridruživanjem slike tekstu, označavanjem tačnih i 	<p>Učenici će:</p> <p>koristiti (ali neće učiti o tome):</p> <p>Imenice sa članom u jednini i množini:</p> <p><i>das Buch, die Tafel, die Bücher....</i></p> <p>Zamjenice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lične zamjenice u jednini i u 1. licu množine - Prisvojne zamjenice (<i>mein, dein, sein, ihr, unser</i>) - upitne: <i>wer, was, wann, wie, warum, welche (Farbe)</i> <p>Pridjeve u predikativnoj</p> <p>Učenici će:</p> <p>koristiti (ali neće učiti o tome):</p> <p>Imenice sa članom u jednini i množini:</p> <p><i>das Bett, der Tisch, der Stuhl, der Computer, der Teddy, die Puppe...</i></p> <p>Moja soba:</p> <p><i>das Bett, der Tisch, der Stuhl, der Computer, der Teddy, die Puppe...</i></p> <p>Dijelovi tijela:</p> <p><i>der Kopf, die Nase, das Auge / die Augen, der Bauch...</i></p> <p><i>Ich habe zwei Augen.</i></p> <p><i>Maine Nase ist klein. Maine Augen sind</i></p>	<p>Učenici će usvajati novi i proširivati već usvojeni vokabular koji se odnosi na date teme, npr.:</p> <p>Upoznavanje</p> <p>Bist du Peter?</p> <p>Ich komme aus Sarajevo. Und du?</p> <p>Moja soba:</p> <p>Dijelovi tijela:</p>

	<p>netačnih tvrdnji</p> <p>2) verbalno, npr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - davnjem kraćih odgovora, - dopunjavanjem teksta - rješavanjem jednostavnijih zadataka sa višestrukim izborom <p>GOVOR:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - recitirati, pjevati, - postavljati jednostavna pitanja, - odgovarati na pitanja, - igrati uloge, - pripremati i sprovoditi jednostavne dijaloge. <p>PISANJE</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepisivati pojedinačne riječi, rečenice i kraće tekstove, - rekonstruirati riječi, - dopunjavati izostavljene riječi, - od ponuđenih riječi rekonstruirati kraće rečenice. 	<p>upotrebi</p> <p>Glagole:</p> <ul style="list-style-type: none"> - u prezentu u sva tri lica jednine i prvom licu množine,; - negativan i upitni oblik glagola, - za izražavanje želje oblik möchte - prezent glagola können i mögen u jednini, - imperativ za 2.lice jednine i 2. lice množine <p>Brojeve: do 100 (desetice) Priloge za mjesto i vrijeme Prijedloge u njihovoj funkcionalnoj upotrebi Veznike und i aber</p>	<p><i>blau...</i></p> <p>Voće, povrće, kupovina:</p> <p><i>Der Apfel ist rot.</i></p> <p><i>Die Banane ist gelb.</i></p> <p><i>Welches Obst magst du? Ich mag Bananen. Tomaten mag ich nicht. Was kostet ein Kilo Bananen?</i></p> <p><i>Bananen kosten 1 Euro.</i></p> <p>Dnevne aktivnosti:</p> <p><i>Ich frühstücke um acht Uhr</i></p> <p><i>Wann gehst du in die Schule?.</i></p> <p><i>Um zwei Uhr.</i></p> <p><i>Ich komme um sechs Uhr nach Hause.</i></p> <p><i>Am Samstag gehe ich nicht in die Schule.</i></p> <p>Na igralištu</p> <p><i>Ich spiele Ball und mein Bruder spielt Tennis.</i></p> <p><i>Ich kann schnell laufen aber ich kann nicht hoch springen.</i></p> <p><i>Kannst du hoch springen?</i></p> <p>Zološki vrt:</p> <p><i>Der Elefant ist groß.</i></p> <p><i>Der Vogel kann singen.</i></p>
--	--	--	---

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Zadaci nastave njemačkog jezika će i u petom razredu biti usmjereni na podsticanje interesa za učenje stranih jezika kao temelja za buduće cjeloživotno učenje te razvoj višejezičnosti, na usvajanje elementarnih jezičkih sredstava, usvajanje strategija učenja stranog jezika.

Učenici se prvenstveno osposobljavaju za usmenu komunikaciju u jednostavnim svakodnevnim situacijama uz usvajanje ograničenog fonda riječi i izraza pri čemu je prvenstveno nastavnik onaj kojeg imitiraju i za kojim ponavljaju. Učenici u ovom uzrastu rado scenski prikazuju naučeno tako da će u razvoju vještine govora dramatizacija naučenih modela kratkih dijaloga biti često zastupljen oblik nastavne aktivnosti.

Nakon usmenog usvajanja postepeno se prelazi na čitanje (prepoznavanje već naučenih riječi) -horsko i pojedinačno, te pisanje (preslikavanje a potom prepisivanje riječii kratkih rečenica do usvajanja pravilnog pisanja pojedinih riječi i kraćih rečenica.

Teme koje se obrađuju u prve tri godine učenja stranog jezika vezane su za svakodnevni život i interesovanja učenika ovog uzrasta kao i njihovih vršnjaka u zemljama njemačkog govornog područja. Određene teme se iz razreda u razred ponavljaju u vidu koncentričnih krugova što omogućava kontinuirano ponavljanje, uvježbavanje i proširivanje leksičkog fonda.

Polazeći od svojih vlastitih iskustava učenici u nastavi njemačkog jezika imaju priliku upoznati i stranu kulturu i način života pri čemu prepoznaju sličnosti i razlike. Time se kod njih razvija duh tolerancije. Interkulturno učenje na ovom nivou se postiže i primjenom određenih autentičnih materijala poput dječjih pjesmica, slikovnica i drugih multimedijalnih materijala. Mogućnost autentičnog susreta sa govornicima kojima je njemački maternji jezik jeste i uspostavljanje prvih kontakata razmjenom kratkih pisama ili elektronske pošte.

Učenici usvajaju i osnovne tehnike učenja stranog jezika, poput

- prepoznavanja značenja jezičkih izraza na osnovu slušanja ili čitanja jednostavnih tekstova,
- korištenja njihovom uzrastu prilagođenih rječnika, leksikona i sl. (rječnik sa slikama),
- praćenja vlastitog napretka u učenju stranog jezika uz primjenu jezičkog portfolija

Praćenje i vrednovanje

U petom razredu osnovne škole iskazuju se brojčane ocjene za postignute rezultate u nastavi. Ocjena iz stranog jezika odraz je cjelokupnog učenikovog odnosa prema školskim obavezama, njegovog aktivnog učešća u nastavnom procesu i pokazanih rezultata koje će nastavnik kontinuirano pratiti i ocijeniti.

Interdisciplinarni sadržaj

Programski sadržaj je međusobno povezan sa drugim predmetima. Učenici će tako učiti jezik i proširivati svoj vokabular oslanjajući se na znanje koje su stekli učenjem nekih drugih školskih predmeta ali i kombinirajući učenje stranog jezika sa aktivnostima »preuzetim« iz nekih drugih predmeta, kao npr. Likovna kultura, Tjelesna i zdravstvena kultura, Muzička kultura, Priroda (igralište, zološki vrt, kupovina, ljudsko tijelo), Matematika (brojevi), Kultura življenja (moja soba, zdrava ishrana).

Interkulturne vještine

Učenici će:

- upoznavati različite kulture i tradicije,
- učiti da komuniciraju i da se ponašaju u svakodnevnim situacijama na način koji je primijeren kulturi zemlje čiji jezik uče.

1.2.4. ARAPSKI JEZIK

V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE -TREĆA GODINA UČENJA

(3 sata sedmično – 105 sati godišnje)

Uloga i značaj nastave arapskog jezika

Tokom procesa obrazovanja, a u okviru nastave stranih jezika, neophodno je razvijanje svijesti o poznavanju dva ili više stranih jezika.

Evropska Unija je multietnička zajednica čiji su opstanak i prosperitet uvjetovani višejezičnošću. Rezultat takvih razmišljanja je i stav Vijeća Evrope da svaki građanin Evrope mora poznavati najmanje dva strana jezika.

Stoljećima Bosna i Hercegovina ima civilizacijske i privredne veze sa Bliskim i Srednjim istokom, kao i sjevernom Afrikom, gdje se u više od 20 zemalja sa više od 250 miliona govornika kao zvanični jezik koristi arapski. Pored toga, više od 35 miliona ljudi kao drugi strani jezik koristi arapski jezik.

Sve prethodno spomenuto govori u prilog neophodnosti učenja arapskog jezika kao jednog od stranih jezika tokom osnovne škole.

Cilj i zadaci učenja arapskog jezika

Cilj učenja arapskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na arapskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života.

Proširivanje opće kulture učenika kroz upoznavanje s načinom života i tradicijom zemalja u kojima se govori arapski jezik.

Kroz učenje stranog jezika kod učenika se razvija svijest: o značaju višejezičnosti, duhu tolerancije, kosmopolitizmu, toleranciji, humanizmu i internacionalizmu.

Zadaci nastave arapskog jezika su:

- razvoj sve četiri jezičke vještine,
- ovladavanje osnovnim leksičkim, fonetskim i gramatičkim minimumom,
- upoznavanje sa kulaturom naroda čiji se jezik izučava i razumijevanje i poštivanje drugih kultura;
- razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- razvijanje samopouzdanja i samopoštivanja,
- razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora znanja, odnosno ovladavanje strategijama učenja (naučiti kako učiti).

NIVO: TREĆA GODINA UČENJA -V RAZRED OSNOVNE ŠKOLE**(3 sata sedmično/ 105 sati godišnje)**

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOZNOG RADA	
Ciljevi početne nastave arapskog jezika	Očekivani rezultati učenja
<ul style="list-style-type: none">- učenje jezika, a ne o jeziku- razvijanje pozitivnog stava prema učenju jezika- razvijanje radoznalosti i kreativnosti- razvijanje razumijevanja i logičkog pamćenja- razvijanje temeljitoosti, predanosti i preciznosti u učenju jezika- razvijanje samostalnosti u govoru- putem igara, pjesme i plesa učiniti da učenje arapskog jezika bude zabavno- čitanje i pisanje jednostavnih sintagmi i rečenica	<ul style="list-style-type: none">- ljubav i spremnost za učenje arapskog jezika- razumijevanje jednostavnih sadržaja na arapskom jeziku- sloboda i samostalnost u govoru- čitanje riječi, vezanih za konkretni pojam (samostalno upotrebljenih)- čitanje i pisanje jednostavnih sintagmi i rečenica- prepisivanje riječi i kratkih sadržaja- kratki usmeni i pismeni odgovori- dopunjavanje riječi i rečenica

PROGRAMSKI SADRŽAJI

- Teme (opća tematska područja kao osnov za daljni rad)
- Funkcije i vještine (usmena i pismena kompetencija)
- Aktivnosti (pomoću kojih se realiziraju vještine)
- Gramatika (osnove gramatike za dati nivo)
- Vokabular (u okviru datih tema)

Neophodno je, ponoviti osnovne fraze, i provjeriti da li su usvojeni: osnovni oblici slova; varijante pisanja slova; kratki i dugi vokali; sukun; tašdiđ; tanwîn; pisanje određenog člana; vezivanje slova u riječi, sintagme i kraće rečenice.

Nivo	Teme	Funkcije i vještine	Aktivnosti	Gramatika	Vokabular
V razred Osnovna škola 3. godina učenja arapskog jezika Prvi stepen elementarnog znanja	<ul style="list-style-type: none"> - Pozdravljanje i poznavanje - Opisati porodicu, sebe i druge - Kuća - Svakodnevni život - Škola (sportske i kulturne aktivnosti) - Nabrojati aktivnosti u slobodno vrijeme - Koristiti brojeve do 20 (bez objašnjavanja inkongruencija) - Iskazivanje starosti 	<p>Učenici će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozdravljanje na formalan i neformalan način - Predstaviti sebe i druge - Imenovati članove svoje uže porodice - Opisati jednostavnim rečenicama (imenskim) i ograničenim brojem riječi ljudi i predmete u kući - Imenovati predmete u školskoj torbi i učionici - Brojati od 1 do 10 - Reći koliko je sati (puni sat) - Nabrojati dane u sedmici 	<p>SLUŠANJE I RAZUMIJEVANJE:</p> <p>Učenici će slušati izgovoreni tekst i reagirati</p> <p>1) neverbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gestikulacijom predstaviti ono što su čuli, - bojenjem navedenih predmeta / osoba - lijepljenjem odn. slaganjem slika redoslijedom koji proistekne iz teksta koji su čuli, - pokazivanjem na određene ilustracije koje se odnose na riječi koje su učenici čuli odn. povezivanjem slike sa tekstrom koji čuju, - podvlačenjem i bojenjem ilustracija koje se odnose na riječi koje su učenici čuli, - izvođenjem uputstava koje nastavnik izgovara ili koja čuju sa kasetofona, <p>2) verbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljanjem određenih riječi koje je izgovorio nastavnik ili koje su čuli sa kasetofona, - davanjem kratkih odgovora na nastavnikova pitanja ili pitanja koja su čuli sa kasetofona, <p>ČITANJE I RAZUMIJEVANJE:</p> <p>Učenici će prepoznati jednu ili više napisanih riječi, sintagmi ili rečenica i reagirati:</p> <p>3) neverbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gestikuliranjem, imitiranjem -povezivanjem pisanih riječi i odgovarajućih ilustracija, <p>2) verbalno, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kraćim pismenim ili usmenim odgovorima na pitanja, 	<ul style="list-style-type: none"> - Određeni i neodređeni član - Elementarna imenska rečenica - Upitna rečenica - Gramatički ženski rod (nastavci za ž.r.) - Osnovne boje (muški i ženski rod) - Pokazne zamjenice (za bliže i dalje objekte) - Lične zamjenice (jednina i 1. lice množine) - Pridjevi (najčešće upotrebljavani) - Prijedlozi (fi, min, 'ila, `ala) - Particip aktivni - Upitni izraz (min ayna) 	<p>Učenici će:</p> <p>učiti samo osnovni vokabular, koji će biti osnova za tvorbu kratkih sintagmi i (imenskih) rečenica.</p> <p>Kroz dijalog (igre, pjesmice, ponavljanje, prepoznavanje, crtanje i druge vježbe) uvježbavati osnovni vokabular.</p> <p>Vokabular treba proširivati u skladu sa temama koje se obrađuju.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> -Proslava rođendana, praznika 	<ul style="list-style-type: none"> -Nabrojati ograničen broj odjevnih predmeta 	<ul style="list-style-type: none"> - dopunjavanjem izostavljenih riječi ili sintagmi u tekstu - povezivanjem ponuđenih riječi u tekstu...itd. <p>GOVOR:</p> <p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi nastavnika ili riječi izgovorene sa kasetofona; - voditi kraće dijaloge u parovima sa drugim učenicima ili sa nastavnikom; - pjevati; - recitirati kraće pjesmice; - glumiti..itd. <p>PISANJE:</p> <p>Učenici najprije prepisuju riječi koje su prije toga usmeno usvojili, a potom postepeno usvajaju i pravilan način njihovog pisanja kroz vježbe poput:</p> <ul style="list-style-type: none"> - popunjavanja sintagmi i rečenica (npr: Gde su nestale riječi?) - nastavnik ispisuje sintagme/rečenice na tablu, izostavljajući određene riječi koje učenici treba da popune) - rekonstruiranje riječi od ponuđenih slova, - takmičenje u pisanju brojeva itd. 	<p>-Brojevi (do 20)</p>	
--	---	---	---	--------------------------------	--

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

U prvim godinama učenja arapskog jezika pažnju treba usmjeriti na aktivnosti koje imaju za cilj da razviju zainteresiranost učenika za učenje jezika. Arapski jezik se na ovom nivou uči kroz različite jezičke igre, ponavljanje, pjesmu, ples, sa postepenim uvođenjem čitanja i pisanja. Rad u parovima ili grupama doprinosi dinamici časa i većoj angažovanosti učenika.

Nastavnik treba da:

- pažljivo planira svaki čas, postavljajući ciljeve, detaljno razrađujući načine kako da ih postigne, pripremajući materijale/opremu koja je potrebna u učionici, kao i dodatne materijale u slučaju neočekivanih situacija, pripremajući zadatke za pojedine učenike, grupe i cijeli razred, te planirajući trajanje svakog segmenta aktivnosti u učionici;
- piše pismene pripreme za svaki čas;
- da kreativno i fleksibilno kreira svoj rad u okviru zacrtanih ciljeva, a u skladu sa uvjetima u kojima radi,
- procjeni kojim fondom riječi učenici treba da ovladaju u dатoj grupi i datim uslovima;
- da kontrolira i razvija kod učenika pravilno usvajanje izgovora;
- poštuje osnovne didaktičke principe primjerenosti i postupnosti;
- razvija pozitivnu atmosferu u učionici;
- razvija kod učenika radne navike, marljivost, odgovornost i motivaciju za učenje;
- razvija vlastiti sistem praćenja i provjeravanja napredovanja svakog učenika;
- razvija komunikacijske sposobnosti kod učenika, podstičući ih da maksimalno koriste vlastite talente i sposobnosti.

Praćenje i vrednovanje

U petom razredu osnovne škole iskazuju se brojčane ocjene za postignute rezultate. Ocjena treba da bude odraz cjelokupnog odnosa učenika prema školskim obavezama. Nastavnik treba kontinuirano da prati i ocjenjuje rad svakog učenika.

Interdisciplinarni sadržaj

U svim oblastima sadržaj je povezan sa drugim školskim predmetima

- crtanjem, oblikovanjem (Likovna kultura)
- plesom, igrom (Tjelesni i zdravstvena kultura)
- pjevanjem (Muzička/Glazbena kultura)
- zajedničkom šetnjom kroz park, prirodu i sl. (Priroda)

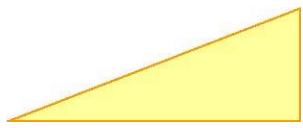
Interkulturnalne vještine

Učenici će:

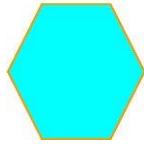
upoznati kulturu i običaje različitih zemalja u kojima se govori arapski jezik, upoređivati je sa vlastitom kulturom i razvijati pozitivan stav prema različitosti.

Preporuke

Kod organizacije nastave arapskog jezika u trećoj godini učenja preporuke se odnose prvenstveno na to da učenici rado prihvataju i provode proces imitiranja i ponavljanja, rado insceniraju naučene dijaloge. Ukoliko se u nastavni proces integriraju igre, njihove prednosti su velike. Igre doprinose povećanju učeničke aktivnosti, poboljšajuju njihovih jezičkih znanja, uspostavljanju prijatnije atmosfere u učionici, kao i njegovanju prisnijih odnosa između učenika i nastavnika, te između samih učenika. Razvija se takmičarski duh, stvara živa atmosfera u učionici. Postojanje i njegovanje takmičarskog duha tjesno je povezano sa učeničkom motivacijom za učenje jezika. Izlasci djece u prirodu su također prilika za igre i pjesmice na arapskom jeziku.

$$\mathbf{a} \cdot \mathbf{x} = \mathbf{b}, \mathbf{x} \cdot \mathbf{a} = \mathbf{b}, \mathbf{x} : \mathbf{a} = \mathbf{b}, \mathbf{a} : \mathbf{x} = \mathbf{b}.$$

1.3. MATEMATIKA

MATEMATIKA

Za peti razred devetogodišnje osnovne škole (Četiri časa sedmično)

PODRUČJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
Znanje	<p>Sticanje znanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poznavanje i upotreba matematičkih simbola, - formiranje pojmljova brojeva prvog miliona i skupa brojeva N_0, - formiranje pojmljova brojevne crte brojeva skupa N_0, - formiranje pojmljova i usvajanje procedura četiri osnovne računske operacije u skupu N_0, - usvajanje znanja o višecifrenim brojevima i njihovoj strukturi, - o jednačinama i nejednačinama s nepoznatom «na jednom mjestu», - o rješavanju aritmetičkih (brojevnih) izraza, - prave i poluprave i crtanj (modela) prave i poluprave, - upotrebe brojeva u različitim kontekstima, u drugim predmetima i svakodnevnom životu, - o uglovima (prepoznavanje, elementi, obilježavanje, vrste), a naročito o pravom uglu i nekim njegovim dijelovima (polovini i trećini), - o trouglovima (prepoznavanje, elementi, obilježavanje, vrste), a naročito o pravouglog trouglu, - o jediničnim površinama, o površini pravougaonika (mjerjenje i izračunavanje), - o izračunavanju površine kvadrata, - o jediničnim zapreminama, o zapremini kvadra (mjerjenje i računanje), - o izračunavanju zapremine kocke. 	<p>Učenik će znati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, razumjeti i pravilno koristiti matematičke simbole, - prepoznati brojeve prvog miliona i brojeve skupa N_0, njihov položaj na brojevnoj polupravoj i njihovu strukturu, - sa sigurnošću obavljati računanja u N_0, - rješavati brojevne izraze, - modelirati brojevne izraze prema datim (tekstualnim) uvjetima, - prepoznati i rješavati zadatke date riječima (i problemske zadatke), - uglove (crtati i klasifikovati), trouglove (crtati i klasifikovati), - prepoznati i crtati pravougonike (spec. kvadrate), - važnost procjene i provjere rezultata, - izraditi modele 1 mm^2, 1 cm^2, 1 dm^2 i 1 m^2 - izraditi modele kvadra (spec. kocke) iz modela njihovih mreža i na druge načine, - izraditi modele 1 cm^3 i 1 dm^3 - izvesti jednostavnija praktična mjerjenja i računanja površina i zapremina.

Sposobnosti i vještine	<p>Razvijanje vještina i sposobnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uspoređivanja, - nizanja, - slijedenja niza uputa, - prostornog organizovanja i orientisanja, - vizuelizacije i vizuelnog grupisanja, - procjenjivanja, - prepoznavanja obrasca, - induktivnog mišljenja, - induktivnog i analognog zaključivanja, - različitih načina matematičkog izražavanja i komuniciranja, - matematičkog jezika, - prikupljanja, selekcije i korištenja informacija 	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> - s lakoćom uporediti ma koja dva višecifrena broja, - izvoditi jednostavnije zaključke ($a + b = b + a$, $a \cdot b = b \cdot a$, $a \cdot (b+c) = a \cdot b + a \cdot c$ i slične), - sigurno izvoditi osnovne računske operacije u N0. - prepoznati i rješavati osnovne oblike jednačina i nejednačina u N0. - koristiti pomagala za crtanje uglova, trouglova i pravougaonika, - mjeriti, jediničnim površinama, površine (pravougaonika), jediničnim zapreminama, zapreminu (kvadara) uz prethodno procjenjivanje i pravilan izbor jedinične mjere, - koristiti se induktivnim i analognim mišljenjem u rješavanju različitih zadataka i problema.
Vrijednosti i stavovi	<p>Razvijanje spoznaja o društvenim vrijednostima:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvažavanja argumentacije u branjenju ličnih stavova i stavova drugih, - važnosti donošenja sudova na osnovu provjerenih činjenica i izgrađenih kriterija, - rada, posebno kolektivnog (timskog) rada, - pozitivnim crtama ličnosti, - važnosti radovanja ličnom uspjehu i uspjehu drugih, - ocjenjivanja i samoocjenjivanja na osnovu objektivnog i konstruktivnog vrednovanja, - samopouzdanja, samoaktualizacije, - uloge kritičkog mišljenja i zaključivanja u donošenju različitih odluka. 	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazivati više zanimanja za timski rad i socijalizaciju, - naučiti da sasluša argumentaciju i kritički da preispituje lične stavove i stavove drugih, - prepoznavati vrijednosti unutrašnjeg (nehedonističkog) života i unutrašnje nagrade, - poboljšati vlastitu „listu“ motiva, emocija i doživljaja, - prepoznati važnost matematičkih znanja u rješavanju problema i sveprisutnost matematike u univerzumu.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM MATEMATIKE
ZA PETI RAZRED
(četiri sata sedmično)

Programski sadržaji

1. BROJEVI PRVOG MILIONA

Čitanje, pisanje i upoređivanje brojeva do 1 000 – ponavljanje.
Zapisivanje brojeva u obliku zbira višekratnika dekadskih jedinica.
Čitanje, pisanje i upoređivanje brojeva prvog miliona.
Klase i razredi. Mjesne vrijednosti cifara.
Brojevna crta 0–1000000.

2. SABIRANJE I ODUZIMANJE BROJEVA U PRVOM MILIONU

Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvoj hiljadici–ponavljanje.
Povezanost sabiranja i oduzimanja- ponavljanje.
Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu (usmeni postupak).
Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu.
Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu (pismeni postupak).
Osnovna svojstva sabiranja (komutativnost, asocijativnost, nula kao sabirak).
Primjena osnovnih svojstava sabiranja u računanju.
Brojevni izrazi sabiranjem i oduzimanjem.
Zavisnost zbiru od sabiraka. Nepromjenljivost zbiru i primjena.
Zavisnost razlike od umanjenika i umanjioca. Nepromjenljivost razlike i primjena.
Oduzimanje zbiru od broja.
Brojevni izrazi sa sabiranjem i oduzimanjem koji sadrže slovo (promjenljivu).
Određivanje nepoznatog sabirka, umanjenika i umanjitelja.
Rješavanje jednačina oblika: $x \pm a = b$, $a \pm x = b$, $(x \pm a) \pm b = c$.
Nejednačine oblika:
 $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, $x \pm a \leq b$, $x \pm a > b$, $a \pm x > b$, $x \pm a \geq b$. (pojednostavljeni primjeri)

3. MNOŽENJE I DIJELJENJE U PRVOM MILIONU

Množenje u prvom milionu kao sabiranje jednakih sabiraka. Množenja jednoscifernim brojem.
Nula i jedinica kao činioci/faktori.
Dijeljenje kao obrnuta operacija množenju. Jedinica i nula u dijeljenju.
Množenje broja dekadskom jedinicom i višekratnikom broja deset. Množenja dekadskom jedinicom.
Dijeljenje broja dekadskom jedinicom.
Množenje zbiru i razlike brojem (Distributivnost množenja prema sabiranju i oduzimanju).
Dijeljenje zbiru i razlike brojem.
Pismeno množenje i dijeljenje jednoscifrenim brojem.
Pismeno množenje i dijeljenje dvocifrenim brojem.
Pismeno množenje trocifrenim brojem.
Osnovna svojstva množenja i primjena (komutativnost i asocijativnost množenja).
Zavisnost proizvoda od činilaca (faktora).
Nepromjenljivost proizvoda i primjena.
Zavisnost količnika od djeljenika i djelitelja.
Nepromjenljivost količnika i primjena.
Množenje i dijeljenje proizvoda brojem.
Množenje i dijeljenje korištenjem olakšica.
Brojevni izrazi u prvom milionu s množenjem i dijeljenjem koji sadrže promjenljivu (slovo).
Jednačine oblika:

$$\mathbf{a} \cdot \mathbf{x} = \mathbf{b}, \mathbf{x} \cdot \mathbf{a} = \mathbf{b}, \mathbf{x} : \mathbf{a} = \mathbf{b}, \mathbf{a} : \mathbf{x} = \mathbf{b}.$$

Nejednačine oblika: $\mathbf{a} \cdot \mathbf{x} > \mathbf{b}$, $\mathbf{a} \cdot \mathbf{x} \geq \mathbf{b}$, $\mathbf{a} \cdot \mathbf{x} < \mathbf{b}$, $\mathbf{a} \cdot \mathbf{x} \leq \mathbf{b}$, $\mathbf{x} : \mathbf{a} < \mathbf{b}$.

4. BROJNI IZRAZI

Brojni izrazi sa operacijama različitog reda (stepena), sa zagradama i bez zagrada. Sastavljanje jednostavnijih brojnih izraza koji odgovaraju tekstualnim zadacima.

5. BROJEVI VEĆI OD MILIONA. SKUP PRIRODNIH BROJEVA (N) I SKUP N_o

Primjeri brojeva koji su veći od miliona. Tablica sa razredima/klasama cifara. Upisivanje brojeva u tablice.

Skup prirodnih brojeva (**N**) i skup **N_o**. Brojna poluprava brojeva skupa **N_o**.

6. UGAO

Par polupravih sa zajedničkom početnom tačkom – ugao.

Kraci i vrh ugla. Obilježavanje uglova.

Upoređivanje uglova.

Pravi, oštri i tupi ugao.

Uglovi tangram–figura.

Mjerenje uglova tangram figura polovinom pravog ugla.

7. TROUGAO

Stranice, vrhovi i uglovi trougla. Stranice, vrhovi i uglovi trougla.

Raznostraničan, jednakokraki i jednakostraničan trougao–crtanje. Pravougli trougao–crtanje.

Crtanje tangram–figura.

Izračunavanje obima trougla.

8. POVRŠINA PRAVOUGAONIKA

Obim pravougaonika i kvadrata

Modeliranje pravougaonika od kvadrata, rastavljanje pravougaonika na kvadrate.

Upoređivanje i mjerenje površine pravougaonika.

Jedinične mjere za površinu (1 m^2 , 1 dm^2 , 1 cm^2 , 1 mm^2 ; 1 a , 1 ha , 1 km^2).

Izračunavanje površine pravougaonika (spec. kvadrata).

Mreža kvadra (spec. kocke). Izračunavanje površine kvadra (spec. kocke).

9. ZAPREMINA KVADRA (SPECIJALNO KOCKE)

Modeliranje kvadra od kocki, rastavljanje kvadra na kocke. Upoređivanje i mjerenje zapremine kvadara.

Jedinične mjere za zapreminu (1 m^3 , 1 dm^3 , 1 cm^3 , 1 mm^3 , 1 km^3).

Izračunavanje zapremine kvadra (spec. kocke).

Površina kvadra i kocke, zapremina kvadra (spec. kocke) – zadacima iz prakse.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

BROJEVI PRVOG MILIONA

Sadržajima ove tematske cjeline prirodno se proširuju i produbljuju znanja koje su učenici stekli u okviru tematske cjeline hiljada.

Sva pravila i zakonitosti o brojevima i računskim radnjama iz prve hiljade uvode se i provjeravaju i u skupu brojeva prvog miliona odnosno u skupu brojeva No.

I ovdje će se koristiti sva tri pristupa: skupovni, brojni i perceptivno predodžbeni, ali sa dominacijom brojnog pristupa.

Posebnu pažnju potrebno je posvetiti poimanju skupa prirodnih brojeva i važnom svojstvu beskonačnosti. Pojam beskonačnosti treba kod učenika razvijati samo intuitivno i uz izbjegavanje riječi beskonačno.

Moguće je koristiti izraz preko svakog broja.

RAČUNSKE OPERACIJE U PRVOM MILIONU

Svi metodički postupci koji su se koristili prilikom usvajanja računskih operacija u prvoj hiljadi koriste se i kod usvajanja računskih operacija u prvom milionu, kada su u pitanju usmena računanja.

Pismenom računanju dati adekvatan (ne prevelik) značaj, s obzirom na njegovu malu upotrebu u savremenom životu.

Zadnjom konstatacijom ne misli se na umanjivanje značaja pismenog računanja na razvoj široke lepeze učenikovih sposobnosti.

Kao i u matematičkim sadržajima prethodnih razreda, jednačine i nejednačine rješavati, isključivo, na osnovu definicija računskih operacija i komponenti koje ih čine.

Rješavanje jednačina i nejednačina, u kojima je nepoznata «na jednom mjestu», ne smije biti samo sebi svrha, nego te postupke treba vezivati za rješavanje različitih logičkih, problemskih, a posebno praktičnih zadataka.

UGAO I TROUGAO

Imajući u vidu da učenici geometrijske sadržaje u početnoj nastavi matematike usvajaju polazeći od konkretnog, doživljajnog, poučavanje u znanjima o uglu i trouglu treba započeti od konkretnih rogljastih oblika (tijela) iz okruženja. Posebnu pažnju treba imati kod formiranja pojma pravog ugla.

Korištenje origami tehniku (tehnike presavijanja papira) pokazalo se kao izvanredna mogućnost u formiranju pojma pravog ugla i u upoređivanju uglova.

Jednakokrakom i pravouglog trouglu treba pristupiti s posebnom pažnjom.

Izvanredno nastavno sredstvo za to je tangram-set figura.

POVRŠINA PRAVOUGAONIH OBLIKA

Dosadašnja iskustva i pokušaji (u četvrtom razredu osmogodišnje osnovne škole) u pomalo deduktivnom zasnivanju učenja površine pokazali su da je taj pristup bio neshvatljiv za veći broj učenika.

Ovdje preporučujemo da se učenje o mjerjenju površine isključivo veže za mjerjenje površine pravougaonika. Bitno je da učenici praktičnim modelovanjem (isijecanjem u papiru) jediničnih površina (kvadrata) formiraju pravilne predodžbe o površini kvadrata, a poslije toga i pravougaonika.

Izračunavanje površine pravougaonika ne smije se pretvoriti u formalizam koji «ogoljava» postupak izračunavanja površine do tabličnog množenja brojeva.

Slično, površinu kvadra treba postaviti u kontekst učenja i vježbanja površine pravougaonika.

MJERENJE I RAČUNANJE ZAPREMINE KVADRA

I ovdje treba početi od modelovanja jediničnih zapremina (kocki).

Koristeći prirodnu sklonost djeteta ka igri i istraživanju, može se dosta uspješno kod učenika razviti pojam zapremine (kvadra). Nastavnik treba biti duboko svjestan važnog zakona konzervacije zapremine koju učenik može doživjeti slaganjem različitih kvadara od jednakih kocki i oblikujući kvadre od plastelina.

Preporučujemo nastavnicima i autorima udžbenika da koriste jezičke višestrukosti, na primjer uz riječi ugao, hiljada, trougao... i riječi kut, tisuća, trokut..., s obzirom na potencijalno kretanje učenika u prostoru gdje se koristi bosanski, hrvatski i srpski jezik, u budućnosti

NASTAVNI PROGRAM MATEMATIKE ZA PETI RAZRED

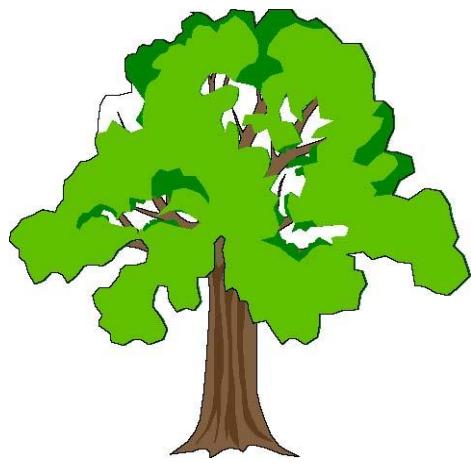
SADRŽAJI	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI STAVOVI PONAŠANJA	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
BROJEVI PRVOG MILIONA	<p><i>Vezana za prvu hiljadu brojeva</i></p> <p>Prepoznavanje, čitanje i pisanje brojeva koji su veći od hiljade.</p> <p><i>Povezanost brojeva i skupova.</i></p> <p><i>Dekadske jedinice i višekratnici dekadskih jedinica do miliona.</i></p> <p><i>Cifre, osnovna (brojevna) i mjesna vrijednost Cifre.</i></p> <p><i>Veze brojeva i tačaka poluprave. Uređenost skupa brojeva prvog miliona.</i></p> <p>Upoređivanje brojeva prvog miliona.</p>	<p>Razumijevanje materije i problema. Razvijati pamćenje te stvaralačko i logičko razmišljanje. Razvijati maštu i percepciju.</p> <p>Odvajanja bitnog od nebitnog. Vještina odabiranja inovacija. Razvrstavanja, klasifikacije, uspoređivanja.</p> <p>Nizanja, i slijedenja niza uputa.</p> <p>Prostorno organizovanje i orientisanje.</p> <p>Vizuelno grupisanje.</p> <p>Procjenjivanje.</p> <p>Induktivno mišljenje.</p> <p>Razvijanje prostorne organizacije i orientacije.</p> <p>Različiti načini matematičkog izražavanja i komuniciranja korištenjem matematičkog jezika. Prostorne organizacije i orientacije.</p> <p>Konvergentan i divergentna produkcija ideja.</p> <p>Pamćenje i odabir informacija koje je potrebno upamtiti.</p> <p>Evaluacija efikasnosti učenja i rada.</p>	<p>Samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći i limita.</p> <p>Adaptivnost i fleksibilnost u prihvatanju promjena.</p> <p>Inovacije i otvorenost za nove ideje i informacije.</p> <p>Uvažavanje različitosti, tolerancija.</p> <p>Podrška drugima i servilna orientacija.</p> <p>Savjesno preuzimanje odgovornosti za ostvarenja.</p> <p>Optimizam, unutrašnja motivisanost, volja za rad.</p> <p>Kulture rada–pozitivan odnos prema radu i rezultatima svog rada i rada svojih drugova.</p> <p>Značaj ocjenjivanja rezultata rada i važnost samokontrole.</p> <p>Značaj znanja o brojevima i kvantitativnim odnosima.</p> <p>Interes za rješavanje problema i zadataka timskim radom.</p> <p>Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih.</p> <p>Poštivanje pravila obrazovne igre i aktivnosti uopće.</p>	<p>Aktivno sudjeluje u svim socijalnim oblicima nastavnog rada.</p> <p>Prati izlaganja nastavnika. Saraduje u kreiranju obrazovnih situacija.</p> <p>Pomaže nastavniku u izradi i kreiranju nastavnih sredstava i obrazovnih situacija (modela brojeva, brojevnih linija,....)</p> <p>Koristi udžbenik i literaturu. Dosljedno izvršava sve zahteve nastavnika u individualnom, grupnom i frontalnom radu. Uredno piše sve informacije koje mu daje nastavnik. Uči kod kuće i radi domaće zadatke.</p>	<p>Izvodi sadržaje iz nastavnog plana i programa, kreira godišnji, mjesечne i dnevne planove rada. Priprema nastavnu tehniku i tehnologiju. Izrađuje didaktički materijal.</p> <p>Primjenjuje modele interaktivne nastave. Bira zadatke i probleme uskladene u mogućnostima.</p> <p>Ostvaruje produktivnu stvaralačku atmosferu i pozitivno ozračje u odjelu.</p> <p>Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanju učenika.</p> <p>Koristi različite metode i strategije u praćenju postignuća i sposobnosti učenika.</p> <p>Redovito ocjenjuje rad učenika i vodi uredne zabilješke.</p>

SABIRANJE I ODUZIMANJE BROJAVA U PRVOM MILIONU	<p><i>Nealgoritamsko (usmeno) sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu.</i></p> <p><i>Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu. Algoritamsko (pismeno) sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu.</i></p> <p><i>Svojstva sabiranja i oduzimanja brojeva u prvom milionu. Nula kao sabirak.</i></p>	<p>Razumijevanje materije i problema. Razvijati pamćenje te stvaralačko i logičko razmišljanje. Razvijati maštu i percepciju. Odvajanja bitnog od nebitnog. Vještina odabiranja inovacija. Razvrstavanja, klasifikovanja, uspoređivanja Nizanja, i slijedenja niza uputa. Prostorno organizovanje i orientisanje. Vizuelno grupisanje. Procjenjivanje. Induktivno mišljenje. Razvijanje prostorne organizacije i orientacije. Različiti načini matematičkog izražavanja i komuniciranja korištenjem matematičkog jezika. Prostorne organizacije i orientacije. Konvergentna i divergentna produkcija ideja. Pamćenje i odabir informacija koje je potrebno upamtitи. Evaluacija efikasnosti učenja i rada. Apstrahiranja i konkretizacija vizuelnog pamćenja, uopćavanja. Praćenje niza uputa (algoritam) Uopćavanja, prepoznavanja i korištenje obrasca. Induktivno analogno zaključivanje. Praćenje niza uputa (algoritam)</p>	<p>Samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći i limita. Adaptivnost i fleksibilnost u prihvatanju promjena. Inovacije i otvorenost za nove ideje i informacije. Savjesno preuzimanje odgovornosti za ostvarenja. Optimizam, unutrašnja motivisanost, volja za rad. Kulture rada–pozitivan odnos prema radu i rezultatima svog rada i rada svojih drugova. Značaj ocjenjivanja rezultata rada i važnost samokontrole. Značaj znanja o brojevima i kvantitativnim odnosima. Interes za rješavanje problema i zadataka timskim radom. Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih. Poštivanje pravila obrazovne igre i aktivnosti uopće.</p>	<p>Aktivno sudjeluje u svim socijalnim oblicima nastavnog rada. Prati izlaganja nastavnika. Sarađuje u kreiranju obrazovnih situacija. Pomaže nastavniku u izradi i kreiranju nastavnih sredstava i obrazovnih situacija (modela brojeva, brojevnih linija,...). Koristi udžbenik i literaturu. Dosljedno izvršava sve zahtjeve nastavnika u individualnom, grupnom i frontalnom radu. Uredno piše sve informacije koje mu daje nastavnik. Uči kod kuće i radi domaće zadatke.</p>	<p>Izvodi sadržaje iz nastavnog plana i programa, kreira godišnji, mjesečne i dnevne planove rada. Priprema nastavnu tehniku i tehnologiju. Izrađuje didaktički materijal. Primjenjuje modele interaktivne nastave. Bira zadatke i probleme uskladene u mogućnostima. Ostvaruje produktivnu stvaralačku atmosferu i pozitivno ozračje u odjelu. Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanju učenika. Koristi različite metode i strategije u praćenju postignuća i sposobnosti učenika. Redovito ocjenjuje rad učenika i vodi uredne zabilješke.</p>
MNOŽENJE I DIJELJENJE U PRVOM MILIONU	<p><i>Množenje u prvom milionu kao sabiranje više jednakih brojeva.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) množenje.</i></p> <p><i>Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Dijeljne u prvom milionu kaosuprotna r.o. množenju.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) dijeljenje brojeva. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Jedinica i nula u množenju i dijeljenju.</i></p> <p><i>Svojstva računskih operacija.</i></p>	<p><i>Množenje u prvom milionu kao sabiranje više jednakih brojeva.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) množenje.</i></p> <p><i>Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Dijeljne u prvom milionu kaosuprotna r.o. množenju.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) dijeljenje brojeva. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Jedinica i nula u množenju i dijeljenju.</i></p> <p><i>Svojstva računskih operacija.</i></p>	<p><i>Množenje u prvom milionu kao sabiranje više jednakih brojeva.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) množenje.</i></p> <p><i>Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Dijeljne u prvom milionu kaosuprotna r.o. množenju.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) dijeljenje brojeva. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Jedinica i nula u množenju i dijeljenju.</i></p> <p><i>Svojstva računskih operacija.</i></p>	<p><i>Množenje u prvom milionu kao sabiranje više jednakih brojeva.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) množenje.</i></p> <p><i>Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Dijeljne u prvom milionu kaosuprotna r.o. množenju.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) dijeljenje brojeva. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Jedinica i nula u množenju i dijeljenju.</i></p> <p><i>Svojstva računskih operacija.</i></p>	<p><i>Množenje u prvom milionu kao sabiranje više jednakih brojeva.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) množenje.</i></p> <p><i>Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Dijeljne u prvom milionu kaosuprotna r.o. množenju.</i></p> <p><i>Nealgoritamsko (usmeno) dijeljenje brojeva. Algoritamsko (pismeno) množenje brojeva. Jedinica i nula u množenju i dijeljenju.</i></p> <p><i>Svojstva računskih operacija.</i></p>

BROJNI IZRAZI	Prepoznavanje i računanje brojnih izraza.	Praćenje niza uputa (algoritam).			
BROJEVI VEĆI OD MILIONA. SKUP PRIRODNIH BROJEVA (N) I SKUP No	Osnovne informacije o prirodnim brojevima i brojevnoj polupravoj prirodnih brojeva.				

UGAO	Prepoznavanje ugla. Označavanje ugla. Prepoznavanje pravog, pravog, oštrog i tupog ugla. Crtanje ugla i pravog ugla.	Razumijevanje materije i problema. Razvijati pamćenje te stvaralačko i logičko razmišljanje. Razvijati maštu i percepciju. Odvajanja bitnog od nebitnog. Vještina odabiranja informacija. Razvrstavanja, klasifikovanja, uspoređivanja. Prostorno organizovanje i orientisanje. Vizuelno grupisanje. Procjenjivanje. Induktivno mišljenje.	Savjesno preuzimanje odgovornosti za ostvarenja. Optimizam, unutrašnja motivisanost, volja za rad. Kulture rada–pozitivan odnos prema radu i rezultatima svog rada i rada svojih drugova. Značaj ocjenjivanja rezultata rada i važnost samokontrole. Značaj znanja o brojevima i kvantitativnim odnosima. Interes za rješavanje problema i zadatka timskim radom. Procjenjuju i vrednuju vlastite stavove i stavove drugih. Poštivanje pravila obrazovne igre i aktivnosti uopće.	Aktivno sudjeluje u svim socijalnim oblicima nastavnog rada. Prati izlaganja nastavnika. Saraduje u kreiranju obrazovnih situacija. Pomaže nastavniku u izradi i kreiranju nastavnih sredstava i obrazovnih situacija (modela brojeva, brojevnih linija,....) Koristi udžbenik i literaturu. Dosljedno izvršava sve zahtjeve nastavnika u individualnom, grupnom i frontalnom radu. Uredno piše sve informacije koje mu	Izvodi sadržaje iz nastavnog plana i programa, kreira godišnji mješevne i dnevne planove rada. Priprema nastavnu tehniku i tehnologiju. Izrađuje didaktički materijal. Primjenjuje modele interaktivne nastave. Bira zadatke i probleme uskladjene u mogućnostima (individualizirano pristupanje učenicima kroz primjenu zadataka na više nivoje složenosti). Odvajanjem bitnog od nebitnog, precizira znanja: dovoljnog, srednjeg i visokog nivoa, koja učenik treba usvojiti. Ostvaruje produktivnu,
TROUGAO	Označavanje trougla. Prepoznavanje pravouglog trougla. Prepoznavanje jednakostraničnog, jednakokrakog trougla. Crtanje trougla i (specijalno) pravouglog trougla. Prepoznavanje i crtanje tangram–figura.				
POVRŠINA PRAVO- UGAONIKA	Jedinične površine. Mjerenje površine pravougaonika. Izračunavanje površine pravougaonika (spec. kvadrata) i kvadra (spec. kocke)	Razvijanje prostorne organizacije i orientacije. Različiti načini matematičkog izražavanja i komuniciranja korištenjem matematičkog jezika. Prostorne organizacije			

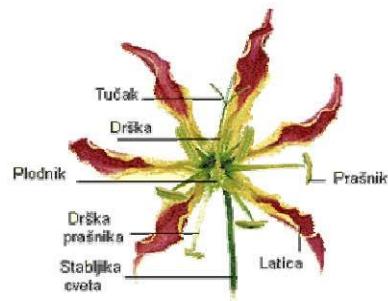
		<p>i orientacije.</p> <p>Konvergentna i divergentna produkcija ideja.</p> <p>Pamćenje i odabir informacija koje je potrebno upamtiti.</p> <p>Evaluacija efikasnosti učenja i rada. Apstrahiranja i konkretizacija vizualnog pamćenja, uopćavanja.</p> <p>Praćenje niza uputa (algoritam) Uopćavanja, prepoznavanja i korištenje obrasca. Induktivno analogno zaključivanje.</p> <p>Praćenje niza uputa (algoritam). Praćenje niza uputa (algoritam).</p>		<p>daje nastavnik. Uči kod kuće i radi domaće zadatke.</p>	<p>stvaralačku atmosferu istvaralačku i pozitivnu atmosferu u odjeljenju. Vodi evidenciju svojih zapažanja o napredovanju učenika. Koristi različite metode i strategije u praćenju postignuća i sposobnosti učenika.</p> <p>Redovito ocjenjuje rad učenika i vodi uredne zabilješke.</p> <p>U evaluaciji i ocjenjivanju koristi različite oblike i strategije uvažavajući i samoocjenjivanje učenika zasnovano na utvrđenim kriterijima.</p>	-
ZAPREMINA KVADRA (SPEC. KOCKE)	Jedinične zapremine. Mjerenje zapremine kvadra. Izračunavanje zapremine kvadra (spec. kocke)					-

1.4. PRIRODA

PRIRODA 5. RAZRED

70 sati godišnje

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA

PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI
		Učenici znaju
ZNANJE	<p><u>Učenici će steći znanje o:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Životnim zajednicama, biljkama kao proizvođačima hrane i kisika, ⇒ Raznovrsnosti i rasprostranjenju plodova i sjemenki, značaju biljaka za čovjeka ⇒ Divljim i samoniklim biljkama, gajenim biljkama, uzgoju i zaštiti biljaka ⇒ Uzgoju i zaštiti životinja, njihovoj potrebi za hranom i kisikom, razmnožavanju i ponašanju životinja ⇒ Ekologiji i očuvanju životne sredine 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Nabrojati i opisati životne zajednice, kako biljke proizvode hranu i kisik, ⇒ Da različite biljke imaju različita plodove, da su plodovi pojedinih biljaka jestivi, značaju biljaka za čovjeka ⇒ Da se biljke koje u prirodi same rastu nazivaju divljim, a one koje uzbudjuju čovjek gajenim, načine uzgoja i zaštite biljaka ⇒ Načine uzgoja životinja, vrste uzgajanih životinja i njihovom životu, načinu razmnožavanja i njihovo, ponašanju ⇒ Da je ekologija nauka o očuvanju životne sredine, kako učenici mogu dati svoj doprinos očuvanju životne sredine

SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p><u>Učenici će:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ razvijati kritičko razmišljanje ⇒ sposobnost planiranja ⇒ provođenje istraživanja ⇒ izvoditi mjerena ⇒ dobivati i prezentirati dokaze ⇒ razmatrati dokaze i vršiti procjene ⇒ prenosititi informacije putem individualnog i timskog rada <p><u>kroz:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ traženje ideja i provođenjem jednostavnih posmatranja i ogleda, te poređenjem svojih predviđanja sa stvarnim rezultatima ⇒ sistematiziranje znanja ⇒ prezentiranje postignutih rezultata 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ koristiti prethodna iskustva ⇒ koristiti određene kriterije za prikupljanje i zapisivanje podataka ⇒ uz pomoć nastavnika razvijati plan istraživanja ⇒ pratiti redoslijed uputstava pri istraživanju i mjerenu ⇒ uz pomoć nastavnika procjenjivati relevantnost podataka i informacija ⇒ praviti jednostavna poređenja, raspravljati o tome šta se dešava i u kojim uslovima, te donositi odgovarajuće zaključke ⇒ koristiti sopstvenu kreativnost i maštu za rješavanje problema ⇒ koristiti jednostavan naučni jezik za saopštavanje ideja, i za imenovanje i opis živih bića, tvari, pojava i procesa u prirodi društvo
VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	<p><u>Učenik će razviti pozitivne vrijednosti i stavove:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ <i>prema sebi samima, prema drugima, svojoj porodici, okolini i učenju kao cjeloživotnom procesu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ pokazivati više samopouzdanja i odgovornosti ⇒ poštivati različite stavove ⇒ prepoznavati ulogu nauke za razumijevanje svijeta u kojem žive i za poboljšanje kvaliteta života

NASTAVNI SADRŽAJI / Teme

1. Životne zajednice
2. Biljke – proizvođači hrane i kisika
3. Raznovrsnost plodova i sjemenki
4. Rasprostranjenje sjemenki i plodova
5. Značaj biljaka za čovjeka
6. Divlje (samonikle) i gajene biljke
7. Uzgoj i zaštita biljaka
8. Uzgoj i zaštita životinja
9. Životinje i njihova potreba za hranom i kisikom (razmnožavanje i ponašanje životinja)
10. Ekologija; očuvanje životne sredine
11. Fizikalna svojstva tvari/tvar ili supstanca, uzorak
12. O tijelima

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Priroda je novi nastavni predmet u V razredu devetogodišnje osnovne škole. Njegove specifičnosti se ogledaju u mogućnostima objedinjavanja i povezivanja prirodoslovnih cjelina koje se odnose na različita područja prirode i svijeta u širem smislu riječi. Stoga PRIRODA, kao malo koji predmet u cjelokupnom školovanju, doprinosi stvaranju učenikove cjelovite slike o svemu što nas okružuje u svijetu. To okruženje je potrebno spoznavati sa aspekta bioloških, hemijskih i fizikalnih procesa.

Takav način pristupa predmetu je priprema učenika za cjelovit način shvatanja i rješavanja problema, te priprema pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih znanosti u višim razredima, tj. fiziku i hemiju.

Da bi se taj cilj u potpunosti ostvario, neophodno je, što je više moguće, prakticirati izvanučioničku nastavu gdje se posmatraju, prate i bilježe prirodne pojave i procesi. Način realizacije izvanučioničke nastave bi planirale škole u ovisnosti o svojim mogućnostima. Kod planiranja nastave prirode na umu se moraju imati iskustveno i interaktivno učenje, problemski orijentirana nastava i primjeri iz svakodnevnog života i okruženja u kojem učenik živi. Gdje god je moguće nastavni sadržaji koje planira nastavnik trebali bi se držati načela aktuelnosti u neposrednom okruženju učenika i lokalnoj zajednici.

Posebnu pažnju je potrebno posvetiti učenicima s teškoćama u razvoju.

TEME	ZNANJE	SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
Životne zajednice	Posjeduje znanje o životnim zajednicama livade, povrtnjaka, voćnjaka, šume, bere, mora, jezera i vazduha, o uvjetima života i rasta biljaka i životinja u životnim zajednicama, o uzajamnom odnosu biljaka i životinja u životnoj zajednici.	Prepoznaže životne zajednice, opisuje ih, nabraja biljke i životinje, pravi lance uzajamnih odnosa, doprinosi poboljšanju uvjet života u životnim zajednicama, posmatra i zaključuje.	Pozitivan stav o životnim zajednicama, cijeni vrijednosti životnih zajedница, ne uništava biljke i životinje u životnim zajednicama.	Ispunjavanje domaćih zadataka Saradnja, posmatranje, prikupljanje informacija, dogovaranje, diskutiranje, razmjena iskustava, predviđanje, sakupljanje materijala, sistematiziranje	Planiranje, osmišljavanje igara i interakcijskog učenja, komuniciranje sa učenicima, diskutiranje, upućivanje učenika na različite izvore znanja, uključivanje roditelja i drugih uposlenika u školi u realizaciju programskih sadržaja, motiviranje učenika za rad
Biljke – proizvođači hrane i kisika, važnost biljnog svijeta za život na Zemlji	Posjeduje znanja o biljkama kao proizvođačima hrane i kisika, važnosti biljnog svijeta za život na Zemlji	Prepoznaju razne biljke u okruženju, prikuplja različite biljke i priprema ih za herbarijum, koristi dodate izvore znanja,	Pravilan odnos prema biljkama u okruženju,	Sakupljanje, sistematiziranje, zaključivanje, izrada panoa. Pomaganje drugima	Posmatranje i procjenjivanje Osmišljavanje igara u učionici Organizacija praktičnih vježbi Saradnja sa roditeljima

Raznovrsnost plodova i sjemenki	Posjeduju znanja o raznovrsnosti plodova i sjemenki, njihovoj ulozi u životu i razmnožavanju biljaka	Prepoznavanje plodova i sjemenki različitih biljaka, razlikovanje jestivih od nejestivih	Izgrađen stav prema raznovrsnosti plodova i sjemenki u prirodi i njihovom značaju i razmnožavanju biljaka	Rad na prikupljanju plodova i sjemenki, pravljenje zbirk i tematskih panoa	Organizacija izleta u šumu Razvijanje ljubavi prema prirodnim ljepotama BiH Motiviranje, praćenje, procjenjivanje
Značaj biljaka za čovjeka	Posjeduju znanja o značaju biljaka za čovjeka	Sposobnost prepoznavanja biljnog svijeta, prepoznavanje jestivih biljaka i njihovih dijelova, pravilna upotreba biljaka u ishrani ljudi i životinja	Ispравan stav prema biljkama i njihovom značaju za čovjeka	Istraživanje u prirodi, izvođenje ogleda, korištenje dodatnih izvora znanja	Razvijanje interesovanja i poželjnih navika učenika Praćenje zdravlja učenika Motiviranje učenika na igre i sport
Divlje (samonikle) i gajene biljke	Posjedovanje znanja o samoniklim i gajenim biljkama i njihovoj upotrebi u ishrani ljudi i očuvanju zdravlja	Razlikovanje divljih od gajenih biljaka, opisivanje izgleda i upotrebe biljaka odstrane ljudi	Pravilan stav prema divljim i samoniklim biljkama i gajenim biljkama, pomoć u gajenju biljaka	Prikupljanje, sistematiziranje, izrada panoa, pravljenje zbirk	Organiziranje malih radnih akcija, motiviranje učenika

Uzgoj i zaštita biljaka	Posjedovanje znanja o uzgoju i zaštiti biljaka, načinu uzgoja i načinu zaštite biljaka	Prepoznavanje značaja uzgoja biljaka za ishranu ljudi i ishranu životinja, pravilna upotreba zaštitnih sredstava kod uzgoja biljaka i zaštita prilikom upotrebe tih sredstava	Izgrađen pravilan stav prema uzgoju i zaštiti biljaka	Praktičan rad u učionici i izvan učionice,	Organizacija i izvođenje različitih ogleda sa vodom Priprema materijala Pripremanje cjelokupnog nastavnog procesa Organizacija uređenja izvora
Uzgoj i zaštita životinja	Posjedovanje znanja o uzgoju i zaštiti životinja, načinu i značaju uzgoja i njihove zaštite	Razlikovanje divljih od pitomih životinja, sistematizacija životinja prema staništu, načinu ishrane, izgledu i drugim karakteristikama	Izgrađen pravilan stav prema uzgoju i zaštiti životinja	Praktičan rad u seoskom dvorištu ili farmi, prikupljanje slika životinja, pravljenje panoa	Organizacija izlaska u prirodu Podstrekavanje, praćenje, pomaganje
Životinje i njihova potreba za hranom i kisikom (razmnožavanje i ponašanje životinja)	Posjedovanje znanja o razmnožavanju i ishrani životinja i njihovoj potrebi za kisikom, učešće u lancima ishrane	Pravljenje lanaca ishrane, način života pojedinih životinja i njihovo razmnožavanja, potreba za kisikom	Pravilan odnos prema životinjskom svijetu	Izrada tematskih panoa, istraživanje dodatnih izbora znanja, praktični radovi u školi i izvan škole, posmatranje i zaključivanje	Planiranje, pripremanje, podsticanje i rukovodjenje u istraživanju Pomaganje učenicima u izradi kalendara, plakata i drugog obrazovnog materijala Saradnja sa lokalnom zajednicom i porodicom Planiranje, pripremanje, organiziranje Praćenje, bilježenje, pomaganje
Ekologija; očuvanje životne sredine	Posjedovanje znanja o ekologiji kao nauci o očuvanju zdrave životne sredine	Očuvanje životne sredine, učešće u akcijama uredjenja okoliša, davanje doprinosa očuvanju životne sredine	Pravilan odnos prema očuvanju životne sredine.	Aktivno učešće u očuvanju životne sredine, praktični radovi u školi i izvan nje, prikupljanje materijala za nastavu, istraživanje, zaključivanje	Omogućavanje posmatranja, prikupljanje materijala, pomoć učenicima u samostalnom i grupnom radu Organizacija akcija očuvanja zdravog okoliša
Fizikalna svojstva tvari	Tvar/supstanca, uzorak Mjerenje temperature leda prilikom topljenje i temperature vode koja se zagrijava, vode koja ključa i isparava se, izrada grafikona promjene temperature u odnosu na vrijeme zagrijavanja. Kroz oglede usvojiti pojmove u vezi s prelazom tvari iz jednog u drugo agregatno stavlje	Prepoznavanje agregatnih stanja vode, mjerenje temperature vode, izrada grafikona,	Pravilan odnos prema preuzetim obavezama i zadacima, pravilno rukovanje priborom i materijalom za izvođenje ogleda.	Aktivno učešće u pripremi i izvođenju ogleda, preduzimanje mjeru opreza, izvođenje zaključaka i interpretacija dobijenih rezultata.	Planiranje i pripremanje ogleda, preporuka šire literature učenicima, praćenje i ocjenjivanje
O tijelima	Usvojiti pojmove čvrstih, tečnih i gasovitih tijela, pravilnih i nepravilnih oblika, agregatnog stanja pojedine materije.	Ogledom pokazati da su i plinovi tijela i da zauzimaju prostor (npr. obrnutim uranjanjem čaše u vodu), usporedba pravilnih i nepravilnih oblika	Zauzimanje pravilnih stavova prema oblicima iz prirode i vještačkim oblicima, pravilna upotreba materijala i pribora za izvođenje ogleda.	Istraživanje u neposrednom okruženju, izvođenje zaključaka i donošenje sudova o pojedinim pojavama, aktivno učešće u izvođenju ogleda.	Planiranje i pripremanje nastavnog procesa, upućivanje učenika na širu literaturu, praćenje i vrednovanje rada učenika, pomoći djeci s posebnim potrebama u radu.

1.5. DRUŠTVO

Nastavni sadržaji / teme

1. Moja domovina

- 1.1. Moja domovina Bosna i Hercegovina
- 1.2. Geografska obilježja Bosne i Hercegovine
- 1.3. Bosna i Hercegovina i okruženje
- 1.4. Glavni grad Bosne i Hercegovine, središta kantona / županija i njihova uloga

2. Kulturno-historijske / povijesne znamenitosti

- 2.1. Kulturne, prosvjetne i vjerske ustanove naroda u Bosni i Hercegovini
- 2.2. Kulturno-historijske / povijesne znamenitosti Bosne i Hercegovine
- 2.3. Značajni kulturno-historijski / povijesni objekti u zavičaju
- 2.4. Religija - pojam, vjerska slika zavičaja i naroda u Bosni i Hercegovini

3. Geografska obilježja - odlike Bosne i Hercegovine

- 3.1. Prirodni resursi, geografske odlike-obilježja Bosne i Hercegovine
- 3.2. Razvijenost Bosne i Hercegovine, privreda i turizam
- 3.3. Uzajamni odnos privrede

4. Saobraćaj / promet

- 4.1. Vrsta saobraćaja / prometa u Bosni u Hercegovini
- 4.2. Najvažnije saobraćajnice / prometnice i saobraćajna / prometna povezanost
- 4.3. Saobraćajna / prometna povezanost u naselju i Bosni i Hercegovini

TEMЕ	ZNANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOSTI UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTAVNIKA
1. Moja domovina 1.1. Moja domovina BiH 1.2. Geografska obilježja Bosne i Hercegovine 1.3. Bosna i Hercegovina i okruženje 1.4. Glavni grad BiH, središta kantona/županija i uloga.	- Učenici na kartama/zemljovidima znaju položaj BiH i granice sa susjednim državama – položaj BiH - prepoznaju obilježja domovine i znaju ih objasniti	- Prepoznaju na kartama granice svoje domovine te ih znaju pokazati - prepoznaju državna obilježja - na kartama pokazati teritorijalno uređenje BiH, granice entiteta i kantona/ županija	- Izgradnja pozitivnog stava o svojoj domovini, - Poštovanje drugih naroda koji žive u našem okruženju.	- Samostalna izrada državnih obilježja - Izrada karte sa entitetima	- Pripremanje audiovizualnih materijala koji će pomoći u obradi gradiva i učenicima vjernije prikazati novo gradivo. - Pomaganje učenicima u izradi njihovih zadataka. - Organizacija posjeta
2. Kulturno – historijske / povjesne znamenitosti 2.1. Kulturno-prosvjetne i vjerske ustanove naroda u BiH 2.2. Kulturno-povjesne znamenitosti BiH 2.3. Značajni kulturno-historijski spomenika u zavičaju 2.4. Religija – pojam, vjerska slika zavičaja i naroda u BiH	- Učenici znaju o kulturno historijskim spomenicima BiH - Znanje o najvažnijim spomenicima iz prošlosti BiH - Znanje o prošlosti svog zavičaja - Vjerski spomenici naroda u BiH	- Razlikovati spomenike prema starosti i prema važnosti - Moći objasniti što simboliziraju određeni spomenici u svom užem okruženju - prepoznavanje obilježja vjerskih spomenika	- Razvijanje pozitivnih stavova o očuvanju kulturne baštine iz prošlosti domovine i naroda koji u njoj žive - Razvijanje pozitivnog stava o vjerskim spomenicima i njihovoj ulozi.	- Izraditi replike spomenika ili ih nacrtati - Obilazak kulturno historijskih spomenika i rad na njihovoj zaštiti i čišćenje okolnih prostora	- Organiziranje posjeta kulturno-historijskim znamenitostima - Organiziranje posjeta muzejima - Organiziranje akcija na očuvanju spomenika - Organiziranje posjeta vjerskim spomenicima

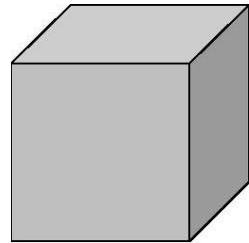
<p>3. Geografska / zemljopisna obilježja BiH</p> <p>3.1. Prirodni resursi, geografska obilježja BiH</p> <p>3.2. Razvijenost BiH, privreda i turizam</p> <p>3.3. Uzajamni odnos privrede</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Znaju karakteristike svake od navedenih regija u kulturnom i privrednom pogledu. - Imaju znanja o privredi i turizmu BiH i njihovoj povezanosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Razlikuju grane privrede i njihovu zastupljenost u BiH 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje pozivnog odnosa prema okolini i prema kulturnim vrijednostima koje ta sredina ima 	<ul style="list-style-type: none"> - Izrada karte prema privrednoj razvijenosti - Posjeta lokalnim privrednim objektima i sajmovima 	<ul style="list-style-type: none"> - Pripremanje učenika prema individualnim i grupnim zadacima - Pripremanje potrebnog materijala za bolju prezentaciju novog gradiva - Organiziranje posjeta
<p>4. Saobraćaj/Promet</p> <p>4.1. Vrste saobaraćaja u BiH</p> <p>4.2. Najvažnije saobraćajnice i saobraćajna povezanost</p> <p>4.3. Saobraćajna povezanost naselja u zavičaju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - O vrstama saobraćaja koji je zastavljen u BiH - Najvažnije saobraćajnice/ prometnice u BiH - Saobraćajnu povezanost u svom kraju 	<ul style="list-style-type: none"> - Pokazati na karti gdje se nalaze najvažnije saobraćajnice - Objasniti važnost dobrih saobraćajnica za život ljudi i za razvoj privrede 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje kulturnih navika i civiliziranog ponašanja u saobraćaju 	<ul style="list-style-type: none"> - Na karti ucrtati najvažnije saobraćajnice u BiH 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktiviranje učenika na civilizirano ponašanje u saobraćaju - Priprema audiovizuelnih sredstava za izvođenje nastave

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastavni predmet Društvo zauzima središnje mjesto u programiranju i integriranju nastavnih sadržaja ostalih predmeta u nižim razredima osnovne škole. Po svojim programskim sadržajima i oblicima rada on pruža neiscrpne mogućnosti odgojno obrazovnih strategija koje potiču aktivno učenje i umijeće kritičkog mišljenja kako bi obrazovanje na elementarnom stupnju odražavalo potrebe demokratizacije obrazovanja u kojem učenik može opisati svijet i suditi o njemu. U tom procesu važna je uloga suvremenog učitelja. Nastavni predmet društvo u svome razvoju iznjedrio se na osnovi spoznaje o djetetovoj potrebi za cjelovitim doživljajem neposredne stvarnosti i participiranjem škole u potpomaganju djeteta u njegovoj spremnosti za sve složenije zahtjeve životnog okruženja kao i potrebe stjecanja bazičnih znanja koja garantiraju uspješno snalaženje u društvenim predmetima u višim razredima osnovne škole. U ostvarivanju složenih pitanja razumijevanja uzročno-posljetičnih veza i odnosa u društvenim pojavama i procesima koje predviđa nastavni program kod učenika je prije svega potrebno poticati i razvijati značajku i propitivanje te umijeće kritičkog mišljenja a koje stavlja u funkciju više mentalne procese. Ako polazimo od uvažavanja demokratskih procesa putem kvalitetne nastave predmeta društvo, za učenika je važno kako u predviđenim nastavnim sadržajima i postavkama razmišljati samostalno i postupati u skladu sa svojim razmišljanjima, te kako iskoristiti određene informacije sa različitih stajališta, prosuđivati o njihovim vrijednostima na osnovu ličnih potreba i ciljeva. Da bi učenici djelotvorno razmišljali, kritičko mišljenje mora postati konstanta njihova neposrednog iskustva pa se s pravom problematizira uloga učitelja kao odgovorne osobe u kreiranju kvalitetne nastave društva. Nastavnik u ovom predmetu treba voditi učenike kroz procese učenja i njegove prednosti s aktiviranjem mišljenja učenika, određivanjem svrhe učenja (motivacijom), aktivnim uključivanjem učenika u procesu učenja različitim tehnikama, poticanjem refleksije (različitost mišljenja, poticanje samoistraživanja) olakšava obradu informacija u procesu učenja i olakšava kritičko mišljenje.

U ovom razredu učenici će proširiti svoja stečena znanja o svojoj domovini, ljubavi prema domovini, kulturnoškim razlikama koje postoje u našoj domovini. Također, učenici će posebno učiti i o uređenju svoje domovine te kulturno-historijskim spomenicima koje karakteriziraju njeno područje. I na kraju, učenici će obnoviti i produbiti svoja znanja o vrsti naselja i saobraćajnoj povezanosti svoje domovine. Izučavanjem ovako predviđenih sadržaja učenici će steći potrebna znanja o svojoj domovini i tako se postupno uključiti u društvene predmete koji su predviđeni u višim razredima u osnovnoj školi. Primjenom metoda racionalnog učenja i motiviranjem učenika u obradi nastavnih sadržaja uz aktivno učešće nastavnika omogućit će učenicima stjecanje neophodnih znanja iz predmeta društvo.

Pri realizaciji nastavnih sadržaja treba težiti primjeni raznovrsnih izvora saznanja. Potrebo je voditi računa da nivo interpretacije odgovara uzrastu učenika, pa u tom cilju ograničiti broj termina sa kojima se učenici susreću prvi put. Realizacija ovog programa podrazumijeva da udžbenik predstavlja spoj sa drugim izvorima saznanja, što je značajno za proširivanje znanja učenika.

1.6. OSNOVE TEHNIKE

OSNOVE TEHNIKE

5. razred devetogodišnje osnovne škole

(ukupno: 35 časova)

Cilj nastave predmeta: Osnove tehnike

Cilj nastave predmeta **Osnove tehnike** u 5. razredu devetogodišnje osnovne škole je da upozna učenike sa osnovnim elementima tehnike kao jednim od najbitnijih segmenata života savremenog čovjeka, kao i da ih pripremi za što uspješnije pohađanje nastave i usvajanje znanja iz predmeta Tehnička kultura (6., 7., 8. i 9. razred) i predmeta Informatika (6. i 7. razred).

Zadaci nastave iz predmeta: Osnove tehnike

- uvođenje učenika u tehnička i informatička znanja
- podizanje svijesti kod učenika o tehničkim i informacionim tehnologijama: pripreme, organizacija, dostignuća, mogućnosti koje iste pružaju
- uvođenje učenika u kreativan rad putem kreativnih radionica s ciljem izrade predmeta od upotrebne vrijednosti (škola, domaćinstvo...)
- upoznavanje učenika sa kreativnim računarskim programima za ilustraciju i crtanje
- podizanje nivoa korelacije između nastavnih predmeta: tehnička kultura, informatika, matematika, priroda, društvo, kultura življenja
- upoznavanje osobina materijala i njihovih tehnoloških karakteristika
- ovladavanje elementarnim postupcima obrade materijala, kao i upotrebom alata
- razvijanje kreativnosti, mašte, osjećaja za koristan rad i tehničkog stvaralaštva izradom predmeta od upotrebne i estetske vrijednosti
- osposobljavanje učenika za pravilno i bezbjedno kretanje u saobraćaju
- podizanje nivoa svijesti kod učenika o značaju očuvanja životne okoline i uticaja tehnike na životnu okolinu, kao i o značaju njene primjene na zaštitu životne okoline
- poticanje na samostalnost i samoinicijativu učenika
- ukazivanje na značaj individualnog rada, sa postepenim uvođenjem rada u paru, kao kvalitetnoj pripremi za kasniji rad u grupi/timu

NAPOMENA:

1. Nastavu iz predmeta Osnovi tehnike u 5. razredu u devetogodišnjoj osnovnoj školi mogu izvoditi:
 - nastavnici tehničkog odgoja
 - nastavnici tehničkog odgoja i informatike
 - profesori tehničkog odgoja i informatike
 - nastavnici tehničkog odgoja i fizike
 - nastavnici tehničkog odgoja, fizike
 - profesori kulture življenja i tehničkog odgoja
- b) Realizaciju nastavnog sadržaja izvoditi isključivo podjelom odjeljenja na dvije grupe, pri čemu u grupi ne bi trebalo biti više od 16 učenika.

NASTAVNE CJELINE I OBLASTI

- Uvod u nastavni predmet (1)			
- Tehnika i informatika (15)			
- Informatika i tehnika (13)			
- Izborni	dio	nastave	(6)

UVOD U NASTAVNI PREDMET (1 sat)

- Sadržaj nastave iz Osnova tehnike u 5. razredu: planiranje i priprema za rad u kabinetima za tehničku kulturu i informatiku, organizacija radnih mjeseta, HTZ, literatura i pribor za praćenje i realizaciju nastavnih sadržaja.

TEHNIKA I INFORMATIKA (15 sati)

Izrada mehaničko-tehničkih modela i maketa od upotrebine vrijednosti

- Definisanje osnovnih pojmoveva: šta je tehnika, podjela tehnike, zanimanja u tehnici i informatici, historijski razvoj tehnike i informatike
- Savladavanje osnovnih pravila tehničkog crtanja: vrste linija, rukovanje i upotreba pribora za tehničko crtanje
- Upoznavanje sa osnovnim principima uticaja tehnike i tehnologije u zaštiti životne okoline: reciklaža, prerada starog papira, organizacija skladištenja papirnog otpada
- Usvajanje osnovnih znanja o saobraćajnim pravilima i propisima: uloga i značenje saobraćajnih znakova, osnovni pojmovi, regulisanje saobraćaja na raskrsnicama, bicikl kao saobraćajno sredstvo (kombinacija teoretskog izlaganja i praktičnog rada)

KREATIVNA RADIONICA: praktična primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja, osobine materijala, obrada, alati i pribor za obradu papira, kartona, ljepenke, kože, platna, plastične folije, kao i iz saobraćajno-tehničke kulture

- izrada geometrijskih figura i tijela
- izrada odgojno-obrazovnih panoa, prigodnih čestitki
- izrada igračaka, akcent baciti na kreativne igračke (razne vrste slagalica od kartona)
- izrada modela saobraćajnih sredstava (kopnenog, vodenog i vazdušnog saobraćaja) uz upoznavanje sa osnovnim mehaničkim karakteristikama (korelacija nastavnog gradiva: tehnika-informatika)

INFORMATIKA I TEHNIKA (13)

- historijski razvoj informatike, računara i računarske tehnologije
- definicija i pojam informatike, računara i primjena informatike
- pojam hardvera i softvera
- dijelovi računara
- savladavanje osnovnih pravila korištenja računara (uključivanje i isključivanje, pokretanje aplikacija, rukovanje tastaturom i mišem)
- kreiranje i brisanje foldera
- upoznavanje sa adekvatnim programom za unos teksta (osnove)
- upoznavanje sa programom za crtanje (Paint – osnove)

KREATIVNE VJEŽBE: praktična primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja

- izrada crteža geometrijskih figura i tijela
- izrada sastavnih dijelova odgojno-obrazovnih panoa, prigodnih čestitki
- izrada nacrta igračaka, kao i kreativnih igračaka (razne vrste slagalica od kartona)
- izrada nacrta modela saobraćajnih sredstava (kopnenog, vodenog i vazdušnog saobraćaja) uz upoznavanje sa osnovnim mehaničkim i fizičkim karakteristikama (korelacija nastavnog gradiva: tehnika-informatika)
- izrada kreativnih programa za testiranje usvojenih znanja iz saobraćajno-tehničke kulture

Tabela 1

Nastavna oblast	Broj časova				
	Obrada	Utvrđivanje	Vježbe	Kreativne radionice	Σ
Uvod	-	-	-	-	1
Tehnika	5	2	3	5	15
Informatika	4	2	2	5	13
Izborni dio nastave	-	-	-	6	6

Tabela 2

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Definisanje osnovnih pojmoveva: šta je tehnika, podjela tehnike, zanimanja u tehničici i informatičici, historijat i razvoj tehnike i informatike		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
Praćenje izlaganja i svih prezentacija predmetnog nastavnika, kao i aktivno sudjelovanje u istom. Aktivno učešće u kreiranju časa podrazumjeva adekvatnu pripremu učenika da prikupe određeni broj informacija sa: medija, interneta, literature i sl. (priprema multimedijalnog sadržaja, pisanog materijala i crteža za izradu obrazovnog panoa)	Usvajanje osnovnih znanja o: tehničici, značaju tehnike u svakodnevnom životu, razvoju tehnike, informatike, naučnicima zaslužnim za razvoj različitih oblasti tehnike, afirmacija i otkrića iz tehničkih oblasti. Upoznavanje sa zanimanjima (uvod u profesionalnu orientaciju), razvijanje opšte kulture, proširivanje vlastitih afiniteta i ljubavi prema važnom segmentu ljudskog života (bez tehnike, tehnologije i informatike je nezamisliv život savremenog čovjeka u 21. vijeku)	Izlaganja nastavnog gradiva primjenom različitih metoda u cilju što kvalitetnije, zanimljivije i afirmativnije prezentacije gradiva. Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore. Nastavnik ilustruje, objašnjava i prezentira prethodno pripremljen obrazovni pano, koji kreira zajedno sa učenicima. U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i multimedijalne sadržaje: hronološki prikaz tehničkih ostvarenja, podatke o životu ljudi zaslužnih na polju tehnike.

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Savladavanje osnovnih pravila tehničkog crtanja: vrste linija, upotreba pribora za tehničko crtanje		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
Aktivno sudjelovanje u svim oblicima nastavnog rada. Praćenje izlaganja i prezentacija predmetnog nastavnika, praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo na času. Upoznavanje sa sastavom pribora za tehničko crtanje i njegovim pravilnim korištenjem, usvajanje elementarnih znanja o vrstama linija.	Učenici usvajaju osnovna znanja o tehničkom crtanju, značaju poznavanja tehničkog crtanja, ulazi i značaju tehničkih crteža. Usvajaju znanja o zanimanjima i stručnoj spremi osoba koje se u profesionalnom životu bave kreacijama i ilustracijama različitih dijelova mašina, uređaja i sl.	Izlaže nastavno gradivo vezano za osnovna pravila tehničkog crtanja. Primjenjuje različite metode u cilju što kvalitetnije, i afirmativnije prezentacije gradiva. Objašnjava i prezentira prethodno pripremljen obrazovni pano, koji kreira zajedno sa učenicima. U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i upotrebu grafoskopa, radnih lista, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti tehničkog crtanja.

Nastavna oblast i sadržaj		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>VJEŽBE: Tehničko crtanje VJEŽBE: Savladavanje radnih postupaka i upotrebe alata za rad sa papirom, kartonom, ljepenkom, kožom, platnom, plastičnom folijom</p> <p>Učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vrste linija - crtež A4 formata - okvir, zaglavje i sastavnica <p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja.</p> <p>Samostalan pristup radu, razvijanje vlastite kreativnosti i sticabje radnih navika.</p>	<p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o tehničkom crtanju na osnovu čega se stiče ukupan uvid u stepen usvojenosti nastavnog gradiva.</p> <p>Vježba: savladavanje osnovama rukovanja proborom</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja za pravilnu ilustraciju svih vrsta linija u odnosu na njenu ulogu na tehničkom crtežu.</p>	<p>Nastavnik savjetima i adekvatnim pomaganjem na praktičan rad uvodi učenike u srž primjene usvojenih znanja, demonstrira radne postupke iz stalno potenciranje realizacije učeničkih aktivnosti (samostalnost učenika u radu)</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>OBRADA: Upoznavanje sa osnovnim principima uticaja tehnike i tehnologije u zaštiti životne okoline: reciklaža, prerada starog papira, organizacija skladištenja papirnog otpada</p> <p>Praćenje izlaganja i svih prezentacija nastavnika, kao i aktivno sudjelovanje u istom.</p> <p>Praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo na času.</p> <p>Uz adekvatnu pripremu učenik može na kvalitetan način primjenom do sada usvojenih znanja iz ove oblasti, učestvovati u kreiranju obrazovnog panoa.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja tehničkim mjerama zaštite životne okoline (reciklaža, organizacija i upravljanje deponijama papira i papirnih proizvoda). Usvajanje znanja o novim proizvodima napravljenih od otpadnih papirnih materijala.</p>	<p>Prezentacija gradiva it tematike vezane za osnovne principe uticaja tehnike i tehnologije u zaštiti životne okoline: reciklaža, prerada starog papira, organizacija skladištenja papirnog otpada.</p> <p>Korištenje različitih metoda u cilju što kvalitetnije i afirmativnije.</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i upotrebu grafskopa, izradu obrazovnog panoa, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti osobina materijala, predmeta i uređaja tehničkim mjerama zaštite životne okoline.</p> <p>Poseban obrazovni osvrt dati na tehničke mjere zaštite životne okoline i uticaj fabrika za preradu papira na životnu okolinu, uticaj sječe šume na eroziju tla, industrijskoj preradi, reciklaži i sl.).</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Usvajanje osnovnih znanja o saobraćajnim pravilima i propisima: uloga i značenje saobraćajnih znakova, osnovni pojmovi, regulisanje saobraćaja na raskrsnicama, bicikl kao saobraćajno sredstvo (kombinacija teoretskog izlaganja i praktičnog rada)		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Praćenje izlaganja vezanih za saobraćajna pravila i propise, kao i aktivno sudjelovanje u istom.</p> <p>Praćenje multimedijalnih i drugih sadržaja koji prezentiraju nastavno gradivo vezano za saobraćajna pravila i propise. Uz adekvatnu pripremu učenik može na kvalitetan način primjenom do sada usvojenih znanja iz ove oblasti učestvovati u kreiranju obrazovnog panoa.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja o saobraćajnim pravilima i propisima: usvajanje teoretskih znanja o bezbjednosti u saobraćaju, definicijama: saobraćajni znakovi, šta je pješak, kolovoz, kolovozna traka, trotoar, saobraćajna traka, pješački prelaz, nosivost, vozila, opterećenje, radnje vozilom na putu, pravila regulisanja saobraćajana raskrsnicama: pravilo desne strane, saobraćajnim znacima. Bicikl u javnom saobraćaju, savladavanje vožnje bicikla na adekvatno ocrtanom poligonom (prepreke, zaustavljanje, mimoilaženje, startanje isl.)</p>	<p>Izlaganje nastavnog gradiva o saobraćajnim pravilima i propisima, ulozi i značenju saobraćajnih znakova, regulisanju saobraćaja na raskrsnicama.</p> <p>Primjena različitih metoda u cilju što kvalitetnije, zanimljivije i afirmativnije prezentacije gradiva.</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik uključuje i upotrebu grafskopa, izradu obrazovnog panoa, radnih listi, a posebno multimedijalnih sadržaja iz oblasti saobraćajno-tehničke kulture, bezbjednosti u saobraćaju, faktora bezbjednosti i sl.</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
KREATIVNA RADIONICA: praktična primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja, osobine materijala, obrada, alati i pribor za obradu papira, kartona i ljepenke, kao i iz saobraćajno-tehničke kulture)		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja iz tehničkog crtanja.</p> <p>Aktivno učešće u radu prema uputstvima predmetnog nastavnika i aktivna primjena usvojenih znanja.</p> <p>Samostalan pristup radu, razvijanje vlastite kreativnosti i sticanje radnih navika.</p>	<p>Učenici primjenjuju usvojena znanja o tehničkom crtanju na osnovu čega se stiče ukupan uvid u stepen usvojenosti nastavnog gradiva.</p> <p>Vježba: savladavanje osnovama rukovanja proborom</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja za pravilnu ilustraciju svih vrsta linija u odnosu na njenu ulogu na tehničkom crtežu.</p> <p>Vježba: razvijanje osjećaja prema ilustraciji u mjerilu/razmjeri.</p>	<p>Nastavnik savjetima i adekvatnim pomaganjem na praktičan rad uvodi učenike u srž primjene usvojenih znanja, demonstrira radne postupke iz stalno potenciranje realizacije učeničkih aktivnosti (samostalnost učenika u radu).</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Definisanje osnovnih pojmoveva: šta je infomatika, zanimanja u informatici, tehničici, fizici, razvoj informatike, informatičke tehnologije, značaj poznavanja osnovnih funkcija računara, osnovni dijelovi računara, uloga i značaj poznavanja informatičkih programa i aplikacija, šta je hardver, šta je softver, funkcija tipki i tastature i perifernih uređaja, šta je folder-direktorij, šta je datoteka, na kojem principu radi računar, kako obrađuje podatke, šte je podatak, šta je informacija		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Praćenje izlaganja vezanih za definisanje osnovnih pojmoveva o informatici, o osnovnim funkcijama računara, osnovnim dijelovima računara, informatičkim programima i aplikacija, hardveru, softveru, funkcijama tipki i tastature, perifernim uređajima, direktoriju, datoteci, principu rada računara.</p> <p>Aktivno učešće u kreiranju časa podrazumjeva adekvatnu pripremu učenika da prikupe određeni broj informacija sa: medija, literature i sl.</p>	<p>Nastavnik na ovaj način može steći uvid u predznamje koje učenik posjeduje i sa čime raspolaže kada je u pitanju nastavak rada na časovima informatike.</p> <p>Učenici usvajaju osnovna znanja o tehničici, informatici, značaju informatike i informatičke tehnologije u savremenom životu čovjeka. Historijski razvoj računara i računarske tehnike, današnja dostignuća o naučnicima zaslužnim za razvoj hardvera i softvera. Upoznavanje sa zanimanjima (uvod u profesionalnu orientaciju),</p> <p>Razvijaju opštu kulturu, proširuju vlastite afinitete i ljubav prema važnom segmentu ljudskog života (bez tehnike, tehnologije, informatike, i drugih tehničkih oblasti) je nezamisliv život savremenog čovjeka u 21. vijeku)</p>	<p>Izlaganje nastavnog gradiva vezanih za osnovne pojmove (infomatika, razvoj informatike, osnovni elementi računara, značaj poznavanja osnovnih funkcija računara, uloga i značaj poznavanja informatičkih programa i aplikacija).</p> <p>Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore, ilustruje, objašnjava, prezentira i demonstrira.</p> <p>Nastavnik uključuje i računar i direktno na računaru prezentira gradivo.</p>

Nastavna oblast i sadržaj		
OBRADA: Savladavanje osnovnih pravila korištenja računara: pokretanje računara, osnovni i periferni uređaji. Rukovanje tastaturom/tipkovnicom – funkcije tipki računara. Upoznavanje sa perifernim uređajima. Upoznavanje sa adekvatnim programima za unos teksta, za crtanje (Paint).		
Aktivnosti učenika	Očekivana postignuća	Aktivnosti nastavnika
<p>Paralelan rad sa izlaganjem predmetnog nastavnika-svaka tipka, njena funkcija, rad sa mišem, rad na tekstu, rad sa opcijama: pisanje, brisanje, kopiranje, rezanje, lijepljenje, memorisanje, kreiranje foldera i datoteke.</p>	<p>Učenici usvajaju osnovna znanja o korištenju računara:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kako kreirati folder, datoteku - kako ispisivati i uređivati tekst - kako povlačiti linije i uređivati iste, kako bojiti kreirane /nacrtane površine - kako i prema kojim pravilima nacrtati okvir, zaglavje i sastavnicu na crtežu određenog formata (A4) - kako koristiti aplikacije koje kao gotove nudi program za crtanje - kako memorisati uređeno i kako datoteku smjestiti u kreirani folder - kako izići iz datoteke i i ponovno ući u nju, kako izvršiti izmjene, memorisanje 	<p>Aktivnost na prenošenju znanja znanja o osnovnim pravilima korištenja računara.</p> <p>Izlaganje gradiva primjenom različitih metoda. Postavljanje različitih vrsta jednostavnih pitanja potiče učenike na kvalitetne odgovore, ilustruje, objašnjava, prezentira i demonstrira.</p> <p>U cilju osavremenjavanja nastavnog procesa nastavnik direktno uključuje i računar kao osnovno sredstvo rada, a prateća nastavna sredstva će biti: grafskop i multimedijalni sadržaji.</p>

IZBORNİ DIO NASTAVE (6)

Izborni dio nastave iz Osnova tehnike u 5. razredu sastoji se od jedne od sljedećih oblasti:

1.	Izrada modela
2.	Izrada školskih učila
3.	Izrada fotografija
4.	Tehničko-didaktički uređaji za potrebe škole i osobnu upotrebu

1.7. KULTURA ŽIVLJENJA

KULTURA ŽIVLJENJA

V RAZRED

1 čas sedmično

35 časova godišnje

UVOD

Nastavni predmet Kultura življenja ima značajnu ulogu u procesu razvijanja potreba za radom učenika sa drugim oblicima društvenog života. Kultura življenja daje mogućnost da učenik razvije kreativnost te na taj način stvori bolje uslove za rad.

Kroz predmet kultura življenja učenik može da nauči da se pravilno odnosi prema privatnim i društvenim dobrima.

Također, učenik uči da čuva kulturnu baštinu naroda i narodnosti, običaja i sl.

U ovom predmetu učenik dobija upute na izbor određenih zanimanja, profesija za svoj budući život, uz veliku toleranciju prema drugima i drugačijima u sredini kojoj živi.

PROGRAMSKI ZAHTJEVI I OČEKIVANA POSTIGNUĆA ZA NASTAVNI PREDMET
KULTURA ŽIVLJENJA (V razred)

PROGRAMSKI ZAHTJEVI		OČEKIVANA POSTIGNUĆA		
ODGOJNI	OBRAZOVNI	MINIMALNI	DOVOLJNA	VISOKA
Da kod učenika razvija potrebu za radom učenjem i potrebu za kućnim poslovima.	Razvijanje osjećaja i potreba kod učenika za kulturnim ophođenjem i ponašanjem u okviru svoje porodice, škole i društva uopšte.	Zadovoljavanje u posjedovanju znanja o osnovnim i temeljnim potrebama kulturnog življenja djeteta uzrasta od deset godina.	Ishod učenja, ako kod učenika razvija smisao neophodnosti, povezanosti teorijskog znanja i njegove primjene u svakodnevnom životu.	Ako se kod učenika razvije uspješna komunikacija poštovanjem kulture dijaloga i međusobnog uvažavanja učenika i nastavnika.
Upućivanje učenika na vrijednosti porodičnog i drugog oblika društvenog života.	Naučiti ih pravilima kulturnog ponašanja, kulturom dijaloga.	Koje se odnose na posjedovanje znanja o važnosti sprovođenja osnovnih higijenskih, zdravstvenih, estetskih i kulturnih potreba.	Ako se učenici sposobe da naučena pravila i postupke o osnovnim potrebama kulturnog življenja, putem praktičnog rada mogu izvoditi međusobnom saradnjom, samostalno, grupnim radom, strpljivo i uporno sa izraženim takmičarskim osobinama.	Razviti kod učenika međusoban odnos tolerantnog ponašanja i rješavanja sukoba nenasilnim ponašanjem.
Da učenici steknu osnovna higijenska pravila pri održavanju lične higijene, higijene stanbenog prostora, odjeće i obuće.	Usvajanje znanja o kulturnom načinu stanovanja, odijevanja, pravilnom prehranom itd.	Minimalni ishodi učenja o osnovama kulture stanovanja, odijevanja i prehrane, treba da kod učenika razvija ili mijenja loše navike.		Da posjeduju ljubav i pravilan odnos prema svim životnim dobrima koja su neophodna za kulturno življenje.
Dobiva spoznaje, upute o odabiru određenih zanimanja za budući život.	Naučiti ih da budu tolerantni prema drugom i drugačijem u sredini življenja i uopće u životu.			
Poseban zadatak nastave kulture življenja da svojim sadržajem uspije izmijeniti loše stečene prehrambene navike.				

<p>Da se učenici nauče pravilno odnositi prema privatnim i društvenim dobrima , razvijanje ekološkog ponašanja.</p> <p>Očuvanje kulturne baštine naših naroda i narodnosti, učenjem raznih običaja, posjetom muzeja, starina, čuvanjem starinskih upotrebnih predmeta i narodnih nošnji .</p>	<p>Razvijanje estetskih vrijednosti života.</p> <p>Stvaranje navika za štednjom ličnih, društvenih i prirodnih materijalnih sredstava.</p>		<p>Ishodi učenja će biti zadovoljavajući, ako roditelji i nastavnici primijete pozitivne promjene u načinu ponašanja učenika.</p>	
---	--	--	---	--

**PROGRAMSKI SADRŽAJI NASTAVNOG PREDMETA KULTURA ŽIVLJENJA
ZA V (peti) RAZRED DEVETOGODIŠNJEgosnovnog obrazovanja**

1. UVOD	Upoznavanje učenika sa programskim sadržajima, zadacima i obavezama.	(1 čas)
2. SAVREMENA PORODICA (OBITELJ)	<p>Porodični (obiteljski) život, članovi porodice, ravnopravnost i uvažavanje porodičnog porijekla.</p> <p>Vježba: Izrada porodičnog stabla, kao i ličnog kartona porodice.</p> <p>Potrebe savremene porodice, raspodjela poslova u porodici. Ustanove koje pružaju pomoć porodici.</p> <p>Utvrđivanje i vrednovanje rada, pojmove i pravila porodičnog života.</p>	(4 časa)
3. OPĆA KULTURA PONAŠANA (BONTON)	<p>Bonton, tj. pozdravljanje, predstavljanje, pravila ponašanja na javnim mjestima, kultura dijaloga.</p> <p>Ljubav, porodična ljubav, nenasilno ponašanje u porodici, oblici nasilja u porodici i uopšte u društvu, drugi oblici ljubavi.</p> <p>Pravilan odnos prema životnim dobrima, privatnost, privatna imovina, čuvanje društvene imovine, ekološka pravila ponašanja u sredini življenja uopšte.</p> <p>Vježba: Provjera ponašanja putem testa.</p> <p>Pravilan odnos prema starinama, očuvanje kulturne baštine sredine življenja, uopšte naša domovina Bosna i Hercegovina, tradicije i tradicionalnih običaja naših naroda, prednosti i bogatstva, kao i raznolikosti u našoj državi Bosni i Hercegovini, poštovanje drugih i drugaćijih.</p> <p>Obilazak starina, obilježavanje i učenje</p>	

	<p>tradicionalnih običaja i sl. Vježba: Izrada portofolije, starina moga zavičaja.</p> <p>Kultura demokratskog ponašanja, pojam demokratskog društva, kako ostvariti svoje pravo i riješiti problem demokratskim putem.</p> <p>Vježba : Pravila bontona</p> <p>Sistemizacija programskog sadržaja.</p>	(8 časova)
<p>4.</p> <p>KULTURA STANOVANJA</p>	<p>Stan (kuća). Preduslovi za odvijanje porodičnog života. Zahtjevi stanovanja: dobar raspored prostorija u stanu, veličina stana (kuće).</p> <p>Vježba: Izrada ličnog kartona, uže i šire sredine življenja.</p> <p>Uređenje stana (kuće), namjena i uređenje prostorija u stanu.</p> <p>Estetski elementi u stanu, npr. Tekstil i sl. Zidni ukrasi, narodne rukotvorine, sitni ukrasni predmeti.</p> <p>Vježba: Izrada ukrasnog predmeta (aranžiranje cvijeća).</p> <p>Tradicionalni elementi stanovanja, arhitektura bosanske kuće.</p> <p>Posebna obilježja seoskog stanovanja, gospodarski objekti.</p> <p>Vježba: Moj izbor namještaja za dom.</p> <p>Higijena stanovanja. Šta ugrožava higijenu stana (kuće), šta je neophodno da bi se održavala higijena stana (kuće)? Toplina i čist zrak u stanu.</p> <p>Razvijanje i sprovođenje stanbene kulture. Korištenje zajedničkih prostorija i prostora u sredini življenja, poštovanje kućnog reda. Uređenje i čišćenje učionice (kabineta kulture življenja).</p>	(9 časova)

<p>5. LIČNA HIGIJENA</p>	<p>Sistematizacija usvojenog sadržaja i praktična primjena naučenih pravila i postupaka iz oblasti kulture življenja u svakodnevnom životu.</p> <p>Značaj higijene za zdravlje čovjeka, sticanje higijenskih navika, kao i pravila. Upotreba higijenskih kozmetičkih sredstava.</p> <p>Vježba: Estetika lica , kose, noktiju, tijela i sl. Vrste zanimanja i zanata. Posjete frizerskim, kozmetičkim i drugim salonima za uljepšavanje.</p> <p>Bolesti uzrokovane ne higijenom (bolesti prljavih ruku, kao i druge bolesti savremenog svijeta).</p> <p>Evaluacija rada iz navedenih programskih sadržaja.</p>	<p>(4 časa)</p>
<p>6. KULTURA ODIJEVANJA</p>	<p>Uloga odjevanja. Zaštitna, higijenska i zdravstvena uloga, funkcionalnost odjeće.</p> <p>Vrsta materijala za izradu odjeće. Prednosti i nedostatci prirodnih i vještačkih tkanina.</p> <p>Vježba: Načini izrade tkanina.</p> <p>Odjevni predmeti, odjeća, rublje, obuća. Vrste zanimanja i zanata za izradu odjevnih predmeta.</p> <p>Vježba: Moj izbor rublja, odjeće i obuće.</p> <p>Vježba: Koncentracija i relaksacija pri odabiru odjevnih predmeta.</p> <p>Boja u odjevanju. Posebnost svake boje, osnovna pravila dobrog kombiniranja boje.</p> <p>Vježba: Konbimiranje dijelova odjeće u jednu estetsku cjelinu.</p> <p>Narodna nošnja u Bosni i Hercegovini, sastavni dio kulturne baštine. Vrste ručnog rada.</p> <p>Prateći elementi u odjevanju.</p> <p>Vježba: Vezivanje kravate, marame i sl.</p> <p>Sistematizacija rada iz programa kulture odjevanja.</p>	<p>(9 časova)</p>

Napomena: Navedeni programski sadržaji nastavnog predmeta kulture življenja po obimu, težini, metodama rada i pristupa prilagoditi uzrastu djeteta V (petog) razreda osnovne devetogodišnje škole.

1.8. LIKOVNA KULTURA

LIKOVNA KULTURA

(jedan sat sedmično - 35 sati godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA			
PROGRAMSKI SADRŽAJI		ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI I ZADACI	
TEMATSKE CJELINE, OBLASTI	MOTIVI I TEHNIKE	OBRAZOVNI CILJEVI	ODGOJNI I SOCIJALIZIRAJUĆI CILJEVI
1.TAČKA I LINIJA Prepoznavanje, uočavanje /registrovanje/ odnosa u svom okruženju i na likovnim djelima i sposobnost primjene prostornih organizacija kompozicije: -statična i dinamična -vodoravna /horizontalna/ -okomita/uspravna -kružna -piramidalna -slobodna Savladavanje upotrebe linija /crtica/, tačaka u cilju ostvarivanja prostornih organizacija kompozicije. -Kombinovanje /linije /crte/ sa plohom, Tačkom i mrljom i Njihov odnos -Crtačke teksture	<ul style="list-style-type: none"> - Iz neposrednog okruženja: ljudi, životinje, biljke, pojave u prirodi, objekti, prostori - Korelacija sa drugim predmetima /sadržaji drugih predmeta/: maternjeg Jezika, priča, bajka, Pjesma, poslovica.../ Prirode i društva, Matematike, istorije/historije, muzičke i tjelesne culture, kulture življena, BiH kulturne baštine - Njegovanje tradicije i narodnih običaja: praznici, značajni datumi, etnografsko naslijeđe - Primjena tačaka i crta/ linija sa svim karakteristikama i svojstvima u isticanju tekture - Kompozicioni /prostorni/ odnosi u Vizuelno likovnim sadržajima - Primjena svih oblika poticaja u realizaciji likovnih radova – grafitna olovka, tuš i pero, Tuš i drvce, tuš i kist, lavirani Tuš, flomasteri/crni ili tamni/drveni ugljen 	<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznati i uporediti na svojim umjetničkim radovima prostornu organizaciju kompozicije: <ul style="list-style-type: none"> - statičnu dinamičnu, - vodoravnu /horizontalnu/ - okomitu /uspravnu/ - kružnu - piramidalnu - slobodnu - Moći registrirati, razumjeti i predstaviti različite forme organizacije kompozicije upotrebom crtačkih tekstura. - Usvojiti pojmove Organizacije kompozicije: <ul style="list-style-type: none"> - statično i dinamično - vodoravno /horizontalno/ - okomito /uspravno/ - kružno - piramidalno - slobodno 	<ul style="list-style-type: none"> - Dalji rad na razvijanju senzornih, manipulativnih, izražajnih i praktičnih sposobnosti kod učenika sa naglaskom na karakterizaciju oblika i figura, u dvo i trodimenzionalnoj organizaciji prostora - Razvijanje sposobnosti kombinatorike, logičkog zaključivanja, divergentnog mišljenja - Razvijanje kritičkog mišljenja, formiranje stavova i odnosa prema vrijednostima, očuvanje kulturne baštine i prirodne okoline - Izgrađivanje pozitivog odnosa prema radu: inicijativa, samostalnost, istrajanost, dosljednost, angažovanost, spremnost za saradnju, i timski rad - Razvijanje humanih odnosa, solidarnosti; jačanje i bogaćenje emocija

<p>2. BOJA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sposobnost opažanja, prepoznavanja i predstavljanja uočenog u okruženju i na likovnim djelima: - likovnih elemenata i principa komponovanja mrlja, ploha, potez, debeli namaz, lazurni namaz, kompozicija boja, harmonija, ritam, dominacija, harmonija ahromatske boje u funkciji bogaćenja palete boja - Oslabljene i intenzivne boje - boja kao sredstvo ostvarivanja slikarskih tekstura 	<ul style="list-style-type: none"> - Akvarel, gvaš, tempera, kolaž, pastel, zgrafito /grebanje premazane osnove prethodno obojene voštanim bojama/, flomasteri u boji /za manje formate radova/, mozaik 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje značaja obogaćivanja izraza uvođenjem više valerskih vrijednosti boje. - Uočavanje, shvatanje značaja i mogućnosti upotrebe potpunije /bogatije/ palete boja, kao i načina njene primjene - Lazurno, transparentno, boja preko boje daje novu valersku vrijednost /boju/. - Pastuožno, naglašen deblji nanos boje /uočava se potez kista, rukopis autora/. - Razumjeti i moći predstaviti oslabljenu boju /miješanje boja/ proširivanje /bogaćenje/ palete boja - Usvojeni pojmovi za oblast boja: mrlja, ploha, potez, debeli namaz, lazurni namaz, kompozicija boja, harmonija, ritam, dominacija 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijanje sposobnosti posmatranja, sintetičkog koncipiranja, uočavanja, zaključivanja, snalažljivosti, kreativnog, konkretnog i apstraktnog mišljenja, bogaćenje mašte, orientacija u vremenu i prostoru - Razvijanje sposobnosti pripremanja tonova boja, valerskih /svjetlosnih/ vrijednosti, za njihovu primjenu u praktičnom radu /realizaciji likovnih radova/, odjevanju, oplemenjivanju životnog prostora, kreiranju znakova vizuelnih komunikacija, kreiranju izgleda upotrebnih predmeta.... - dalji rad na razvijanju sposobnosti predstavljanja sadržaja; pjesme, priče, događaja, pojava u prirodi, osjećanja, emocija i slično kroz
---	--	--	---

<p>3. PLOHA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalje savladavanje oblasti grafike, građenje i razvijanje senzibiliteta prema grafičkom izrazu i oblasti grafike. - dalji rad na potpunijem odnosu primjene slike i teksta. - Organizacija kompozicije kroz oblasti: crtanja, slikanja, grafike 	<ul style="list-style-type: none"> - Papir grafika /izrada šablonu od papira kartona/ - Visoki tisak, linorez /izrada šablonu, klišea na linoleumu/ - Kolaž kroz primjenu kompozicionih odnosa slike i teksta 	<ul style="list-style-type: none"> - Uočavanje značaja vizuelnog odnosa slike i teksta u primjeni organizacije kompozicije - Razumijevanje složenih grafičkih odnosa, rad na izradi klišea za visoki tisak /linorez, karton grafiku/ dalje razvijanje senzibiliteta u grafičkom izrazu. - Usvojeni pojmovi za oblast ploha: inicijal, kaligrafija, minijatura, vizuelna informacija, znak, linorez, visoki tisak, grafičar 	likovni izraz
--	--	---	---------------

<p>4. POVRŠINA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Površina u likovnoj oblasti: dizajna, grafičkog dizajna, industrijskog dizajna, primijenjene umjetnosti - Uloga površine u savremenim medijima: kompjuterskoj grafici, spotu, TV poruci, plakatu kroz različite kompozicije /dinamična i statična kompozicija/ - Uloga površine u formi poruke, novi kreirani znakovi vizuelnih komunikacija, odnos površina i vizuelna jasnoća poruka 	<ul style="list-style-type: none"> - Složenija kreativna rješenja i realizacija u različitim materijalima - Kreiranje novih vizuelnih informacija /poruka/, novih znakova, odnos slike i teksta: naslovne stranice /knjige, školskog lista.../ - Kreiranje novog izgleda industrijskog predmeta /proizvoda/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Razumjevanje uloge i značaja znakova vizuelnih komunikacija i ovladavanje mogućnostima korištenja sa ciljem prenošenja vizuelnih informacija - Osposobljavanje za kreiranje novih vizuelnih znakova i vizuelnih poruka - Uočavanje značaja uloge površine u naglašavanju važnog /bitnog/; malo-veliko, statično-dinamično, svijetlo-tamno ... - Uočavanje izražajnih mogućnosti stripa /sinteze slike i teksta/ - Razumijevanje spota, TV poruke, plakata kao forme vizuelnih komunikacija - Usvojeni pojmovi za oblast površina: vizuelna informacija /poruka/, industrijski dizajn, spot, TV poruka, statično, dinamično 	
--	--	---	--

<p>5. MASA I PROSTOR</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dalji rad na potpunijem shvatanju prostora i oblikovanja u prostoru - Puna plastika u prostoru - Mobilni /pokretne forme u prostoru/ dinamična skulptura - Reljef kao skulptorska forma: niski /plitki/ reljef, meco reljef /srednje ispušćene forme, 1-2 trećine mase u prostoru/, visoki reljef /skulptura u prostoru koja se samo sa nekim djelom utapa u osnovu/ - Masa i prostor u arhitekturi, elementi građenja: - Konstrukcija - Zid - Stub /kvadratične osnove/ - Stup /kružne osnove/ - Krov 	<ul style="list-style-type: none"> - Usložnjavanje odnosa prema prostoru i oblikovanje prostora u oblasti: oblikovanja, građenja, primjenjene umjetnosti i dizajna - Upotreba svih materijala dostupnih dostupnih uzrastu - Rad na karakterizaciji figura u prostoru, odnos dijelova i cjeline - Realizacija plitkog reljefa - Ravnoteža i pokret u prostoru /mobilni/ realizacija skulpturre u prostoru - Organizacija prostorne kompozicije različitim elementima /po veličini i obliku/, instalacija, prostorna organizacija /maketa, urbanizam/ 	<ul style="list-style-type: none"> - Razumijevanje i mogućnosti predstavljanja prostora i oblika u prostoru - Sticanje sposobnosti prevođenja /transponovanja/ dvodimenzionalnog u trodimenzionalno i trodimenzionalne u dvodimenzionalnu formu /organizaciju/ - Prostorna organizacija može imati malu i veliku masu: mobilni – rad na organizaciji ravnoteže i pokreta 	<ul style="list-style-type: none"> - Usvojeni pojmovi: Masa, prostor, gradnja, arhitektura, građenje, elementi građenja, zid, stub, stup, krov, niski /plitki/ reljef, meco reljef, visoki reljef, mobilni /skulptura u pokretu, pokretne forme/
---	---	---	---

OČEKIVANI REZULTATI

Sa učenicima se radi na daljem usvoju i proširivanju značaja o upotrebi materijala i sredstva koji se koriste u oblasti tačka i linija:

- da znaju razlikovati vrijednosti linija, po intenzitetu /jačini/, po prostirnoj orijentaciji,
- da mogu prepoznati ritam i upotrebljavati ga u svom likovnom izrazu,
- da mrlju i tačku koriste kao likovni elemenat u predstavljanju različitih tekstura i osmišljavanju kompozicije, organizacije kompozicije: statična i dinamična, vodoravna /horizontalna/, okomita /uspravna/, kružna, piramidalna, slobodna
- da znaju da je površina omotač nekog oblika /objekta, predmeta/ u prostoru
- da tlocrt predstavlja crtež osnove nekog objekta /neke građevine/
- da usvoji termine, elementi građenja, arhitektura, konstrukcija, zid, stub, stup, krov
- da dalje usavršavaju tehniku korištenja; olovke, tuša i drvceta, tuša i kista, da savladaju tehniku laviranog tuša,

za oblast slikarstva:

- da dopunjaju i proširuju znanja o slikarskim tehnikama; akvarel, gvašu, temperi, kolažu, pastelu, flomasterima u boji, mozaiku
- da miješaju boje i da upotrebljavaju različite intenzitete boja /da jedna boja može biti svjetlica i tamnija/ da se miješanjem mogu dobiti tonovi drugih boja
- da proširuju znanje o komplementarnom kontrastu /boje koje se slažu, a nalaze se u suprotnosti/,
- usvojiti će da način na koji je nanesena boja predstavlja slikarski rukopis /teksturu/, lazurno i pastuelozno, rukopis autora

za oblast ploha/grafika:

- da usvoje pojam kliše, šablon /matrica/, grafički otisak, grafičar, štampanje
- da savladaju princip izrade jednostavnog šablona za visoki tisk, linorez, papir grafika
- da znaju osmišljeno u organizaciji kompozicije primjenjivati sliku i tekst, izrada stripa, naslovne strane knjige...

za oblast površina, masa i prostor:

- da uočavaju odnose u prostoru, uočavaju proporcije, prepoznaju karakter oblika
- da su sposobni organizovati kompoziciju po principu pokretne ravnoteže /mobilni/,
- da znaju šta je simetrija i asimetrija, -da su u stanju izvesti prostorni crtež /crtež sa tankom mekom žicom/
- da znaju šta je to trodimenzionalna tekstura /tekstura izvedena sa nekim oblikovnim materijalom/
- da raspoznavaju šta je puna plastika /figura u prostoru/, a šta reljef: plitki, meco i visoki reljef
- da rade na jednostavnim rješenjima grafičkog dizajna, odnos plohe i teksta /naslovna strana za knjigu, plakat, papir za pakovanje...../
- da kreiraju kadar strip ili strip, TV spot....
- da usvoje pojmove, vizuelna informacija, kadar, strip, fotografija

STRUKTURA PROGRAMA

1. TAČKA I LINIJA

Likovno područje crtanje:

Organizacija kompozicije, smještanje rada u zadati format, dinamična i statična kompozicija, horizontalna /vodoravna/ kompozicija, vertikalna /uspravna/ kompozicija, kružna, piramidalna /trougaona/, slobodna /raspršena/, dominacija

2. BOJA

Likovno područje slikanje:

U slikanim radovima primjenjivaće se kao izražajna sredstva pri realizaciji kompozicije: mrlje, potezi, lazurni /tanki/ nanos boje, pastuzozni /debeli/ nanos boje, harmoničan /skladan/ odnos boja, ritam, dominacija

3. PLOHA

Kroz tematsku oblast PLOHU realizovaće se sve likovne oblasti koje se u svojoj konačnici iskazuju u dvodimenzionalnoj formi; crtež, slika, grafika.

U petom razredu, pored navedenih organizacija kompozicije, dalje će se raditi na potpunijoj primjeni odnosa slike i teksta, s obzirom na uzrast interes učenika biti će usmjeren prema daljem savladavanju oblasti grafike, jednobojne i višebojne /visokog tiska/, u tehnici papir grafike i linoreza.

4. POVRŠINA

Tematska oblast Površina realizuje se kroz likovne oblasti; dizajna, grafičkog dizajna, industrijskog dizajna, primjenjene umjetnosti, kompjuterske grafike, spot, TV poruka, plakat, navedenih kompozicionih odnosa: dinamična i statična kompozicija, horizontalna /vodoravna/ kompozicija, vertikalna /uspravna/ kompozicija, kružna, piramidalna /trougaona/, slobodna /raspršena/, dominacija.

Znakovi vizuelnih komunikacija, kao elementi vizuelnih poruka i njihova likovnost. Učenici rade na izradi stripa, znakova vizuelnih komunikacija, analizi fotografije, uočavanju i razumijevanju spota, vizuelne medijske poruke.

5. MASA I PROSTOR

Tematska cjelina, masa i prostor obuhvata likovne oblasti:

Oblikovanje, građenje, primjenjenu umjetnost i dizajn.

I dalje u ovom uzrastu prisutan je izražen interes za oblikovanjem u prostoru, koje djeca doživljavaju kao igru povezanu sa estetskim stvaralačkim procesom. U kreativnom procesu koriste se svi materijali pristupačni uzrastu i psihofizičkim mogućnostima djeteta. Definišu se pojmovi i realizuju radovi u punoj plastici, mobili /pokretne forme u prostoru/ kao i reljefi /niski reljef, meco reljef, visoki reljef/. Arhitektonski elementi /elementi gradnje/: konstrukcija, zid, stub, stup, krov.

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Likovna kultura u V razredu, podrazumijeva početak sintetičkog koncipiranja vizuelnog doživljaja, povezivanje novih vizuelnih iskustava sa do tada prethodno stečenim znanjem, bogaćenjem novim likovnim sadržajima i likovnim iskustvima, nivoom usvojenog doživljavanja likovne umjetnosti. Usvajanje znanja i likovno kreativni rad realizuje se kroz forme prostorne organizacije kompozicije:

1. OBLIKOVANJE NA PLOHI - dvodimenzionalna organizacija kompozicije
2. OBLIKOVANJE U PROSTORU – riješavanja trodimenzionalnih formi

Ove dvije podjele kerativnog rada po prostornoj organizaciji kompozicije, realizuju se kroz LIKOVNE OBLASTI /likovna područja.

Za oblikovanje na plohi kroz područja:

- CRTANJE
- SLIKANJE
- GRAFIKA
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA

Oblikovanje u prostoru kroz područja:

- PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE
- PODRUČJE VIZUELNIH KOMUNIKACIJA

Programski sadržaji predmeta LIKOVNA KULTURA u osnovnoj školi realizuju se kroz formu tematskih cjelina/oblasti koje bi trebale biti ustrojene /unificirane/ jednobrazno za sve razrede od 1-9. razreda.

1. TAČKA I LINIJA
2. BOJA
3. PLOHA

4. POVRŠINA
5. MASA I PROSTOR

Ovakva forma obezbjeđuje kontinuitet u usvajanju i proširivanju znanja, sposobnosti i likovne kreativnosti djece, permanentno kroz cjelokupni osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Tematske cjeline bi se realizovale kroz likovno kreativni rad u svakom polugodištu, što znači da bi svaka tematska cjelina bila dva puta obrađena u toku školske godine. Ovakav pristup zaokruživanja jedne cjeline kroz likovne zadatke /likovne probleme/ obezbijedio bi veću preglednost i sistematizovanje gradiva koje učenici trebaju usvojiti i njegovo logičko ponovno proširivanje u drugom polugodištu. Ponavljanje tematskih cjelina u formi koncentričnih krugova pruža mogućnost preispitivanja usvojenih i prezentiranja novih sadržaja i znanja.

Ovako postavljene tematske cjeline ne isključuju ni jednu oblast, niti bilo koju tehniku. Kvalitet učenja u likovnoj kulturi je proces kada učenici vizueliziraju problem koji ranije nisu znali, prepoznaju ga i razriješe putem likovno tehničkih sredstava. Taj proces kod učenika razvija kreativno mišljenje, sposobnosti i saznanja što utiče na formiraje likovno oblikovnih temelja koji će im pomoći u analizi složenih vizuelno likovnih ideja i problema u komponovanju osmišljenih likovnih kompozicija.

Likovna pismenost podstiče se kroz nastavu koja učenike uključuje u aktivni proces vizuelnog istraživanja, doživljaj zadovoljstva u razriješavanju problema i sposobnosti vrednovanja. Razvoj likovne pismenosti obuhvata razradu zadatih nastavnih tema putem kojih učenici spoznaju /stvaraju predstavu/ o značaju likovne umjetnosti u vlastitom životu, i interakciju umjetnosti, nauke i društva, novih medija i okruženja.

Motivi – teme /likovni sadržaji/

Zahvalne teme za likovno kreativni rad predstavljaju doživljaji i spoznaje. Motive prema svojoj vizuelizaciji sadržaja dijelimo na:

1. Vizuelne motive
2. Nevizuelne motive
3. Motive likovne forme /likovni i kompozicioni elementi/

- iz neposrednog okruženja djeteta; porodica, škola, mjesto stanovanja, prostori, objekti, pojave u prirodi, biljke...
- sadržaji drugih predmeta /korelacija sa drugim predmetima/; maternjeg jezika /priča, bajka, poslovica, basna, pjesmica, matematike, prirode i društva, glazbene kulture, tjelesne i zdravstvene kulture i kulture življjenja
- iz narodnih običaja /tradicije/; značajni datumi, praznici, etnografsko nasljeđe
- značajna umjetnička ostvarenja iz svjetske likovne /baštine/ umjetnosti
- likovni i kompozicioni elementi; shodno učeničkom uzrastu razrješavanje likovnih zadataka kroz upotrebu likovnih i kompozicionih elemenata
- nevizuelni poticaji; emocije /osjećanja/, čula, muzika...

POJMOVI KOJE ĆE UČENICI USVOJITI

CRTANJE : usvojiti pojmove organizacije kompozicije: statično-dinamično, vodoravno/uspravno, kružno, piramidalno i slobodno

SLIKANJE: uočavanje značaja obogaćivanja izraza uvođenjem više valerskih vrijednosti boje, usvojeni pojmovi mrlja, ploha, potez, pastuožni namaz, lazurni namaz, kompozicija boja, harmonija, ritam,

dominacija

GRAFIKA: malo-veliko, statično-dinamično, svijetlo-tamno, kliše za visoki tisak linorez, karton grafiku, inicijal, kaligrafija, minijatura

PROSTORNO OBLIKOVANJE I GRAĐENJE: masa, prostor, gradnja, arhitektura, građenje, elementi građenja, zid, stub, stup, krov, niski /plitki/ reljef, meco reljef, visoki reljef, mobili /skulptura u pokretu, pokretne forme/

VIZUELNA KOMUNIKACIJA: grafički dizajn, vizuelna informacija /poruka/, industrijski dizajn, spot, TV poruka, statično, dinamično

OCJENJIVANJE

Ocenjivanje u predmetu Likovna kultura je izuzetno složen segment rada nastavnika, s obzirom na činjenicu da crtež predstavlja cjelinu koja u sebi sadrži kompleksne sposobnosti i osobina djeteta, upornosti i iskustva, stičenog znanja i usvojenih navika, pozitivnog i negativnog uticaja sredine, kao i sklad emocionalnih i izražajnih sposobnosti transponovanih u likovne elemente. Iz tog razloga i dječiji crtež moguće je analizirati sa različitih aspekata:

1. estetskog
2. psihološkog
3. pedagoškog.

Ako prihvatimo da se djeca likovno izražavaju jer imaju potrebu da iskažu svoj svijet, svoje viđenje svijeta, predmeta i pojave, svoje strahove i oduševljenja, onda su svi ti radovi "stenografski zapis duše" i kao takvi moraju biti dobri. Predmet Likovna kultura složen je iz dva segmenta;

1. Likovna Forma /Likovni jezik/ i
2. Likovnih sadržaja

Oblast Likovna Forma /Likovni jezik/ koji se odnosi na likovne elemente i principe komponovanja su teoretskog karaktera i mogu se savladati i usvojiti.

Činjenica je da se nastavnik u razredu susreće sa učenicima koji su nadareni i onima koji nisu. Učenici koji nisu talentovani trebaju imati priliku u skladu sa svojim mogućnostima da usvajaju likovni jezik i njime se izražavati. Prilikom ocjenjivanja manje nadarenih učenika treba pratiti i imati u vidu individualne mogućnosti, stepen zalaganja i želje da se realizuje postavljeni zadatak, napor koji djete ulaže u realizaciju zadatka da bi postiglo rezultat, aktivnost na časovima likovne kulture. **Nema loših dječijih radova.**

Vizuelno estetska kultura razvija kod učenika sposobnost uživanja i razumijevanja umjetnosti, odnos prema estetskom, pravilno doživljavanje vizuelnih informacija, odnos prema svjetskoj i našoj kulturnoj baštini.

Pravilan odnos nastavnika prema učeničkim radovima je od izuzetnog značaja za likovno kreativni rad djece. Ako nastavnik traži od djece da tačno "prepisuju" percipirano, da doživljavaju i gledaju očima odraslih svijet oko sebe, onda takva nastava Likovne kulture ne odgovara osnovnim principima savremene nastave, ciljevima i zadacima koji se pred nju postavljaju.

1.9. MUZIČKA/GLAZBENA KULTURA

MUZIČKA /GLAZBENA KULTURA ZA V RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

CILJEVI I REZULTATI ODGOJNO-OBRZOZNOG RADA		
PODRUČJA UČENJA	CILJEVI	OČEKIVANI REZULTATI / ISHODI UČENJA
ZNANJE	<p><u>Sticanje znanja o:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - mješoviti hor i višeglasno pjevanje ; horski glasovi; - tačno imenovanje naučenih notnih trajanja, oznaka i termina (italijanski) - pjevanje jednostavnih primjera solmizacijom; - svjesno izvođenje jednostavnih brojalice i primjera prema notnom zapisu u 2, 3 i 4-dijelnoj-dobnoj mjeri ritamskim govorom; - sviranje kao pratnja uz pjevanje i kroz aranžmana uz svjesno korištenje muzičkih znanja; - orkestarskim instrumenatima po grupama: gudački, duhački drveni i limeni, udaraljke; 	<p>Učenici bi trebali imati znanje i razumijevanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osnovnim elementima vokalne tehnike (tačna intonacija, diktacija, artikulacija), te tehnike sviranja radi kvalitetnije interpretaciji muzičkog djela u horu i orkestru; - osnovnih muzičkih pojmoveva iz metrike, ritmike i melodike; - svjesno obrazlaže najadekvatniju primjenu raznih instrumenata u samostalnoj izradi originalnih aranžmana; - pokazuje veliku zainteresovanost i ljubav prema muzici, svjesnost o značaju i potrebi muzike u životu;
SPOSOBNOSTI I VJEŠTINE	<p><u>Razvijanje muzičke sposobnosti i vještine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - samostalnog uočavanja, saopštavanja poznatih i novih termina i pojava u notnom zapisu; - samostalne i kvalitetne interpretacije muzičkog djela (od solističkog do skupnog); - memoriranja djela, naslova i autora; - sistematiziranja muzičkih znanja uz korištenje muzičkih termina; - Improvizacija i prezentacija ideja (individualno i u grupi); predviđanja rezultata - korištenja znanja u osmišljavanju ideja za kreativno ispoljavanje i izražavanje doživljaja (likovno, literarno i pokretom); 	<ul style="list-style-type: none"> - svjesno prihvata i ispravlja svoje greške u intonaciji i u muziciranju; ukazuje i na greške i ispravlja i druge; - prethodna muzička iskustva i muzičke termine koristi u daljem učenju; - već formirane kriterije za procjenu kvaliteta koristi prilikom izvođenja i slušanja djela; - uživanje u sve slobodnijem predstavljanju publici sa improvizacijama na Orffovim instrumentima na vlastitu inicijativu; - pred novim muzičkim zadatkom pita i traži odgovor; - slobodno izlažu svoje mišljenje i ideje i prave poređenja ostvarenog;

VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	<p>Razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samokritičnost prema sebi kao izvođaču (vokalnom i instrumentalnom), a u odnosu na druge - postaje sve snažnije i intenzivnije ispoljavanje emocionalne i estetske osjetljivosti na kvalitet muzike - ispoljavanje vrlo intenzivnih interesa i ljubavi prema sadržajima iz muzičke baštine BiH - svjesnost značaja muzike u životu i potrebi učenja o muzici i muziciranju kroz čitav život - vrlo jasno ispoljavanje razvoja interesa i intenzivne želje za bavljenjem muzikom koja treba da postane trajna potreba 	<ul style="list-style-type: none"> - Razvijati samopouzdanje u pjevanju i sviranju je sve veće, kao i zalaganje i odgovornost za kvalitet skupnog muziciranja; - Iskreno i dobro namjerno iskazuje svoje mišljenje i kritiku, a poštije i cijeni mišljenja i stavove drugih; - Uočava i hvali; aplauzom nagrađuje najkvalitetnije izvođenje; - Ispoljava svoj odnos prema muzici i želju da je često sluša u školi, na koncertima i sl. - Traži sam i sa vidnim adovoljstvom se uključuje u muzičko-scenske i druge projekte sa muzikom; - Samostalno se uključuje u muzičke sekcije; - Djeluje i na druge da slijede njegov primjer; - Propagira upis mlađih učenika u muzičku školu;

STRUKTURA SADRŽAJA

- I. **PJEVANJE I SVIRANJE**
- II. **MUZIČKE/GLAZBENE IGRE**
- III. **BROJALICE**
- IV. **SLUŠANJE MUZIKE**
- V. **DJEĆIJE STVARALAŠTVO**

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Iako u uslovima **minimalnog** broja časova (**1 čas sedmično**) u petom razredu pored upornog i istrajnog rada na korekciji problema koje imaju pojedini učenici u oblasti melodike (tačna intonacija, širenje opsega glasa, memorisanje melodije), ili ritmike, posebno intenzivno raditi na kultivisanju dječijeg glasa i podizanju kvaliteta pjevanja pojedinca i prilagođavanja glasa u skupnom muziciranju. U ovom razredu pored rada na razvoju muzikalnosti i trajnih interesa i ljubavi prema muzici, raditi vrlo seriozno na osvještavanju i korištenju ranije usputno usvojenih italijanskih muzičkih termina u muzičkom opismenjavanju. U ovoj oblasti velika novina je pjevanje *solmizacijom u C dur ljestvici* i kontinuirani rad na razvoju osjećaja za ritam i metriku kroz brojalice koje treba izvoditi *ritamskim govorom*, polazeći od *svjesne analize notnog zapisa, te reprodukcije trajanja prikazanih u notnom zapisu, te upoznavanje novih notnih znakova i njere (6/8, informativno)*. I dalje raditi na sve samostalnijem određivanju osnovnih elemenata muzičkog djela, a posebno zapažanju i određivanju forme muzičkog djela (muzička rečenica, tema, fraza, cjeline), izvođača i sastava, muzičkih instrumenata orkestra, vrste glasova u horu (četverglasni hor).

U skladu sa smanjenim brojem časova u odnosu na predhodna četiri razreda smanjen je broj pjesama za pjevanje i sviranje, kao i slušanje muzike, a posebno broj muzičkih igara i brojalica.

Pjevanjem i sviranjem treba obraditi najmanje **12 pjesama** u toku školske godine. Nakon doživljaja pjesme u izvođenju nastavnika i sa CD-a, djeca je uče pjevajući uz nastavnika, u cjelini, uz pratnju melodijskog instrumenta (klavir, sintisajzer, gitara). Praćenjem i analizom notnog zapisa u udžbeniku, učenici će učvrstiti i u praksi i interpretaciji svjesno koristiti ranija znanja vezana za tempo i dinamiku, notne vrijednosti (osminka, četvrtinka, polovinka i cijela nota i odgovarajuće pauze), njere (2, 3 i 4-dijelnu) i naučiti i *novu 6/8 mjeru*. Primjeniti ranija i nova muzička znanja u kreiranju pratnje i aranžmana za Orffove instrumente. Najjednostavnije pjesme iz ranijih razreda, kao što su: „Satić kuća“, „Patak“, „Hodavka“, „Sage se mlada do zemlje“ i slično, prema izboru nastavnika mogu se sa djecom raditi tako da ih djeca uče svirati na klaviru, metalofonu ili ksilofonu, prema tehničkim mogućnostima u školi.

Učenici u petom razredu treba da nauče najmanje **4 muzičke igre** koje uključuju pokret. One pomažu i tjelesnom odgoju i upoznavanju narodne muzičke tradicije raznih zemalja svijeta, a sastoje se iz osnovnih pokreta s plesnim elementima, te raznih kretnji ruku. Koreografije okretnih igara i kola iz različitih krajeva imaju utvrđene figure i kretnje.

Tako su djeca kroz pjevanje i sviranje i muzičke igre bila u prilici da upoznaju pored djela iz BiH, stvaralaštvo i tradiciju iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, te Slovačke, Engleske, Škotske, Francuske, Austrije, Njemačke, Rusije, Norveške i Meksika. Na taj način je Nastavni program za peti razred dobio *multikulturalni karakter*.

U petom razredu treba naučiti najmanje **4 brojalice**, koje su dječija igra, a istovremeno i dječije tradicionalno stvaralaštvo. One i u ovom razredu spadaju u racionalne i iracionalne brojalice, čiji ritam i metrika pomažu razvoju muzikalnosti djeteta. Ova oblast je veoma pogodna za uvježbavanje *nota po trajanju i podjelu jedinice na dva dijela, ritamskog govora* pa će omogućiti da se ranije doživljene muzičke zakonitosti osvijeste, te znanja učvrste i sistematiziraju Kreativnost u ovoj oblasti podrazumijeva podsticanje učenika u osmišljavanju originalnih aranžmana i inventivnoj interpretaciji.

Slušanjem u petom razredu treba upoznati najmanje **14 kompozicija**, jer ono pruža obilje mogućnosti za upoznavanje muzičke umjetnosti i muzičke literature iz svijeta. I nadalje je težište na umjetničko-doživljajnoj komponenti, sa ciljem da pozitivni interesi i stavovi prema muzičkim vrednotama budu u stalnom porastu. Slušanjem treba učvrstiti vizuelno i zvučno orkestarske instrumente po grupama: gudački, duvački: drveni i limeni i udaraljke. I nadalje podsticati djecu da svoje zapažanje i doživljaje izraze opisno ili likovno, kao i pokretom jer se time podstiče njihova kreativnost.

Za oblast **dječijeg stvaralaštva** u petom razredu zbog smanjenog broja nastavnih časova, nisu mogli biti odvojeni posebni časovi kao u predhodna četiri razreda. Zato je neophodno u svakoj od navedenih oblasti pronaći najefikasnije načine za slobodniju individualnu improvizaciju i druge oblike neverbalne komunikacije (u paru, grupnu i kolektivnu). Podsticati djecu da kroz muzičko-scenske igre povezuju razne umjetničke oblasti *sa naglaskom na originalnost i raznovrsnost dječjih rješenja*. Njegovati razne oblike svjesne *improvizacije* (na zadanoj melodiju, ritam, te izmišljajući melodije na date stihove, kao i stihove na zadano ili novu melodiju), *uz korištenje instrumenata (vlastito tijelo, priručna sredstva, instrumenti koje su napravila djeca, Orffov dječiji instrumentarij)*. Muzički sadržaji u sebi imaju sve elemente koji prirodno ostvaruju korelaciju sa svim drugim predmetima pa i stranim jezikom.

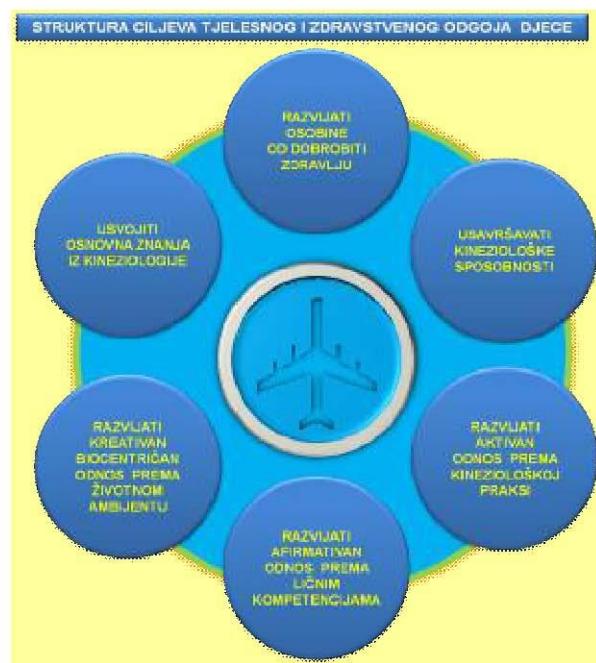
SADRŽAJ	ZNANJE I RAZUMIJEVANJE	SPOSOBNOSTI	VRIJEDNOSTI, STAVOVI, PONAŠANJE	AKTIVNOST UČENIKA	AKTIVNOSTI NASTVANIKA (ORGANIZACIJA I METODE NASTAVE I UČENJA, OCJENJIVANJE)
1. PJEVANJE I SVIRANJE Izbor: 1. Prvi maj (Milan Jeličanin) 2. Pijetao i sat (Refik Hodžić, stihovi Arif Semanić) ili Vučja želja (Marija Matanović) 3. Čičak (Julio Marić – stihovi Rajko Balaban) 4. Cvrčak i bubamara (Alfi Kabiljo, stihovi Stjepan Jakševac) i Ševin kljun (Asim Horozić, stihovi Ivica Vanja Rorić) 5. Tetkino, tetkino (Damir Pjanić, stihovi Enes Kišević) ili Mjesecev pjesnik (J. Kaplan) 6. Dajte nam ljubavi (Hana i Dinko Šimić) 7. Macice u livadama (J.Kaplan) 8. Osvanu dan, kanon ili Svitac (Božidar Stančić) 9. S one strane Jajca, narodna ili Pjevaj mi pjevaj sokole, narodna 10. Bosa Mara Bosnu pregazila, narodna ili.Trepetljika trepetala, narodna svatovska, Mostar 11. Marko Skače po zelenoj trati (narodna iz Slovenije) ili Po koroškem, po Kranjskem (narodna) 12. Evo san ti doša ili Jučer si mi rekla (narodna pjesma iz Dalmacije)	<ul style="list-style-type: none"> - Poštuje pravila vokalne tehnike koja dovode do kvalitetnog pjevanja (intonacija, artikulacija, dikcija); - Razumije, koristi i u interpretaciji poštuje osnovne muzičke oznake u notnom zapisu (muzički termini na italijanskom); - Izvodi lakše notne zapise ritamskim govorom i primjenjuje znanja iz metrike i ritmike; - <i>Pjeva solmizacijom lakše primjere;</i> - Prihvata i po potrebi korigira svoju intonaciju radi podizanja kvaliteta muziciranja; - Samostalno pjeva i svira Orffove instrumente; - Shvata dvoglasje i pjeva kanon u dva glasa 	<ul style="list-style-type: none"> - Osjet za ritam i mjeru je sve izraženiji; - Samostalno koriguje vlastito pjevanje i sviranje upoređujući se sa drugima; - Istražuje samoinicijativno i uključuje se u sviranje pratnje pjesmi. - Kooperativnost u stalnom porastu, kao i osjećaj kompetentnosti u pjevanju i sviranju; - Muzicira samoinicijativno i bez podsticaja komunicira i pomoći instrumenata - Aktivno učestvuje u izradi i izvođenju aranžmana; - Sve veća samostalnost, originalnost i spremnost u improvizaciji; 	<ul style="list-style-type: none"> - U skladu sa samoprocjenom i u odnosu na druge vježbu da postigne kvalitet; - Pozitivan interes prema muzici ga podstiče na veliko zalaganje i trud u skupnom muziciranju; - Imat će razvijeniju svijest o značaju svakog pojedinca u horu i shvata potrebu uklapanja svog glasa u cjelinu (hor/zbor, orkestar) - Svesno obavlja muzičke zadatke i obaveze (kao pojedinac ili dio grupe), radi postizanja kolektivnog uspjeha; - Ličnim primjerom i djelovanjem u razredu, pokazuje pozitivne stavove i vrednote prema muzici 	<ul style="list-style-type: none"> - Stalno učeće u pjevanju i sviranju kroz redovnu nastavu i vannastavne aktivnosti: priredbe, izleti, u porodici; - Komunikacija i interakcija u improvizaciji; - Muziciranje i djelovanje u skladu sa zahtjevima muzičkog djela; - Upotreba instrumenata u skladu sa zadacima pjesme odnosno osmišljenog aranžmana; - Zajednička i stalna briga o čuvanju školskih muzičkih instrumenata kao vrijednosti, - Pokazuje da muziku doživljava i cijeni ličnim primjerom i muziciranjem; 	<ul style="list-style-type: none"> - Planira i osmišljava muzičke zagone, rebuse, premetaljke i druge igre kao podsticaj za učenje muzičkih pojmovova; - Inicira, organizira i sam učestvuje u interpretaciji i improvizaciji u interakciji (škola-porodica); - Motivira i upućuje učenike na druge izvore znanja pored udžbenika; - Motivira pojedinačni i skupni rad i njim nenametljivo rukovodi; - Aktivnim uključenjem u zajednički rad pomaže komunikaciju i podstiče zagrijanost u radu; - Prilikom praćenja i procjene individualnih postignuća, vrši poređenje sa rezultatima u četvrtom razredu;

2. MUZIČKE /GLAZBENE IGRE	<ul style="list-style-type: none"> - Prati ritam pjesmice pokretom spontano ili izvodi zadatu koreografiju. - Ispravno izvodi novu igru primjenjujući ranija znanja; - Prepoznaće pojedine tradicionalne nošnje. 	<ul style="list-style-type: none"> - Samostalno pjeva i izvodi zadane pokrete, sa osjećajem sigurnosti; - Samostalno igra i usvaja pravila sa više sigurnosti; - Samostalno izražava kretnjama ono što tekst i muzika sugerira 	<ul style="list-style-type: none"> - Shvatanje i razumije postojanje i značaj plesa i kola kod svih naroda svijeta (<i>multikulturalnost</i>) - Podsticanje kreativnosti igrom, pokretom i pjevanjem. - Razvijanje svijesti o kulturi ponašanja na nastupima folklornih ansambala 	<ul style="list-style-type: none"> - Odabiranje i predlaganje muzičke igre za priredbe i uvježbavanju pokreta uz pjevanje (zajedničko i pojedinačno); - Crtanje (slikanje) narodnih nošnji, - Rasprave i dogовори o ponašanju na smotri - Učlanjenje u ritmičku i/ili folklornu sekciju 	<ul style="list-style-type: none"> - Priprema, osmišljava, i demonstrira, te prati i stimulira svojim učešćem; - Upućuje i pokazuje simulacije na kompjuteru - Sarađuje sa roditeljima i uključuje ih u rad; - Organizira praktične vježbe i odlazak na probu KUD-a .
Izbor:					
1. Lovac Ranko (V. Makjanić)					
2. Na slovo (pjesma iz Engleske)					
3. Pleši, pleši (Slovačka, tradicionalni ples)					
4. La kukarača, Meksiko, tradicionalna					
3. BROJALICE	<ul style="list-style-type: none"> - Izvodi brojalicu precizno i tačno u skladu sa tekstrom; - Prema zadatku zvodi ogovarajuće pokrete u mjeri i ritmu - Svira ritam na instrumentu po dogovoru i na osnovu vlastitih ideja; - Gledanjem u notni zapis izvodi ritam brojalice ritamskim sloganima (ta, ta-te) 	<ul style="list-style-type: none"> - Upoređuje i brzo uočava sličnosti i razlike u trajanju nota, obrazlaže ih i tačno izvodi po zadatku; - Na osnovu sviranja ritma prepoznaće ranije naučene brojalice (muzičke zagonetke); - Samostalno izvodi ritam sviranjem na instrumentima, - Osmišljava, predlaže i izvodi pratnju, kombinuje instrumente (aranžmani); 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivno i samoinicijativno se uključuje i mašta kroz brojalicu koju pozitivno vrednuje; - Raduje se novom iskustvu, igri i komunikaciji koja razvija osjećaj pripadnosti grupi; - Samosvijest je sve veća kroz kreativne načine ritmičkog izražavanja, a uči i druge; - Pamti i donosi u razred nove brojalice i izmišlja nove zajedničke igre; 	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljava nove maštovite igre sa instrumenatima; - Pronalaženje i zapisivanje brojalica, sortiranje i izvođenje zaključaka - Dopunjavanje zidnog panoa novim zapisima; - Dopunjavanje razredne izložbe-stalna postavka: 	<ul style="list-style-type: none"> - Osmišljava prigodne muzičke igre za interaktivno učenje; demonstrira izvođenje i sviranje; - Aktivnim učešćem pomaže, koordinira rad i usmjerava aktivnosti učenika; - Razvija kreativnost, dječje radne i kulturne navike; - Procjenjuje interesovanja i napredak učenika,
Izbor :					
1 . Aro, baro, piko, paro (Zapisala Elly Bašić, Bilja-Gorica) ili Ena, mena, nikoti (Zapisala Milica Obradović, Jajce)					
2. Sjela baba u balon (Zagreb)					
3. An, ban, zekapan (Zapisala Elly Bašić, Gornji Mihaljevac, Međimurje)					
4. Maco, maco, mala					
4. SLUŠANJE MUZIKE	<ul style="list-style-type: none"> - Ima bogat fond djela koja prepoznaće prilikom slušanja - Prepoznaće i saopštava ime 	<ul style="list-style-type: none"> - Brzo pamti i pjevaši melodiju pjesme koju sluša; - Brzo uočava i saopštava 	<ul style="list-style-type: none"> - Samostalno izražava utiske o slušanom djelu, pokazujući pri tom vidno zadovoljstvo i interes; 	<ul style="list-style-type: none"> - Prikupljanje kaseta i CD-a sa djelima koja će se slušati u školi - Pronalaze i prikupljaju 	<ul style="list-style-type: none"> - Ospozobljava ih za uočavanje i bilježenje, - Upućuje i podstiče na prikupljanje materijala

Izbor :				
1. Tu hanina, jo hanino, sefardska romansa.	- kompozitora - Prepoznaće orkestarske instrumente po grupama (gudački, duhački drveni i limeni, udaraljke)	izvođača djela; - Upoređuje, razlikuje i samostalno i tačno izvodi zaključke o slušanom djelu;	- Često traži da se djelo ponovno sluša; - Samostalno saopštava zašto mu se dopada ili ne dopada i komentira osobine djela;	slike kompozitora i muzičkih instrumenata u knjigama i štampi (simfonijski orkestar)
2. Dželem,dželem, romska pjesma	- Razlikuje izvođačke ansamble: orkestar, hor;; izvođačke glasove; - <i>Mješoviti hor.muški i ženski glasovi.</i>	- Tačno određuje dinamiku, tempo i druge karakteristike djela;	- Svojim čestim komentarima i biranim riječima i odnosom pokazuje da cijeni muziku, izvođače i kompozitore;	- Pravljenje preglednog panoa na koji se dodaju slike instrumenata koje su upoznali, što ih motiviše na učenje;
3. Na Avinjonskom mostu (Sur le pont d'Avignon, Francuska pjesma) ili Pjesma rastanka (popjevka iz Škotske)	- Muzička rečenica, tema, fraza, cjeline ili dijelovi kompozicije	- Razlikuje i poznaje pojedine instrumente i vizuelno i auditivno;	- Uz slušanje muzike prati jednostavni notni zapis i primjeni muzičke terminе: legato, staccato, ritam, melodija, te odredi mjeru i notne vrijednosti;	- Tradicionalnih narodnih instrumenata i nošnji naroda BiH-pano (pronalaže i prikupljaju slike)
4. Molimo za finu tišinu (A. Korać) i Zdravo maleni (Alfi Kabiljo,	- Prepoznaće vokalno, instrumentalno i vokalno-instrumentalno izvođenje	- Prepoznaće narodnu muzičku tradiciju	- Traži da djela i umjetnike vidi uživo na koncertima i tako pokazuje pozitivne navike i potrebu za muzikom;	- Izrađuju zidne panoe sa tematskim sadržajima;
5 Osmjeh majke (S.Mihaljinac, stihovi M.Keran, arr. Dr Vinko Krajtmajer	- Poznaje i pamti imena Bh.. kompozitora i njihova najpoznatija djela	- Prepoznaće narodnu muzičku tradiciju	- Shvata da je orkestar - muzički uredena zajednica koja svira prema pravilima i znaku dirigenta	- Vodič kroz kulturne muzičke događaje u gradu (isječci iz štampe sa najavom koncerata u gradu)
6. Uz jutarnju šetnju (A.Smailović)			- Koristiti jednostavan muzički jezik za saopštavanje ideja, i za imenovanje i opis djela, instrumenata; ansambala,	- Posjeta najznačajnijim kulturnim objektima u mjestu.
7. Žamor i smijeh djece- Kad bi svi ljudi na svijetu (Arsen Dedićstihovi Milan Grgić) i Dvoboj (Asim Horozić i stihovi Šimo Ešić)			- Razlikuje i obrazlaže vrste horova (dječiji, ženski, muški, mješoviti) i ženske i muške glasove po visini i zvučnoj boji;	- Vodenje intervjua sa umjetnicima;
8. Djeca i skakavci (Ema esasa, Josip Magdić) ili Jadovanka za teletom (J. Gotovac)			- Pokazuje razvoj svijesti o značaju muzike u porodici, školi i okolini;	- Posjeta koncertima u osnovnoj muzičkoj školi
			- Razgovorom o muzici u ispoljava svoje stavove i potrebe za lijepim i shvatanje da muzika podiže kvalitet života;	- Osmišljava i realizuje simulacione igre za djecu,
				- Priprema i vođi djecu kroz aktivnosti dijaloga i interakcije
				- Pomoći učenicima u samostalnom i grupnom radu.
				- Ukazuje na adekvatan način izrade preglednih zidnih kalendara sa terminima koncerata.
				- Planira termine za posjete kulturnim ustanovama i bilježi ih na kalendaru
				- Osmišljava i obavlja temeljitu pripremu učenika za izlaska iz škole i posjete koncertu i kulturnim ustanovama:
				- Objasnjava ponašanje na koncertu, oblačenje;
				- Saradnja sa roditeljima i umjetničkim ustanovama ;
				- Posmatranje i praćenje napretka učenika, pohvale i nagrade;

<p>9. Vesela pjesma (Do, re, mi), pjesma iz mjuzikla „Moje pjesme moji snovi“ (The sound of music, Richard Rogers)</p> <p>10. Scene, II čin (Andante-Andante non troppo, Tempo I, odlomak iz baleta Labudovo jezero (P.I.Čajkovski), violončelo i violina</p> <p>11. Šeherezada I stavak; Sindbadovo putovanje, odlomak iz orkestarske svite „Seherezada“ (Bajka iz 1001 noći, N. R. Korsakov</p> <p>12. Nekoliko varijacija iz djela „12 varijacija u C-duru“, (W. A. Mozart) ili Posljednje proljeće (E. Grig)</p> <p>13. Barcarolla iz opere Hoffmannove priče (J. Offenbach, orkestarska izvedba)</p> <p>14. Dječiji hor iz opere „Karmen“ (G. Bizet) i Vidjeh čudo“ (Vlado Milošević, mješoviti hor)</p>				
---	--	--	--	--

<p>5. DJEĆIJE STVARALAŠTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slobodna improvizacija na Orffovim instrumentima; - Plesna dramatizacija, - Literarno i /ili likovno izražavanje doživljaja muzike - Osmišljavanje muzičkog igrokaza i prezentacija rezultata samostalnog i grupnog rada 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksperimentiše, istražuje i kombinuje instrumente; - Pravi varijacije na zadanu temu (melodiju, ritam) - Spontano na muziku progovara pokretom, likovno ili literarno; - Improvizacijom kreira nove aranžmane za pjesmice i brojalice; 	<ul style="list-style-type: none"> - Samostalno smišlja, upoređuje, dodaje, mijenja; - Pravi improvizaciju ritmičke pratnje pjesme - Stvara kombinacijom riječi, instrumenata, pokreta i likovnim izrazom. - Sam predlaze ideje i instrumente za dočaravanje likova i uključuje s u rad na muzičkoj dramatizaciji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vidnom željom za čestim muziciranjem pokazuje pravilan odnos prema muzici - Improvizacija je slobodnija kolektivna, grupna, u paru (dijalogom), individualna - Sa zadovoljstvom učestvuje u muzičkoj dramatizaciji i njihovoj javnoj prezentaciji. 	<ul style="list-style-type: none"> - Predlaganje i dogovaranje o improvizaciji koja pruža neverbalnu komunikaciju, kooperaciju i socijalizaciju. - Pronalaženje priča i bajki čiji se likovi mogu muzikom „ozvučiti“. - Izvođenje muzičkog igrokaza uz kombinaciju pojedinaca likova i kolektiva; 	<ul style="list-style-type: none"> - Svojim odnosom i stavovima,podstiče kreativne oblike ispoljavanja; prati i ohrabruje; - Priprema, rukovodi i planira muzičke sadržaje u korelaciji sa ostalim umjetničkim i drugim odgojnim područjima; - Saradnja sa lokalnom zajednicom, posjeta školskoj priredbi, te posjete koncertima;

1.10. TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

PROGRAM NASTAVE TJELESNOG I ZDRAVSTVENOG ODGOJA ZA PETI RAZRED OSNOVNE ŠKOLE

Osnovni cilj tjelesnog i zdravstvenog odgoja je osposobiti učenike za primjenu osnovnih kinezioloških znanja i kinezioloških iskustava - koja će im omogućit samostalno tjelesno vježbanje u funkciji usavršavanja psihomotornih i funkcionalnih sposobnosti i stimuliranja normalnog rasta i razvoja, a sve to u interesu njegovanja i zaštite zdravlja i opće dobrobiti učenika.

Komplementarni ciljevi tjelesnog i zdravstvenog odgoja tiču se napora usmjerenog ka stvaranju sistema uvjeta, koji će učenicima pomoći da: (1) usvoje osnovna znanja i razviju interes i naviku za njegu i zaštitu zdravlja; (2) usvoje osnovna kineziološka znanja (iz područja naučnih disciplina kinezijologije) i steknu kineziološka iskustva (iz područja psihomotornih aktivnosti) za cjeloživotno tjelesno vježbanje; (3) usvoje znanja o kontroli osnovnih parametara kineziološkog statusa; (4) aktivno koriste slobodno vrijeme i snalaze se u urgentnim situacijama; (5) zadovolje potrebu za igrom i kretanjem i razviju interes za bavljenje sportskim, rekreativnim i, eventualno, kinezio-terapijskim aktivnostima; (6) razumiju, poštuju i promoviraju ekološke vrijednosti u duhu biocentrizma; (7) uvažavaju svoje kompetencije i racionalno ih afirmiraju.

Polazni kriteriji za što kvalitetniji obrazovni standard tjelesnog i zdravstvenog odgoja jesu: (1) objektivnost – prilagođenost sadržaja materijalnim uvjetima, (2) primjerenošć sadržaja dobi i spolu učenika, (3) sigurnost učenika, (4) korisnost sadržaja za svakodnevni život, sportsku rekreaciju, urgentne situacije ili pogodnost za nadgradnju različitih kinezioloških aktivnosti, (5) razvoj antropoloških obilježja učenika i (6) interes i potreba učenika.

Ciljevi, sadržaji i ishodi

CILJ EVI	SADRŽAJI	ISHODI	Djevojčice	Dječaci
1. Obrazovni	Tjelesno vježbanje i volumenoznost tijela	posjeduje osnovna znanja o povezanosti tjelesnog vježbanja sa volumenoznošću tijela	x	x
	Ishrana i zdravlje	posjeduje osnovna znanja o uticaju pravilne ishrane na zdravlje	x	x
	Indeks tjelesne mase (ITM)	izračunava ITM-a	x	x
	Umor u školi i načini njegovog otklanjanja	posjeduje osnovna znanja o umoru u školi i načinima njegovog otklanjanja	x	x
	Organizacija sportskih takmičenja	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o organizaciji sportskih takmičenja i suđenju u različitim kineziološkim aktivnostima	x	x
	Prehrana i tjelesni napor	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o značaju prehrane za tjelesne napore	x	x
	1. Trčanja: - Ciklična kretanja različitim tempom do 6 minuta - Brzo trčanje do 60 m iz niskog starta	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o cikličnim kretanjima različitim tempom do 6 min, te brzom trčaju do 60 m iz niskog starta, zgrčka,	x	x
2. Osnovna motorička znanja	2. Skakanja: - Skok uvis prekoračnom tehnikom »škare« - Skok udalj zgrčnom tehnikom - Zgrčeni skok odrazom s odskočne	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o skoku u uvis „škarama“	x	x

		daske			
		3. Bacanja: - Bacanje male medicinke od 1 kg s mjesta lijevom i desnom rukom	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o bacanju medicinke od 1 kg s mjesta zamahom lijevom i desnom rukom	x	x
		4. Višenja, upiranja i penjanja: - Penjanje po motki do 5 m - Jednonožni uzmah na niskoj pritci - Stoj na rukama uz okomitu plohu - Njih u uporu na paralelnim ručama do sjeda raznožno - Galop naprijed po tlu i na gredama različitih visina -Vaga zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o njihu u uporu na ručama do sjeda raznožno, jednonožnom uzmahu na niskoj prečci, stoju na rukama uz vertikalnu površinu, penjanju na motku do 5 m, galopu naprijed po tlu i na gredama različitih visina, vagi zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina	x	x
		5. Preskakanja: - Raznoška	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o izvođenju zgrčke	x	x
		6. Ritmičke i plesne strukture: - Osnovni koraci aerobike niskog i visokog intenziteta - Skok »škarice« - Narodni ples po izboru iz zavičajnog područja	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o osnovnim koracima aerobike niskog i visokog intenziteta, skoku „škarice“ te narodnom plesu po izboru iz zavičajnog područja	x	x
		7. Igre: Rukomet: vođenje lopte različitim načinima; dodavanje i hvatanje lopte različitim načinima; šut s tla osnovnim načinom Košarka: osnovni košarkaški stav u napadu s loptom i pivotiranje; šut jednom rukom s prsiju iz mjesta; slobodna igra 1:1 Odbojka: vršno odbijanje iz srednjeg odbojkaškog stava; podlaktično odbijanje; donji servis i prijem servisa vršno; igre vršnim odbijanjem 1 : 1, 2 : 2 Nogomet: Zaustavljanje lopte hrptom stopala principom amortizacije; osnovno oduzimanje lopte sučelice; žongliranje loptom	posjeduje osnovna teorijska i praktična znanja o: rukometu -vođenju lopte rukom različitim načinima, dodavanju i hvatanju lopte rukom različitim načinima, šutiranje s tla rukom osnovnim načinom; košarci - šutiranje jednom rukom s grudi iz mjesta, košarkaškom stavu i pivotiranju ; odbojci - vršnom odbijaju iz srednjeg odbojkaškog stava, podlaktičnom odbijanju, donjem servisu i prijemu servisa vršno, mini odbojci 3:3; nogometu -zaustavljanju lopte amortizacijom hrptom stopala, oduzimanju lopte sučelice ili bočnim izbijanjem, žongliranju loptom	x	x
2. Antropološki	1. Motoričke sposobnosti	-Snaga:	s potrebnom jakošću i brzinom izvodi jednostavne pokrete i kretanja	x	x
		-Brzina: Odgovarajući sadržaji iz: 1.2..1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. i 8., kao drugi kineziološki sadržaji, a shodno potrebama učenika i mogućnostima škole i okoline	posjeduje neophodnu nervno-mišićnu kordinaciju i kontrolu složenijih pokreta	x	x
	2. Funkcionalne sposobnosti	-Koordinacija:	postiže optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, gibljivosti i ravnoteže	x	x
		-Ravnoteža:	samostalno primjenjuje aerobne programe za razvoj maksimalnog primitka kisika	x	x
		-Gibljivost:	značajnije usavršava sisteme anaerobnog dobivanja energije za eksplozivne i brzinske aktivnosti	x	x

	3. Morfološke osobine	održava povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnog masnog tkiva, razumije funkcionalno-morfološke promjene i probleme tokom puberteta i sazrijevanja	x	x
3. Odgojni	Tjelesne sposobnosti osoba različitih spolova	poštuje razlike u tjelesnim sposobnostima između osoba različitih spolova	x	x
	Tjelesne sposobnosti osoba s posebnim potrebama	poštuje razlike u tjelesnim sposobnostima između osoba sa i bez posebnih potreba	x	x
	Emocionalna samoregulacija	posjeduje dovoljan nivo strplivosti u odnosu prema učitelju i sistem rada	x	x
	Sudenje i pravila igre	posjeduje uljudne navijačke navike, prihvata pozitivne sportske i ljudske uzore	x	x
	Kultura ponašanja	dostojanstvano iskazuje razočarenje i zadovoljstvo neuspjehom odnosno uspjehom; prepoznaje pogreške i osuđuje neprimjerena ponašanja; surađuje u igri i nenasilno rješava konflikte	x	x

Sadržaji zdravstvenog odgoja uvjetovani su činjenicom da je zdravstveni odgoj ne samo širenje informacija o zdravlju već aktivan proces učenja kroz iskustva primjerena individualnim i zajedničkim potrebama s ciljem da se: zdravljje učini cijenjenom društvenom vrijednošću, pomogne djetetu da postane odgovorno za svoje zdravljie i unaprijedi razvoj i korišćenje zdravstvenih usluga. Najčešći sadržaji su iz slijedećih nastavnih cjelina i tema: zdravljje porodice, zdrava životna sredina, ishrana, humani odnosi među polovima, međuljudski odnosi, mentalno zdravljje, povrede, različiti faktori rizika, odnos zdravstvenog radnika i pacijenta, zaštita od bolesti itd.

Rast i razvoj djeteta u ovom periodu, prije svega, karakterizira usporen tjelesni rast, početak intenzivnog rasta mišića, veliki nivo razvijenosti koordinacije kretanja, određeni nivo intelektualne razvijenosti za prihvatanje grupnih uputstava, socijalna razvijenost za kooperativne odnose sa vršnjacima i, zbog opterećenja u školi, višak tjelesne energije koji se može uspešno oslobođiti u tjelesnim aktivnostima. Ovo razdoblje je najpogodnije vrijeme za učenje motoričkih aktivnosti za koje je potrebno mnogo usvojenih elemenata, a koje čine osnovu za uspješan razvoj stuktura motoričkih programa pojedinca.

Potrebno je usvojiti određeni fond osnovnih sportskih znanja iz atletike, gimnastike, ritmike i sportskih igara. Posebna pažnja posvećuje se odgovarajućem izboru sadržaja za optimalan razvoj motoričkih sposobnosti i usvajanje brojnih i raznovrsnih sportskih znanja. Također, igra je još uvek zastupljena skoro na svakom satu vježbanja. U različite djelove nastavnog sata, gdje to uvjeti omogućuju, uključuje se muzika, naglašava izražavanje pokretima, imitiranje i stvaralaštvo i upotrebljavaju različiti rekviziti. Djeca ovog uzrasta su sposobna za prihvatanje detaljnih uputstava, njihova socijalna razvijenost osigurava uspješan grupni rad, spremna su za usvajanje osnova pomoći i sigurnosti. Razvija se i njeguje shvatnje sporta kao važne vrijednosti zdravog života.

Za drugi osnovnoškolski ciklus, koji obuhvaća 4., 5. i 6. razred osnovne škole, karakteristično je postupno i progresivno razlikovanje djevojčica i dječaka u morfološkim, motoričkim i funkcionalnim obilježjima. Stoga treba postupno usmjeravati nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja prema optimalnom razvoju i usavršavanju onih znanja, sposobnosti i osobina koje su u ovom i narednom razvojnom razdoblju bitne za učenike. Slijedom bioloških i popratnih psihosocioloških različitosti između učenika i učenica, sa stajališta naučnih i stručnih saznanja predmetna nastava tjelesnog i zdravstvenog odgoja mora biti organizirana posebno za učenice, a posebno za učenike.

Program tjelesnog i zdravstvenog odgoja zasnovan je na osnovnim postavkama tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnoga područja, a usmjeren je na obrazovnu, antropološku i odgojnu komponentu sistema odgoja i obrazovanja. S obzirom da je ovo razdoblje optimalno za usvajanja motoričkih znanja, obrazovna komponenta pretpostavlja usvajanje naprednih kinezioloških motoričkih znanja koja, upotpunjena temeljnim teorijskim znanjima iz kinezijologije, podstiču razvoja osobnosti učenika. Cilj joj je sistemska i trajna promjena prvenstveno motoričkih, morfoloških i funkcionalnih obilježja učenika putem tjelesne aktivnosti ispoljene kroz djelotvorno: (a) svladavanje *prostora* (različiti oblici i vrste kotrljanja, kolutanja, puzanja, hodanja i trčanja, kojima se svladavaju distance na različitim vrstama podloge, nagiba i pravaca), (b) svladavanje *prepreka* (različite vrste i oblici provlačenja, penjanja i silaženja, skokovi, naskoci, saskoci i preskoci, kojima se svladavaju različite vrste okomitih, kosih i horizontalnih prepreka bez uporabe tehničkih i drugih pomagala), (c) svladavanje *otpora* (različite vrste i oblici potiskivanja, vučenja, dizanja i nošenja, kojima se svladavaju pasivni otpori objekata različitih masa i oblika, te različite vrste i oblici pojedinačnih skupina tzv. nadvlačenja, potiskivanja i njihove kombinacije, kojima se svladavaju nepredvidive aktivne dimaničke sile suvježbača). (d) *manipuliranje objektima* (različite vrste i oblici bacanja i hvatanja, ciljanja i gađanja, slaganja i rastavljanja predmeta, kojima se svladavaju jednostavne i složene operacije baratanja objektima različitog broja, oblika i masa u određenom prostoru i vremenu); ili specificirane kao: (a) monostrukturalna motorička znanja, koja su dominantno obilježje aktivnosti tipa atletike, plivanja, biciklizma i dr., (b) aciklična motorička znanja, koja su bitno obilježje tzv. borilačkih aktivnosti, kao što su boks, hrvanje, judo, karate i dr., (c) kompleksna motorička znanja, dakle ciklična i aciklična, koja se susreću u sportskim igrama, kao sto su nogomet, rukomet, košarka i dr., (d) "estetska" motorička znanja (ili znanja za koja je estetski kriterij važan faktor uspjeha), koja su sadržana u aktivnostima tipa gimnastike, ritmičke gimnastike, skokova u vodu i dr.; odnosno i kao opća motorička znanja podijeljena na znanja za: (a) razvoj funkcionalnih sposobnosti (aerobnih i anaerobnih), (b) razvoj motoričkih sposobnosti (koordinacije, ravnoteže, brzine, preciznosti, fleksibilnosti, eksplozivne, repetitivne, statičke snage i dinamometrijske sile, te (c) regulaciju morfoloških obilježja (aktivne mišićne mase i balastne mase). Ovo je razdoblje optimalno za razvoj brzine reakcije na zvučne i vidne podražaje, manipulaciju predmetima i suradnju u prostoru s drugim učenicima. Motoričke sposobnosti koordinacija, gibljivost, statička i dinamička ravnoteža nalaze se u razdoblju pojačane transformacijske osjetljivosti, što omogućuje veće promjene.

Tjelesna aktivnost uz opće morfološke učinke, koji podrazumijevaju utjecaj na sastav tijela unutar kojeg se ističe povoljan odnos između količine mišićne mase i potkožnog masnog tkiva te prevencija pretilosti; razvoj motoričkih sposobnosti znatno iznad nivoa dostižnog samo spontanim biološkim rastom i razvojem, čime se povećava mogućnosti motoričkog izražavanja učenika u svim aktivnostima; te uz fiziološke učinke usmjerene na podsicanje funkcija krvožilnog i dišnog sistema i djelovanje na kvalitet koštano-mišićnoga sistema -pozitivno djeluje i na imunološki sistem, nužan za održavanje zdravlja i prevenciju akutnih i hroničnih bolesti, odnosno i na cjelokupni antropološki status. S ukupnog antropološkoga stajališta izrazito je značajno prepoznati nadarenu djecu i, u dogовору с родитељима или старатељима, uputiti ih u primjerene sportske klubove. Cilj odgojne komponente tjelesnog i zdravstvenog odgoja jeste stvaranje takvog sistema vrijednosti učenika prema tjelesnom vježbanju koji će podstaknuti samostalno i cjeloživotno provođenje tjelovježbe, te stimulirati djecu i mlade da se uključe u sportske klubove i bave sportskom rekreacijom u drugoj i trećoj životnoj dobi.

VREDNOVANJE I OCJENJVANJE U NASTAVI TJELESNOG I ZDRAVSTVENOG ODGOJA

Aktivnost učenika se prati, vrednuje i ocjenjuje u okviru nastavnog procesa (časa), vanastavnog procesa u okviru škole, vanškolskim aktivnostima i slobodnim aktivnostima. Rješavanje problema vrednovanja i ocjenjivanja učenika u nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja izvodi se: (1) procjenjivanjem tjelesnog razvoja (visine, težine i držanja tijela), (2) testiranjem manifestnih motoričkih i funkcionalnih dimenzija i procjenom latentnih motoričkih (koordinacije, agilnosti, ravnoteže, preciznosti, gipkosti, snage, brzine i izdržljivosti) i funkcionalnih (kardiovaskularnih i respiratornih) sposobnosti i (3) ocjenjivanjem znanja, sportsko-tehničkih dostignuća i stavova učenika prema tjelesnom i zdravstvenom odgoju.

Jedna od baterija mjernih instrumenata za procjenu tjelesnog razvoja, funkcionalnih i psihomotoričkih sposobnosti mogla bi biti:

1. Tjelesni razvoj: tjelesna visina, tjelesna masa i držanje tijela;
2. Funkcionalne sposobnosti: trčanje u vremenu od 3 minute;
3. Psihomotoričke sposobnosti: brzina frekvencije pokreta – taping rukom, koordinacije – poligon natraške, eksplozivne snage – skok u dalj s mesta, repetitivne snage – pretklon trupa, staticke snage – vis u zgibu, fleksibilnosti – pretklon raznožno.

U drugom ciklusu ocjenjivanje je opisno i brojčano i opisno. Opisna ocjena obuhvaća kratak opis uspješnosti i napretka učenika, njegove suradnje, aktivnosti u pojedinim sadržajnim cjelinama i, eventualno, sklonosti. Podaci o tjelesnom razvoju i sposobnostima unose se u dnevnik rada nastavnika. Rezultati praćenja služe kao osnova za programiranje rada, u individualnom pristupu i određivanju radnih zadataka za svakog učenika, kao i za njihovo ocjenjivanje.

Ocenjivanje ima ulogu podsticajne povratne informacije, što znači da se mora voditi računa o sljedećem: (1) povratna informacija je efikasna ukoliko je data neposredno nakon aktivnosti na koju se odnosi, ili tokom obavljanja aktivnosti, (2) ona mora da bude konkretna, tj. mora da se odnosi na aktivnosti i učinaka ne na ličnost ili trajne karakteristike osobe, (3) ona mora biti pozitivna, da sadrži isticanje onih elemenata koji su za pohvalu, a tek potom onih elemenata u odnosu na koje bi dijete trebalo ili moglo da uloži dodatne napore. Ovako postavljeno i realizirano praćenje napretka učenika i ocjenjivanje (kvalitativno, kontinuirano, konkretno, pozitivno i adekvatno obrazloženo), doprinosi i njihovom razvoju pojma o sebi, formirajući realne slike o sebi, o onome što znaju, umiju, o svojim sposobnostima, što je značajno za razvoj samopoštovanja učenika i zdravog odnosa prema sebi i svijetu oko sebe.

**NASTAVNI PLAN I PROGRAM ISLAMSKE VJERONAUKE ZA
V RAZRED**

(2 sata)

Uvod

Program islamske vjeronauke za peti razred devetogodišnje osnovne škole predstavlja konstrukciju jedne etape primjerene uzrastu djece u tom razredu, a koja je konceptualno dio još u prvom razredu započetog procesa kreiranja okvirnog kurikuluma za osnovnu školu u kojem se postupno, primjereno uzrasnoj potrebi, razvija odgojno-obrazovna vjeronačna intencija.

Četvrti, peti i šesti razred, zajedno, čine jednu programsku cjelinu, kojoj je bazična odgojna intencija što čvršće, stamenije i djelotvornije situirati mladu osobu u burni pubertetski period.

Odgojna ambicija vjeronauke u ovom razredu biva potcrtnata i utemeljena na egzaktno izdvojenim pokazateljima razvojnih teškoća i stranputica ove (desetogodišnjaci) životne dobi. Naime, istraživački rezultati ukazuju na sniženu dobnu granicu "eksperimentisanja" sa alkoholom, cigaretom, drogom. Generalna sklonost za ovakvo "eksperimentisanje" obitava u prostoru socijalizacijskog kapaciteta mlade osobe. Ključna hipoteza u pristupu problemu odnosi se na postojanje odgojno uvjetovanog socijalizacijskog deficit-a. Istraživanja su, upravo, pokazala da sklonost drogi egzistira u formi latentnog poriva, bez svjesnih asocijacija s drogom i bez artikuliranja interesa za nju (slično je i s cigaretom, alkoholom). Droga dobiva psihološku vrijednost baš u fazi 'eksperimentisanja', kad se instrumentalno povezuje s unutrašnjim potrebama.

Ključ pristupa problemu je u postojanju odgojne kreacije koja će dovesti do toga da mladi čovjek razvije zahtjevnije, konstruktivne obrasce svog i funkcioniranja u cjelini.

U petom razredu se dio ove odgojne ambicije nastoji ostvariti uvrštavanjem programa razvijanja temeljnih životnih vještina, koje će podržati mladog čovjeka u umijeću građenja odnosa, podnošenju i rješavanju interpersonalnih konfliktova i izlaženju na kraj na konstruktivan način sa svojim osjećanjima.

Nedostatak ovih životnih vještina je u osnovi pojave i emocionalnih i ponašajnih teškoća kod djece i mlađih.

PROGRAMSKA STRUKTURA PREDMETNIH SADRŽAJA

1. SJETIMO SE NA POČETKU

- Allah nam je dao određene dužnosti
- Ja to želim, ja to mogu

Didaktičke naznake:

- Ova cjelina ima za cilj da podsjeti učenike na njihove obaveze i radne navike na početku školske godine. Nastavnik kroz priču *Allah nam je dao odredene dužnosti* (priča je uzeta iz „Majko pričaj mi o Allahu“, S. YILDIRIM, Bookline, 2005.) treba da potakne učenike da savjesno i odgovorno pristupe radu u novoj školskoj godini.
- Na početku će kroz razgovor i različite tehnike uvođenja u rad najaviti nastavnu jedinicu. Nakon metodičkog interpretiranja priče, pitanjima ih usmjeriti da zaključe šta je Omer želio, da li se to ostvarilo i zašto nije.

- Potaknuti učenike da oni kažu šta žele u novoj godini, kako bi to mogli ostvariti i zašto baš tako.
- Rukovodeći se ajetom: »Čovjekovo je samo ono što sam uradi, i trud će se njegov sigurno iskazati!» (En-Nedžm, 39-40.), usmjeriti djecu da urade individualne planove rada u novoj školskoj godini. U tom cilju, nastavnik će na početku dati instrukcije i iskazati svoja očekivanja šta treba da sadrži individualni plan i stavit će se na raspolaganje u cijelom procesu u ulozi koordinatora, a insistirat će i na njihovom međusobnom konsultiranju. (Elementi plana: period za koji se planira, aspekti planiranja - rad i zabava, razloženost prema nastavnim predmetima.)

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Nastavnik će evaluirati ne samo produkt (individualni plan za školsku godinu) nego i proces: kreativnost, trud i zalaganje, broj konsultiranih izvora, kolega učenika, partnerske i timske radove. Pratit će, zajedno sa učenicima, realizaciju plana i za tu svrhu uraditi listu za individualnu samoevaluaciju za učenike i zajedničku listu za evaluaciju realizacije plana.
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim stavovima i mišljenjima.
- Pratit će i sljedeće elemente: aktivno učešće učenika, razvojno nastojanje učenika, želja za napredovanjem i novim saznanjima, prikazivanje neizvjesnog kao lagahan svakodnevni rad, dosljednost u provođenju plana, razvijanje osjećaja odgovornosti prema vlastitim obavezama.
- Vrednovanje grupnih i individualnih prezentacija.

2. SOCIJALNE VJEŠTINE

- Žao mi je, pogriješio sam
- Treba reći hvala
- Pismo mom prijatelju
- Otkrij ko si i budi to što jesi
- Suosjećam sa drugima
- Spreman sam da sarađujem

Didaktičke naznake:

- Ova tematska cjelina planirana je da se razbije na svoje dijelove, pojedine vještine, i da se realizira tokom cijele školske godine. Nastavnik ih kontinuirano prati i na kraju školske godine zajedno evaluira. U tu svrhu nastavnik vodi dnevnik bilješki za svakog učenika ponaosob, prati poteškoće i ostvarenje vještina. Za svaku vještinu treba izraditi program njenog dosezanja i tačno utvrditi faze realizacije programa. Inicijalno mogu poslužiti nastavne jedinice planirane u okviru ove tematske cjeline.
- Socijalne vještine mogu se učiti samo u grupi, gdje su odnosi najvažniji dio cjelokupnog procesa (Kobolt, 1997).
- Na početku rada na nekoj vještini nastavnik kreira relaksiranu atmosferu, koristeći razgovor, igru s djecom, različite projektivne tehnike uvođenja u rad. Nakon toga najavljuje kompetenciju o kojoj će se tog dana govoriti, čini to ukratko, kombiniranjem svoje informacije i razgovora s učenicima, potom "pokazuje" djeci vještinu: prigodnim filmom, videoinsertom, pričom, problemskom fotografijom, nizom fotografija, adekvatnom narodnom ili umjetničkom pričom... Nakon toga se učenicima metodički interpretira viđeni edukativni materijal. Učenici se potiču pitanjima: šta su oni osjetili, šta su

osjećali akteri priče ili filma, kako su akteri postupili, je li se moglo drukčije postupiti, da li učenici mogu zamisliti situaciju iz svakodnevnice gdje je ova vještina primjenjiva i demonstrirati je u razredu. Potom se može primijeniti tehnika igranja uloga: nastavnik instruira grupu učenika u simulaciji određene situacije u kojoj će socijalna vještina biti primijenjena. Učenici dobivaju domaću zadaću da zabilježe u svojoj svakodnevničkoj u kojoj je određena vještina profunkcionirala ili situaciju kad su u tome uspjeli, i da o tome zajedno razgovaraju na satu vjeronauke.

- Razviti svijest kod učenika o značaju uočavanja vlastitih grešaka i razbijanje svijesti o sebi kao nepogrešivoj osobi. Razviti misao da je ljudski grijesiti, ali da grešku treba priznati i tražiti oprost od onog kome je nenesena nepravda, srcem i riječima.
- Na tragu kur'anskog ajeta u suri Ibrahim: „Lijepa riječ kao lijepo drvo, korijen mu je duboko u zemlji, a grane se u nebo uzdižu”, incirati razvijanje svijesti da jedna lijepa riječ može razviti niz lijepih osjećanja, npr. ljubav, povjerenje, sreću, ohrabrenje, uljudnost i sl. Pokušati izraditi mapu Lijepa riječ.
- Nastavnik kreira situaciju sa izmišljenim pismom prijatelju u kome se iznosi problem. Učenike podstiče da uoče taj problem, da se izjasne da li opravdavaju ili ne postupke navedene u pismu i kako bi savjetovali o datom problemu. Radom u grupi učenici pišu oproblemu i opisuju trenutnu situaciju, a svi članovi grupe kružnim tokom upisuju svoj prijedlog rješavanja problema. Sličnim aktivnim radom u grupi i paru uraditi i ostale nastavne jedinice, važno je da se iskazivanje emocija, empatija, saradnja pokažu kroz igrokaz na času.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Evaluacijski slojevi: učešće učenika, iskrenost, pounutrašnjeni efekti odgojnog rada na socijalnoj kompetenciji (npr. želja za primjenom vještine, razvojno nastojanje mlade osobe...).
- Gradacijski kontinuum usvojenih vještina: *Izvinjavanje* (prepoznaje kad se treba izviniti, kaže oprosti, svojim ponašanjem pokazuje kad mu je žao); *Zahvaljivanje* (prepoznaje da se treba zahvaliti, kaže hvala, svojim ponašanjem pokazuje zahvalnost); *Rješavanje problema* (prepoznaje i prihvata problem, vjeruje da je problem rješiv, spremam je da rješi problem sam ili s drugima, ne odustaje dok problem ne riješi, prepoznaje da je problem riješen); *Prepoznavanje i iskazivanje emocija* (prepoznaje vlastite osjećaje, izražava osjećaje ne ugrožavajući druge, govori o tome kako se osjeća, neverbalnim znakovima pokazuje kako se osjeća, spremam je podijeliti svoje osjećaje s drugima); *Empatija* (pokazuje da prepozna osjećaje drugih, pokazuje da razumije osjećaje drugih, uživljava se u osjećajima drugih i prikladno reagira, tolerantan je prema osjećajima drugih); *Saradnja* (poštuje dogovorena pravila, prisutan je dok aktivnost traje, aktivno sudjeluje u radu grupe, obavlja svoj dio zajedničkog zadatka, cijeni rad drugih).

3. BOŽIJI POSLANICI

- Allahov prijatelj
- Sačuvajmo čistoću duše i tijela
- Poslušnost Bogu i roditeljima
- Plemeniti sin plemenitog poslanika
- Gradnja Kabe

Didaktičke naznake:

- Vještim rukovođenjem nastavnika napraviti mapu prijateljstva, iskrenog, pravog i lažnog. Primjereno kazivanje o Ibrahimu, a.s., smjestiti u mapu prijateljstva. Potaknuti učenike da uoče na mapi prijateljstva svoj nivo prijateljstva prema Allahu i drugima.
- Primjenom različitih tehnika grupnog rada i rada u paru definirati čistoću duše i čistoću tijela. Primjereno kazivanjem o Lutu, a.s., potaknuti učenike da prošire saznanje o čistoći duše i tijela. Mogu se primijeniti grozdovi, čitanje s pauzama, kolo uokolo i sl. Povezati prisutnost nemoralu u vrijeme Luta, a.s., i u naše vrijeme, primjereno uzrastu.
- Nastavnik će pažljivo oblikovati ponašanje učenika po ponašanju uzora, kako bi stekli različite oblike socijalnog ponašanja, ličnih osobina i vrijednosti, kao što su poslušnost, poštivanje, predanost, plemenitost, požrtvovanost. Sve ovo učenici mogu stjecati po uzoru na sinove Ibrahimove, Ismaila i Ishaka, a.s.
- Kroz živote spomenutih poslanika upoznati ih sa gradnjom Kabe. Sa ovom nastavnom jedinicom se može povezati Isra i Miradž, povezanost ranijih poslanika i Muhameda, a.s., vrijednost i značaj Kabe.
- Tematska cjelina se ne mora realizirati u kontinuitetu, ali je važno da nastavnik aktivira što više različitih aktivnosti učenja, jezičke, tjelesne, slušne, emocionalne, vizuelne, voljne, spoznajne, interpersonalne, radi dugotrajnog cjelovitognog učenja. Ove aktivnosti treba da osposebe ličnosti na toleranciju i međukulturalno komuniciranje.
- Nastavnik može učenicima predložiti da se kreativno izraze (literarno, likovno) na dijelove sadržaja u kojima smatraju da njihov talenat može doći do izražaja.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Usvojenost znanja o Božijim poslanicima; osobenostima Kabe.
- Napredovanje u jezičkom (usmenom i pismenom) i likovnom izražavanju.
- Učešće u realizaciji projektnih zadataka.
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim stavovima i mišljenjima.
- Vrednovanje grupnih i individualnih prezentacija.
- Vrednovanje literarnih i likovnih radova na izabrane teme.

4. IZ ŽIVOTA POSLJEDNJEG BOŽIJEVOG POSLANIKA

- Najveći oslonac i podrška
- Poziv je upućen
- Ilahija: Dodji najdraži
- Kršćani su ohrabrili i podržali muslimane
- Istrajnost u ostvarenju cilja
- Bliže se dani radosti

Didaktičke naznake:

- Događajima iz života Muhameda, a.s., pristupiti s ciljem uzimanja pouka i njihovim povezivanjem sa životom u vremenu u kojem živimo. Kroz primjer hzr. Hatidže potaknuti ih da prepoznaju svoj oslonac i podršku, ali i da sami pokušaju to biti nekoj dragoj osobi.
- Javni poziv u vjeru treba da razvije svijest o tome da svaka ideja ima svoje vrijeme i da često treba biti strpljiv, istrajan i uporan u ostvarivanju svojih ideja, čak i onda kada nam se čini potpuno nemogućom.
- Ilahijom probuditi najljepša osjećanja prema Poslaniku, a.s., njegovoj misiji i životu.
- Prihvatanje muslimana i Abesiniji povezati sa suživotom, tolerancijom i međukulturalnim dijalogom.
- Kroz godinu tuge pomoći učenicima u skorašnjim gubicima, razvijati poglede na smrt kao dio samog života i njenu neizbjegljivost i optimističan pogled na budućnost. Razgovorom uočiti različite oblike ispoljavanja tuge i poštivanje osjećanja drugih.
- Rukovodeći se narodnom da poslije kiše dođe sunce, povezati događaj oko Miradža sa nagovještajem radosti i ostvarenja poslaničke misije. Razvijanje svijesti da čovjek bitno utječe na svoju sreću i da je ne treba tražiti spolja.
- Nastavnik može učenicima predložiti da se kreativno izraze (literarno, likovno) na dijelove sadržaja u kojima smatraju da njihov talenat može doći do izražaja.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Nivo uključenosti i aktivnosti u individualne i grupne zadatke.
- Usvojenost novog znanja o Poslaniku, a.s., i događajima iz njegovog života, Miradžu.
- Kvalitet melodijске interpretacije ilahije *Dođi najdraži*.
- Vrednovanje grupnih i individualnih prezentacija.
- Vrednovanje literarnih i likovnih radova na izabrane teme.

5. OBJAVE SU MILOST LJUDIMA

- Od ropstva do moći
- Počinje nova era
- Milost je upotpunjena
- Vjera nas uči da druge poštujemo

Didaktičke naznake:

- Kroz kazivanje o Tevrati i Zeburu, učenike upoznati sa histrijom Izraelićana. Istači univerzalne pouke svetih knjiga i vjeru u jednog Boga.

- Putem kazivanja o Indžilu i Isaa, a.s., upoznati učenike sa kršćanstvom i njegovim dodirnim tačkama sa islamom.
- Predstavljanje Kur'ana kao knjige koja je upotpunila vjeru i milost Božiju prema ljudima, knjigu koja govori o suživotu, toleranciji, ljubavi, raznolikostima i uvažavanju.
- U okviru nastavne jedinice Vjera nas uči da druge poštujemo predstaviti osnovne elemente o tri velike religijske zajednice u Bosni i Hercegovini.
- Imati na umu već date napomene o načinima rada sa djecom ovog uzrasta i razvijanje čiste duše koja će uočavati svijetle strane i voljeti ljudi onakve kakvi su.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Usvojenost znanja o Božijim objavama.
- Usvojenost znanja o osobenostima religijskih zajednica u Bosni i Hercegovini.
- Nivo uključenosti i aktivnosti u individualne i grupne zadatke.

6. MOJ VJERSKI ODGOJ

- Allah voli da se volimo
- Allah želi da se pomažemo
- Dječak i njegova majka
- Mekteb - izvor sreće
- Allahu trebamo uvijek zahvaljivati
- Biramo vrijednosti

Didaktičke naznake:

- Na osnovu priče *Allah nas voli i štiti* iz knjige „Majko pričaj mi o Allahu”, kreirati ciljano vođeni razgovor koji će za cilj imati afirmaciju ljubavi kao univerzalne vrijednosti i bitne pretpostavke povoljne emocionalne klime u životu uopće, u porodici, školi, mektebu i sl. Upućivanje učenika da uoče više aspekata ljubavi, prema Bogu, ljudima, roditeljima, bratu i sestri, prijateljima i sl.
- Razvijanje svijesti da je prirodno da se međusobno pomažemo kao što nas Allah pomaže svakodnevno bez prigovaranja. Podsticaj učenicima da otkriju svoje jake strane i njima da pomažu porodicu, zajednicu i sl. Afirmacijom i samopotvrđivanjem učenika razvijati njihove socijalne odnose, kvalitet odgoja, demokratsku klimu i osjećanje da svako u nečemu uspijeva.
- Nastavnik razvija bolje razumijevanje i prihvatanje učenika sa izraženim životnim teškoćama kao što je nedostatak roditelja, bolest, siromaštvo i sl., zatim učenika koji se teže socijalno prilagođavaju i iznalaže načine da im se pruži adekvatna pomoć. Podstiče djecu na uspostavljanje boljeg razumijevanja sa roditeljima i da slobodno iskazuju svoja osjećanja. Nastavlja sa vježbanjem sposobnosti prepoznavanja osjećanja kod drugih i razumijevanja uzroka koji su ih uvjetovali.
- Za realizaciju ove nastavne jedinice može poslužiti priča *Ile i njegova majka* (iz knjige Razumevanje mladih, Stojanović, S. 2003). Kroz aktivnost iskazivanja kako se osjećamo nacrtati likove koji izražavaju osnovna osjećanja i podstaći učenike da pojasne značenje riječi ljubav, mržnja, strah, ponos, zabrinutost i sl. Priča se može čitati tehnikom s pauzama i zapisivanjem očekivanog i stvarnog

dešavanja ili raditi u grupama sa specijaliziranim zadacima. Podstaći učenike da razmisle kako bi oni pomogli dječaku iz priče, da li oni poznaju nekog sa sličnom životnom pričom i sl. Priču raditi u blok-času.

- U spontanom razgovoru s učenicima ustanoviti gdje se stjeće vjerski odgoj (uraditi spisak svih mišljenja učenika i posebno istaknuti: u porodici, sa drugovima, u školi i u mektebu. U okviru nastavne jedinice Mekteb - izvor sreće nastavnik će kroz razgovor ustanoviti u kojoj mjeri i broju učenici idu u mekteb, provjerit će da li su stavili u svoj ovogodišnji plan i posjetu mektebu. Nastavnik će afirmirati pohađanje mekteba metodom "za one koji žele i mogu više", konstatirati da će djeca o vjeri još više sazнатi u mektebu, a onaj ko više zna o Allahovoj vjeri Allahu je i bliži i draži. Nastavnik može inicirati i pismeno izražavanje na temu *Moj najljepši dan u mektebu*.

- Samo aktivnim učestvovanjem djece u ovom radu, mogu se podstaći na pravilno razmišljanje o Bogu, pokušati argumentirano potisnuti njihova različita praznovjerja, pojasniti im njihove nedoumice i sl. Obavezno dozvoliti djeci da iznesu svoja mišljenja i stavove bez osuđivanja i ismijavanja. Upoznati ih sa ajetima iz Kur'ana, Ajetu-l-Kursijom, i pojasniti im njihovu vrijednost. Učenike potaknuti ali im ostaviti u slobodan izbor njihovo memoriranje.

- Čitanjem i analizom priče *Allahu trebamo uvijek zahvaljivati* potaknuti učenike da često izgovaraju riječi koje su nama lahke na jeziku, a teške kod Allaha, *subhanallah, el-hamdulillah* i *Allahu ekber*. Obraditi zikir poslije namaza. Ovim nastavnim jedinicama pokušati kod učenika potisnuti razne poštupalice koje često imaju i negativna značenja i zamijeniti ih navedenim riječima. Cilj ovog dijela je razvijanje svijesti o potrebi stalnog spominjanja i sjećanja na Allaha, dž.š.

- Nastavnik će bolje upoznati učenike kroz upoznavanje njihovog preferiranja određenih vrijednosti. Nastavnik će na jedan list navesti veći broj vrijednosti (oko 20). Zadatak učenika može biti da individualno odaberu pet vrijednosti, zatim od tih pet izaberu tri, a od te tri izaberu samo jednu. Nastavnik će aranžirati ugodnu atmosferu za individualno prezentiranje rezultata rada. Učenici će govoriti zašto su izabrali određene vrijednosti, zašto su se određenih odricali kad su morali, zašto su izabrali onu koja je ostala posljednja i kako su se osjećali kad su napuštali određene vrijednosti.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Nastojanje učenika da se aktivno uključe u planiranje, pripremanje i realiziranje nastave vjeronauke.
- Senzibiliziranost učenika za prepoznavanje situacija u kojima su pokazali vjerničko funkcioniranje i svijest o Allahovoj ljubavi prema stvorenjima, o Njegovoj svemoći, o Njemu kao Stvoritelju svega.
- Usvojenost salavata, Ajetu-l-Kursijje, tespiha (zikra poslije namaza).
- Senzibilitet za graduiranje vrijednosti.
- Razvijenost navike zahvaljivanja Allahu, dž.š.
- Nivo uključenosti u individualne, partnerske i grupne zadatke i aktivnosti.

7. NAMAZ I PLANIRANJE VREMENA

- Allah je stvorio dan i svjetlo
- Prvi mujezin
- U smiraj dana zahvaljujem Allahu
- Uljepšajmo se za namaz

- Kako ukrasiti namaz
- Najljepše sjećanje
- Sura Kafirun
- Kako da ostvarim planirano

Didaktičke naznake:

- Kroz razgovor i igru kreirati relaksiranu atmosferu. Nastavnik lagano uvodi u nastavnu jedinicu ponavljući sabah-namaz, koji povezuje za pričom. Povezati namaz sa ajetom «Allah je izvor svjetlosti nebesa i Zemlje!» (Nur, 35.) Nastavnik će kroz razgovor s učenicima pobrojati blagodati koje postaju vidljive svitanjem dana u našem okruženju. Informirat će učenike da dužina dana na različitim dijelovima na Zemlji nije ista. Na primjeru pojave dana nakon noći nastavnik će konstatirati da će doći vrijeme kada će biti poznato sve što skrivamo, kao što odlazak snijega otkrije svo što nije u vrijeme njegovog prisustva bilo vidljivo. Inicirati pismeno izražavanje na temu: Šta želim popraviti kod sebe "dok nije svanulo"?
- Kazivanjem o prvom mujezinu naglasiti važnost i vrijednost mujezina, istaći osobine prvog mujezina i povezati ih sa životom. Pokazati film o prvom mujezinu i primjeniti tehniku igranja uloge mujezina. Podstaknuti učenike da uoče zajedništvo, jačinu, slogu i jedinstvo džemata.
- Povezati naučeno o smjeni dana i noći i sabahu, te obraditi klanjanje akšam-namaza. Nastavnik će različitim tehnikama potaknuti učenike da uoče važnost i vrijednost ovog namaza. Cilj je, također, potaknuti razvijanje svijesti o važnosti namaza za vjernika.
- Ponovimo uvjete i sastavne dijelove namaza iz ugla uljepšavanja svog izgleda i ukrašavanja svog govora tijelom i riječima. Nastavnik analizira pozicije tijela u namazu i upoređuje ih sa pozicijama stvorenja koja se sličnom pozicijom zahvaljuju Gospodaru. Nastavnik potcrtava potrebu pravilnog i dosljednog izvođenja svih pokreta i pozicija tijela.
- Adekvatnim razgovorom nastavnik će istaći da je najljepše sjećanje na Allaha i Poslanika. Korištenjem različitih tehnika poučiće učenike kako da čine ovo sjećanje. Primjereno je da se uz ovu nastavnu jedinicu ponovi salavat i da ga memoriraju oni koji nisu u prošlom razredu. Učenike obavezno upoznati sa njegovom vrijednošću i prijevodom.
- Ova tematska cjelina se može realizirati tokom cijele godine i nije obavezna da bude u kontinuitetu.
- Učenjem sure Kafirun usmjeravati učenike da žive islam, ali da imaju tolerantan stav prema drugim vjerovanjima i uvjerenjima.
- Na početku školske godine u okviru prve tematske cjeline Ja to želim, ja to mogu učenici su pravili individualni plan za ovu školsku godinu. Ovo je prilika da se osvrnu na plan i provjere da li se i u kojoj mjeri on realizira. Zadatak će im ovoga puta biti da planiraju rokove za realizaciju ostatka plana. Učenici će raditi individualno, a zatim će raditi u parovima da jedni drugima pomognu, da razmijene iskustva. Izvještavanje je individualno sa zamijenjenim ulogama: učenici izvještavaju o procesu realizacije plana i rokovima u ime svoga školskog druga u paru.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Razvijenost svijesti o različitosti prirodnih procesa kao mudrosti u Allahovom stvaranju.
- Usvojenost sure Kafirun.
- Jezički ispravno i pravilno artikulirano izražavanje.

- Pravilnost i melodičnost u učenju ezana.
- Usvojenost načina i sadržaja u klanjanju akšam-namaza.
- Usvojenost salavata i njegovog prijevoda.
- Nivo uključenosti u individualne, partnerske i grupne zadatke i aktivnosti.
- Sposobnost planiranja i revnosnost u realizaciji planiranog.

8. U SUSRET RADOSTIMA RAMAZANA

- Ramazan - radost moje duše
- Druženje u ramazanu
- Ilahijom i kasidom o ramazanu
- Pišem o ramazanu

Didaktičke naznake:

- Svojim vještim rukovođenjem nastavnik će razviti najplemenitija osjećanja u mladoj osobi o ramazanu, koja osvježavaju i hrane dušu, potaknuti ih da pišu ta svoja osjećanja i razgovaraju o njima. Uputiće je da uživa u ramazanskim druženjima sa siromašnim ljudima, Božjim riječima, učenim ljudima, porodicom i prijateljima. Aktiviraće je da maksimalno iskoristi blagodati i ljepote ramazana kako bi postala bolja, plemenitija i sretnija osoba.
- Nastavnik će učenicima dati zadatak da bilježe za njih najinteresantnije elemente sa ramazanskih druženja kojim su prisustvovali i da pripreme prezentacije. Time će ih indirektno uključiti u ramazanska druženja koja se organiziraju u porodici, komšiluku, džamiji...
- Nastavnik će iskoristiti činjenicu da učenici vole pjesme i pjevanje da se i u školi osjeti njihova radost kroz učenje ilahije i kaside u horu. Pored uvježbavanja melodijske interpretacije ilahije, nastavnik će ovaj nastavni sat iskoristiti za razgovor o sadržaju ilahije i učeničkim iskustvima koja su vezana za sadržaj ilahije. Nastavnik može inicirati da učenici nacrtaju svoj doživljaj ilahije ili sadržaje koji se u ilahiji spominju.
- Nastavnik će u okviru nastavne jedinice Pišem o ramazanu inicirati pismeno izražavanje. Učenici će pisati o ramazanu i napisati ono što žele da poruče ovim povodom. Ukoliko nastavnik vidi da nekim učenicima teže ide pisanje pisma, predložit će im da napišu pjesmu ili priču o ramazanu. Ovu nastavnu jedinicu bi bilo dobro planirati kao blok-sat, jer bi svi učenici napisano trebali i prezentirati i tako bolje i neposrednije iskazati svoja osjećanja.
- Nastavnik će odabrat i prikładan način da obilježi bajrame sa učenicima i roditeljima u školskom okruženju, a dozvolit će i da se prenese porodična atmosfera obilježavanja Bajrama.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Jezički ispravno i pravilno artikulirano izražavanje.
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim stavovima i mišljenjima.
- Uključenost u planiranje i izvođenje bajramskih svečanosti.

- Učešće u realizaciji projektnih zadataka.
- Vrednovanje grupnih i individualnih prezentacija.
- Vrednovanje literarnih i likovnih radova na zadane teme.

9. RAZLIČITOSTI U MOM KOMŠILUKU

- Katolički i pravoslavni blagdani
- Židovski blagdani

Didaktičke naznake:

- Primjenjujući različite metodske postupke (istraživanje, izlaganje, razgovor, proučavanje geografskih karata, čitanje i interpretacija tekstova, izradu plakata) obraditi osnovne katoličke, pravoslavne i židovske blagdane.
- U funkciji boljeg razumijevanja osobenosti kršćanstva i židovstva upriličiti gledanje izabralih dostupnih filmova uz kraće informativno komentarisanje.
- U okviru tematske cjeline o kršćanstvu i židovstvu cilj je: usvojiti stav poštovanja prema svim religijama; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih kultura i civilizacija; razvijati sposobnosti uvažavanja tudihih stajališta i mišljenja; razviti sposobnost uočavanja elemenata/ponašanja koji ukazuju na osobe koje drukčije vjeruju; uočiti važnost poznavanja i poštivanja drugih kultura; razvijati poštovanje prema drugim narodima i religijskim zajednicama u bliskom okruženju.

Parametri deskriptivne evaluacije:

- Usvojenost osnovnih informacija o kršćanskim i židovskim blagdanima.
- Doprinos nastavi kvalitetnim individualnim stavovima i mišljenjima.
- Učešće u realizaciji projektnih zadataka.
- Vrednovanje grupnih i individualnih prezentacija.

LITERATURA:

1. Latić, Dž. (1999): *Svjetske religije*, Sarajevo, Bosančica print i Bosanski kulturni centar
2. Stanojlović, S. (2003): *Razumijevanje mladih - unapređivanje socijalnih i emocionalnih kompetencija*
3. Yildirim, S.: *Majko pričaj mi o Allahu*, Bookline, 2005.

* * *

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu vjeronauke mogu izvoditi profesori i nastavnici koji su završili:

1. Fakultet islamskih nauka u Sarajevu (pedagoški ili teološki smjer)
2. Islamski pedagoški fakultet u Zenici ili Bihaću, odsjek za vjeronauku
3. Druge fakultete islamskih nauka priznate od Rijaseta Islamske zajednice u BiH, čije su diplome nostrificirane od strane Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu i položena pedagoška grupa predmeta na ovom fakultetu, uz prethodno završenu jednu od medresa
4. Islamsku pedagošku akademiju

Posebni uvjeti:

Pismena saglasnost nadležnog ureda muftije (shodno odredbi Člana 4. Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH)

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

- 1.** Nastavu iz predmeta *Bosanski / Hrvatski / Srpski jezik i književnost* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
 - 2.** Nastavu iz predmeta *Matematika* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
 - 3.** Nastavu iz predmeta *Priroda* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
 - 4.** Nastavu iz predmeta *Društvo* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
 - 5.** Nastavu iz predmeta *Muzička kultura* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
 - 6.** Nastavu iz predmeta *Likovna kultura* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
 - 7.** Nastavu iz predmeta *Tjelesni i zdravstveni odgoj* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole mogu izvoditi **učitelji* / nastavnici / profesori razredne nastave.**
- Napomena: učitelji* U skladu sa Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju**
- 8.** Nastavu *stranih jezika* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole izvode **nastavnici – profesori stranog jezika.**
 - 9.** Nastavu *kulture življenja* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole izvode:
 - **nastavnici/profesori kulture življenja.**
 - **nastavnici/profesori ekonomike domaćinstva i hemije .**
 - **nastavnici/profesori kulture življenja i tehničkog odgoja .**
 - 10.** Nastavu *vjeronauke* izvode **nastavnici/profesori vjeronauke.**

11. Nastavu iz predmeta *Osnove tehnike* realiziraju **nastavnici/profesori tehničkog odgoja i informatike ,**

U slučaju da škola ne raspolaže profilom nastavnog kadra koji je naveden u prethodnom stavu, nastavu iz predmeta Osnove tehnike mogu realizirati kombinovano, u zavisnosti od nastavnih sadržaja, **nastavnici/profesori tehničkog odgoja i nastavnici/profesori informatike**, ali i oni nastavnici koji imaju grupe informatika i tehnički odgoj sa nekim drugim predmetom (fizika, matematika). po pojedinim temama kako slijedi.

- **UVOD U NASTAVNI PREDMET** (1 čas) može realizirati nastavnik/profesor tehničkog odgoja u saradnji sa nastavnikom /profesorom informatike.
- Sadržaje iz oblasti **TEHNIKA I INFORMATIKA** (15 časova) može realizirati nastavnik/profesor tehničkog odgoja, odnosno nastavnici /profesori tehničkog odgoja sa nekim drugim predmetom ili grupom predmeta
- Sadržaje iz oblasti **INFORMATIKA I TEHNIKA** (13 časova) može realizirati nastavnik/profesor informatike odnosno nastavnici/profesori informatike sa nekim drugim predmetom ili grupom predmeta.
- IZBORNI DIO NASTAVE** (6 časova) – može realizirati nastavnik/profesor tehničkog odgoja, odnosno nastavnici /profesori tehničkog odgoja sa nekim drugim predmetom ili grupom predmeta.

NAPOMENA:

Uz posebno odobrenje Ministra za obrazovanje,naku,kulturu I sport nastavu u V razredu mogu realizirati i nastavnici/profesori predmetne nastave po nastavnim predmetima kako slijedi:

- *Bosanski/Hrvatski/Srpski jezik i književnost* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavenici/profesori Bosanskog/Hrvatskog/Srpskog jezika i književnosti
- *Matematika* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavnici/profesori matematike
- *Priroda* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavnici/profesori biologije
- *Društvo* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavnici/profesori historije i geografije.
- *Muzička kultura* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavnici/profesori muzičke kulture
- *Likovna kultura* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavnici/profesori likovne kulture
- *Tjelesni i zdravstveni odgoj* u petom razredu devetogodišnje osnovne škole – nastavnici/profesori tjelesnog i zdravstvenog odgoja

Pored nastavnika iz prethodnih stavova, nastavu iz odgovarajućeg nastavnog predmeta mogu izvoditi i lica sa završenim I (Prvim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja (dodiplomski studij) u trajanju od najmanje tri, odnosno četiri studijske godine, sa akademskom titulom i stručnim zvanjem **Bakalaureat/Bachelor** za određenu oblast, odnosno sa završenim II (Drugim) ciklusom odgovarajućeg studija visokog obrazovanja (postdiplomski studij), sa akademskom titulom i stručnim zvanjem **Magistra** za određenu oblast, odnosno završenim trećim ciklusom studija i naučnim zvanjem **Doktor nauka ili Doktor umjetnosti** i odgovarajućim stručnim profilom.Ukoliko lice iz prethodnog stava u toku studija nije polagalo ispit iz pedagoško-psihološko-metodičke grupe predmeta, dužno je ove ispite položiti u roku od godinu dana od dana stupanja na posao nastavnika.

*Broj: 10-38-
Goražde,*

*/12
.2012.godine*

DOSTAVLJENO:
- Svim osnovnim školama
- Evidenciji

MINISTrica
Alma Delizaimović, mr.sci.

